

**T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜLERİNİN ORTAK
YÜRÜTTÜĞÜ EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ
ANABİLİM DALI EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**ZİHİN ENGELLİ ÇOCUKLARLA ÇALIŞAN ÜCRETLİ ZİHİN ENGELLİLER
SINIF ÖĞRETMENLERİNİN YAŞADIKLARI SORUNLAR (İSTANBUL/AVCILAR
İLÇESİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SELDA KIZILKAYA

**EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ BİLİM DALI**

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Ayşin KAPLAN SAYI

KASIM 2015

**T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜLERİNİN ORTAK
YÜRÜTTÜĞÜ EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ
ANABİLİM DALI EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**ZİHİN ENGELLİ ÇOCUKLARLA ÇALIŞAN ÜCRETLİ ZİHİN ENGELLİLER
SINIF ÖĞRETMENLERİNİN YAŞADIKLARI SORUNLAR (İSTANBUL/AVCILAR
İLÇESİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**SELDA KIZILKAYA
(Y1312.290019)**

**EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ BİLİM DALI**

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Ayşin KAPLAN SAYI

KASIM 2015

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans Tez Onay Belgesi

Enstitümüz Eğitim Yönetimi ve Denetimi Ana Bilim Dalı Eğitim Yönetimi ve Denetimi Tezli Yüksek Lisans Programı Y1312.290019 numaralı öğrencisi **Selda KIZILKAYA**'nın "ZİHİN ENGELLİ ÇOCUKLARLA ÇALIŞAN ÜCRETLİ ZİHİN ENGELLİLER SINIF ÖĞRETMENLERİNİN YAŞADIKLARI SORUNLAR (İSTANBUL/AVCILAR İLÇESİ)" adlı tez çalışması Enstitümüz Yönetim Kurulunun 29.09.2015 tarih ve 2015/18 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından ...*gözetilerek* Tezli Yüksek Lisans tezi olarak ... *Kabul* edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Tez Savunma Tarihi :12/11/2015

1)Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Ayşin KAPLAN SAYI

[Signature]
.....

2) Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Somayyeh RADMARD

[Signature]
.....

3) Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Savaş AKGÜL

[Signature]
.....

Not: Öğrencinin Tez savunmasında **Başarılı** olması halinde bu form **imzalanacaktır**. Aksi halde geçersizdir.

ÖNSÖZ

Zihin engelli çocuklarla ilgili; araştırmacının çalıştığı okuldaki özel eğitim sınıfı ğrencisi down sendromlu Kaan adındaki öğrenciye gösterdiği ilgi ve sık sık sınıfına alarak şarkılar syletmesi, alkışlatması onun sevgisini kazanmasına sebep olmuştur. Zamanla ğrenci sınıfına gitmek istemeyip araştırmacının sınıfında kalmak istemiştir, araştırmacının öğrencileri de bu öğrenciyi benimsemiş ve onu oyunlarına katmaya ,yemeklerini onunla paylaşmaya başlamıştır. Bunun zerine araştırmacı down sendromlu çocukların özelliklerini, nasıl eğitileceklerinin araştırmasının içinde bulmuştur. Bu merakı zihin engelliler sınıf öğretmenlerinden bilgi almaya başlamasına sebep olmuştur. Araştırmacı gördü ki bu alandan mezun ğretmen sayısındaki yetersizlikten dolayı İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri tarafından zihin engelli çocukların eğitiminde alan dışından mezun olmuş veya emekli istekli öğretmenlerin ücretli olarak görevlendirerek bu açığı kapatmaya çalışılıyor. Bu alanda çalışan öğretmenlerin hemen hemen tamamını ücretli olarak görevlendirilmiş öğretmenler oluşturuyor. alışan bu öğretmenler engelli çocuklara ne kadar yetiyorlar, verimli çalışabiliyorlar mı, bu çocukların eğitiminde ne gibi sorunlar yaşıyorlar dşunesiyle bu konuyu araştırma konusu olarak belirlemesine sebep olmuştur.

Araştırmamın konusunun belirleme aşamasından, bitimine kadar beni sabırla dinleyerek yol gösteren, çalışmalarımın tamamını takip ederek beni yönlendiren ve cesaret veren bütün yoğunluğuna rağmen bana zamanını ayıran sevgili hocam Yrd. Doç. Dr. Ayşın KAPLAN SAYI' ya teşekkürlerimi sunuyorum.

Yüksek lisans yapmam için elinden geleni yapan araştırmam süresince hep yanımda olan desteğini esirgemeyen sevgili eşim Murat KIZILKAYA' ya teşekkür ediyorum. Araştırmama büyük katkıları olan ben den yardımlarını esirgemeyen çalışma yaptığım okulların mdrlrine ve bana zamanlarını ayırarak bütün samimiyetleriyle görüşlerini belirterek misafir eden öğretmenlerime ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

Araştırmamı eşim Murat KIZILKAYA ve gözümün nuru oğlum Efe KIZILKAYA' ya ithaf ediyorum.

İstanbul,2015

Selda KIZILKAYA

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖNSÖZ	iv
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	viii
ÇİZELGE LİSTESİ	ix
ŞEKİL LİSTESİ	x
ÖZET	xiii
ABSTRACT	xiii
1.GİRİŞ	1
1.1.Problem Durumu.....	1
1.2.Araştırmanın amacı.....	2
1.3.Araştırmanın Önemi.....	3
1.4.Sayıtlar.....	3
1.5.Sınırlılıklar	3
2.İLGİLİ ALANYAZIN	3
2.1.Zihin Engellinin Tanımları.....	4
2.2. Zihin Engellilerin Sınıflandırılması	8
2.2.1.Zihin engelinin nedenleri temel alınarak yapılan sınıflama	9
2.2.1.1.Zihinsel yeterlilik temel alınarak yapılan sınıflama	10
2.2.1.2.Gereksinimler temel alınarak yapılan sınıflama	100
2.3. Zihin Engelinin Sıklık Ve Yaygınlığı	13
2.4. Zihin Engelinin Nedenleri.....	144
2.4.1.Bulaşıcı hastalıklar ve zehirlenmeler	155
2.4.2.Yaralanma ve fiziksel etkiler	166
2.4.3.Metabolizma ve beslenme bozuklukları.....	16
2.4.4.Kaba Beyin Hastalıkları	177
2.4.5.Doğum Öncesi Bilinmeyen Nedenler	177
2.4.6.Kromozom Anormallikleri.....	177
2.4.7.Gebelik bozuklukları.....	19
2.4.8.Ruhsal bozukluklar	19
2.4.9.Çevresel yada Psiko- Sosyal Dezavantaj	19
2.5. Zihin Engeline Önlemek İçin Eşler Neler Yapabilir?.....	20
2.6. Zihin Engellilerin Özellikleri	21
2.6.1.Bilişsel özellikleri	21
2.6.1.1.Bellek	21
2.6.1.2.Dikkat.....	21
2.6.1.3.Dil	21
2.6.1.4. Akademik Başarı.....	22
2.6.1.5. Sosyal, Davranışsal ve Duygusal Özellikleri	23
2.6.1.6.Duygusal özellikleri	24
2.6.1.7.Fiziksel Ve Sağlık Özellikleri	24
2.6.1.8. Psikiyatrik Problemler	25
2.7. Zihin Engelinin Tanılanması.....	26
2.8. Zihin Engellilerin Eğitimi	32
2.8.1. Zihin Engellilerin Eğitim Ortamları.....	33

2.8.2.Eğitim Programları.....	35
2.8.3. Zihin Yetersizliği Olan Öğrencilere Yönelik Öğretim Uygulamaları.....	36
2.8.3.1.Öğretilcek Davranışın Türü: Zincirleme Davranışlar	38
2.8.3.2.Araç-Gereçlerin Düzenlenmesi.....	38
2.8.3.3. Ortam	39
2.8.3.4.Öğretim Düzenlemeleri.....	40
2.8.3.5. İpuçları	40
2.8.3.6.Davranış Sonrasında Sunulacak Uyarılar.....	41
2.8.3.7.Sorun Davranışları Değiştirme.....	41
2.8.3.8.İşbirliğine Dayalı Öğrenme.....	41
2.8.3.9.Akran Öğretimi	41
2.9. Ücretli Öğretmenlik	42
3.YÖNTEM.....	44
3.1. Araştırmanın modeli	44
3.2. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi.....	46
3.3. Görüşmelerin Hazırlanması	47
3.3.1.Görüşme Formu	47
3.3.2.Görüşme İlkelerinin Belirlenmesi	47
3.3.3.Katılımcıların Belirlenmesi	48
3.4.Verilerin Toplanması	50
3.5. Verilerin Dökümü ve Analizi.....	51
4.BULGULAR VE YORUM.....	52
4.1.Sınıfınızda kaç öğrenciniz var ve özellikleri nelerdir?	52
4.2. Sınıfınızda zihinsel engelli çocuklar dışında başka özür gruplarından öğrencileriniz var mı?	55
4.3. Öğreniminiz süresince zihin engelli çocukların eğitimine yönelik ne tür dersler aldınız, aldığınız dersler hangi özür grubuna yönelikti?.....	56
4.4. Zihin engelli çocukların eğitimine yönelik seminer ya da hizmet içi eğitim aldınız mı ve aldığınız hizmet içi eğitimde ne tür konular vardı?.....	57
4.5. Sizce zihin engelli çocukların en belirgin davranışsal özellikleri nelerdir?.....	59
4.6. Zihin engelli çocuklara yönelik sınıf ortamınızda ne tür düzenlemeler yapıyorsunuz?.....	63
4.7. Zihin engelli çocuklarla sınıfta yaptığınız öğretim etkinliklerinde ne tür öğretim yöntemleri kullanıyorsunuz?.....	68
4.8. Sınıf ortamında öğretimini yaptığınız becerilerin ve kavramların günlük yaşamda işlevsel olarak kullanımına yönelik ne tür çalışmalar yapıyorsunuz?.....	73
4.9. Zihin engelli çocukların eğitiminde en çok sorun yaşadığınız beceri, kavram ve davranışlar nelerdir?.....	76
4.10. Kullandığınız öğretim yöntemleri zihin engelli çocukların eğitiminde etkili oluyor mu?.....	79
4.11. Zihin engelli çocukların eğitiminde kullandığınız yöntemler dışında bu alanla ilgili kitaplarda ya da yurt dışında yapılan araştırmalarda yer alan öğretim yöntemleri hakkında bilgi edinmek ister misiniz?	81
4.12. Sınıfınızdaki zihin engelli çocuklarla çalışırken ne tür destek hizmetlerinden yararlanmak istersiniz?	84
5.TARTIŞMA VE ÖNERİLER	87
5.1.Tartışma	87
5.2. Öneriler	92
KAYNAKLAR	94
EKLER.....	97
ÖZGEÇMİŞ.....	108

KISALTMALAR

AAIDD	:American Association on Intellectual and Developmental Disabilities (Entelektüel olarak Amerikan derneği ve gelişme bozuklukları)
AAMR	:American Association on Mental Retardation(Zekâ geriliği veya mental retardasyon).
Akt.	: Aktaran
Diğ.	: Diğerleri
DİE	:Devlet İstatistik Enstitüsü
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MEGEP	: Mesleki Eğitim ve Öğretim Sistemini Güçlendirme Projesi
MÖ	:Milattan Önce
WHO	: The World Health Organization (Dünya sağlık örgütü)
Yay.	: Yayınları

ÇİZELGE LİSTESİ

	Sayfa
Çizelge 2.1: Zihin engeline yol açan nedenleri temel alan sınıflama sistemleri	9
Çizelge 2.2: Destek ihtiyacına göre yapılan sınıflama ve bu gruptaki bireylerin ihtiyaç uydukları destek miktarları.....	11
Çizelge 2.3: Zihinsel engelin nedenlere göre dağılımı (megep ders kitabından alınmıştır)	20
Çizelge 2.4: Zihin Yetersizliğinin Düzeyine Göre Dil ve Konuşma Becerileri	22
Çizelge 3.1: Katılımcıların Özellikleri	49
Çizelge 3.2: Görüşmelerin Yapıldığı Yer, Tarih ve Saatleri	50
Çizelge 4.1: Öğretmenlerin Sınıflardaki Öğrencilerin Yaşlarına İlişkin Verdikleri Cevaplar	52
Çizelge 4.2: Öğretmenlerin Sınıflarındaki Öğrencilerin Sayılarına İlişkin Verdikleri Cevaplar	53
Çizelge 4.3: Öğretmenlerin Sınıflarındaki Öğrencilerin <i>Zihin Engellilik Düzeylerine</i> İlişkin Cevapları	53
Çizelge 4.4: Öğretmenlerin Sınıflarındaki Öğrencilerin Performans Düzeyine İlişkin Verdikleri Cevaplar	54
Çizelge 4.5: Öğretmenlerin “Sınıfınızda Zihin Engelli Çocuklar dışında başka özür gruplarından öğrencileriniz var mı?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar.....	55
Çizelge 4.6: Öğretmenlerin “Öğreniminiz süresince otistik çocukların eğitimine yönelik ne tür dersler aldınız, aldığınız dersler hangi özür grubuna yönelikti?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar	56
Çizelge 4.7: Öğretmenlerin “Zihin engelli çocukların eğitimine yönelik seminer ya da hizmet içi eğitim aldınız mı ve aldığınız hizmet içi eğitimde ne tür konular vardı?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar	58
Çizelge 4.8: Öğretmenlerin “Sizce zihin engelli çocukların en belirgin davranışsal özellikleri nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar.....	60
Çizelge 4.9: Öğretmenlerin “Zihin engelli çocuklara yönelik sınıf ortamınızda ne tür düzenlemeler yapıyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar	64
Çizelge 4.10: Öğretmenlerin “Zihin engelli çocuklarla sınıfta yaptığımız öğretim etkinliklerinde ne tür öğretim yöntemleri kullanıyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar	69
Çizelge 4.11: Öğretmenlerin “Zihin engelli çocuklarla çalışırken sınıf ortamında öğretimini yaptığımız becerilerin ve kavramların günlük yaşamda işlevsel olarak kullanımına yönelik ne tür çalışmalar yapıyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar ..	73
Çizelge 4.12: Öğretmenlerin “Zihin engelli çocukların eğitiminde en çok sorun yaşadığınız beceri, kavram ve davranışlar nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar....	77
Çizelge 4.13: Öğretmenlerin “Kullandığımız öğretim yöntemleri zihin engelli çocukların eğitiminde etkili oluyor mu?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar.....	80
Çizelge 4.14: Öğretmenlerin “Zihin engelli çocukların eğitiminde kullandığımız yöntemler dışında bu alanla ilgili kitaplarda ya da yurt dışında yapılan araştırmalarda	

yer alan öğretim yöntemler/teknikleri hakkında bilgi edinmek ister misiniz?”
Sorusuna Verdikleri Cevaplar82
Çizelge 4.15: Öğretmenlerin “Sınıfınızdaki zihin engelli çocuklarla çalışırken ne tür
destek hizmetlerinden yararlanmak istersiniz?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar.....84

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

ŞEKİL 2.1: DNA'nın yapısı.....18

**ZİHİN ENGELLİ ÇOCUKLARLA ÇALIŞAN ÜCRETLİ ZİHİN
ENGELLİLER SINIF ÖĞRETMENLERİNİN YAŞADIKLARI
SORUNLAR(İSTANBUL/AVCILAR İLÇESİ)**

ÖZET

Bu araştırmada, zihin engelli çocuklarla çalışan ücretli zihin engelliler sınıf öğretmenlerinin yaşadıkları sorunları belirlemek amaçlanmıştır. Bu araştırma öğretmenlerin gönüllü olarak katılımıyla, nitel araştırma tekniklerinden biri olan yarı- yapılandırılmış görüşmeler kullanılarak yürütülmüştür. Araştırmaya İstanbul ilinin Avcılar ilçesinde görev yapan 16 ücretli zihin engelliler sınıf öğretmeni katılmıştır. Veriler temel düzey ve içerik analiziyle analiz edilmiştir.

Araştırmanın sonucunda ücretli olarak çalışan öğretmenlerin her hangi bir üniversitenin, her hangi bir bölümünden ön lisans veya lisan mezunu oldukları, zihin engelli çocukların eğitimine ilişkin seminer veya hizmet içi eğitim almış olma şartının aranmadığı görülmüştür. Öğretmenler zihin engelli çocukların orta veya ağır düzeyde olmalarına göre farklı özelliklere sahip olduklarını sınıflarında zihin engelli çocuklarla birlikte zihin engeli bulunan otistik ve down sendromlu çocukların da bulunduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca, öğretmenlerin zihin engelli öğrencilere yönelik sınıf düzenlemelerini ve kullandıkları öğretim yöntemlerini öğrencinin ihtiyacına uygun biçimde yaptıkları fakat akademik beceri, soyut kavramları öğretme ve uygun olmayan davranışları düzeltmede zorlandıkları görülmüştür. Öğretmenler sınıfların yerlerinin uygun biçimde seçilmediğini, eğitim araç-gereç ve materyallerinin temininin de sıkıntılarının olduğunu belirtmişlerdir. Ailelerin çocukların eğitim sürecine katılımının yetersiz olduğu belirlenmiştir.

Anahtar sözcükler: Zihin Engelli, Ücretli Öğretmen, Yarı-yapılandırılmış Görüşme.

**MENTALLY DISABLED WORKERS CHARGED WITH CHILDREN
CLASSROOM TEACHERS PROBLEMS OF THE MENTALLY
DISABLED(İSTANBUL/AVCILAR TOWN)**

ABSTRACT

In this study, we aimed to identify the problems faced by mentally handicapped children with mental disabilities classroom teachers paid employees. This research on a voluntary basis with the participation of teachers was carried out using semi-structured interviews, one of qualitative research techniques. Istanbul province participated in the survey of 16 hunters paid for classroom teachers working in the district mental disability. Data were analyzed using basic content analysis.

The results showed wage employment of teachers in any university, any part of the undergraduate or that language graduates, mentally handicapped children were seen training on the requirement of having received training seminar or related services is not required. Teachers reported that levels of moderate or severe mentally handicapped children in the class have different characteristics depending on whether they are mentally handicapped and autistic children who mind barrier with Down's syndrome children also found. In addition, classroom teachers arrangements for mentally handicapped students and the teaching methods they use to the student's needs in accordance with their academic skills but teaching abstract concepts and appeared to have difficulty in correcting inappropriate behavior. Teachers are not selected in accordance with the class of place, the provision of educational tools and materials also stated that the shortage. Participation in the educational process of the children of the family were determined to be inadequate.

Keywords: Mentally Disabled, Paid Teachers, semi-structured interviews.

1. GİRİŞ

1.1.Problem Durumu

Ülkemizde 1993 yılı Milli Eğitim Bakanlığı tarafından özel eğitim yılı olarak ilan edilerek engelli bireylere hizmet veren kurum ve kuruluşlarla ilgili ilk Özel Eğitim Rehberi çıkarılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı zihin engelli çocukları günlük ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çeken zihinsel 'öğretilebilir' engelliler ve zeka düzeyi bu gruptan daha yüksek olan eğitilebilir engelliler olarak iki gruba ayırarak bu çocukların eğitimi için ilköğretim bünyesinde özel sınıflar açtı ve bu sınıflar, veliler tarafından da yoğun ilgi görmüştür.

Ülkemizde başta İstanbul olmak üzere bütün illerde son yıllarda özel eğitim sınıflarının sayısında büyük artış olmuştur. Türkiye genelinde ki 776 okul da 1167 sınıf açılarak bu sınıflarda 4 bin 600'ü kız, 2 bin 800'ü erkek olmak üzere yaklaşık 7 bin 405 öğrenci okutulmaktadır. İstanbul'da zihin engellilerin eğitim gördüğü özel eğitim sınıfına sahip 207 okul bulunmaktadır. (<http://www.yasadikca.com/gorme-engelliler-tbmmye-78 b.t.02/08/2014>)

Zihin engelliler sınıf öğretmenliği bölümü sadece 6 üniversitede mevcuttur ve mezun olan öğrenci sayısı da azdır. Mezun olan bu öğretmenler özel sektör tarafından açılan kurumlarda çalışmayı tercih ettikleri için resmi özel eğitim okullarıyla, özel eğitim sınıflarında kadrolu öğretmen sayısı çok azdır. Özel eğitim öğretmenlerinin ülke genelindeki sayısı sadece bin tanedir. İl ve ilçe Milli Eğitim Müdürleri bu sınıflarda ücretli olarak görevlendirdiği öğretmenlerle eğitim ve öğretimin sürdürülmesini sağlıyor. Bu öğretmenler kendilerini doğrudan görevin içinde bulmakta ve deneme yanılma yoluyla özel eğitim öğretmenliğini öğrenmeye çalışmaktadır.

Bu bilgiler çerçevesinde araştırmanın problem cümlesi “Zihin engelli çocuklarla çalışan ücretli zihin engelliler sınıf öğretmenlerinin yaşadıkları sorunlar” olarak belirlenmiştir.

1.2.Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada İstanbul ili, Avcılar ilçesinde zihinsel engelli öğrencilerle çalışan ücretli zihin engelli sınıf öğretmenlerinin; bu öğrencilerle çalışırken yaşadıkları, sorunların tespit edilmesi ve bu sorunların çözümüne yönelik olarak öğretmenlerin yaptıkları çalışmalara ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Öğretmenlerin zihinsel engelli öğrencilerde gözlemledikleri en belirgin davranışsal özelliklerin neler olduğu, bu öğrencilere yönelik sınıf içerisinde ne gibi düzenlemeler yaptıkları, hangi öğretim yöntem ve uygulamalarını kullandıkları, öğrettikleri öz bakım becerilerinin ve kavramları öğrencinin yaşamında sürekli kullanımına yönelik ne gibi çalışmalar yaptıkları, zihin engelli öğrencilere beceri, kavram ve davranış eğitimi verirken karşılaştıkları sorunların neler olduğu ve bu öğrencilerle yaşadıkları sorunların çözümüne yönelik yapmış oldukları çalışmalarla ilgili görüş ve önerileri nelerdir? Sorularına bu amaç doğrultusunda cevap aranmıştır.

1.2.Araştırmanın önemi

Zihinsel engelli öğrencilerin eğitim ve öğretiminde belirlenen amaca ulaşmada en önemli unsur öğretmendir. Zihinsel engelliler sınıf öğretmenlerinin istihdamı kadrolu öğretmen yetersizliğinden dolayı ücretli öğretmenlerle de sağlanmaktadır. Atanan ücretli öğretmenler çalışacakları öğrencilerin özelliklerine dair bilgileri olmadığı için sorunlar yaşamaktadırlar.

Yapılan bu araştırmada ücretli zihin engelliler sınıf öğretmenlerinin, zihin engelli öğrencilerin eğitiminde karşılaştıkları sorunların belirlenmesiyle bu öğretmenlerin hizmet içi eğitimlerinin biçimlendirilmesine ve yeni başlayacak olan öğretmenlerin kendilerini sorunların çözümüne yönelik olarak hazırlamasına katkıda bulunması beklenmektedir.

1.3.Sayıtlılar

Bu araştırmanın başlıca sayıtlıları Şunlardır:

1. Araştırmada g6r6Ő6len 6đretmenlerin, testlerdeki soruları iÇtenlikle cevapladıkları varsayılmıŐtır.
2. g6r6Ő6len 6đretmen grubu ilŐede ŐalıŐan zihin engellilerle ŐalıŐan sınıf 6đretmenlerinin g6r6Ő6lerini temsil etmektedir.

1.4.Sınırlılıklar

Bu araştırma;

2013-2014 eğitim-6đretim yılında İstanbul ili Avcılar ilçesinde bulunan ve araştırmaya katılan zihinsel engelli Çocuklara eğitim veren 6zel eğitim sınıfları bulunan altı eğitim kurumuyla ve g6r6Ő6meye g6n6ll6 16 6cretli zihin engelliler sınıf 6đretmeni ile sınırlıdır.

2.İLGİLİ ALANYAZIN

2.1.Zihin Engellinin Tanımları

Zihin yetersizliğinin pek çok tanımı yapılmıştır. Bu tanımların çokluğu bu alanın farklı disiplinler tarafından incelenmiş olmasından kaynaklanmıştır her disiplin alanı kendi bakış açısıyla zihin yetersizliğini tanımlamış, tartışmış ve tanımlar tekrar gözden geçirmişlerdir. İlk zamanlarda zihin engelli bireylerle ilgili çalışmalar tıp doktorları yapmıştır. Zihin engelli bireyleri tıbbi açıdan değerlendirip tanımlamışlardır. Eğitimciler ve psikologlar ise zihinsel yetersizliği olan bireyleri eğitimleri bakımından değerlendirmişlerdir. (Heward,2003 akt. Çifçi-Tekinarslan, 2013).

Zihin yetersizliğini tanımlama çabaları Eski Yunanistan'da MÖ 1500'lü yıllara dayanmaktadır.16. yüzyılda çeşitli tanımlar yapılmaya başlanmıştır. Örneğin Fitz-Hebert 1534'de zihin yetersizliğini şöyle tanımlamıştır: “ ... ve doğuştan bekri (yani ahmak) ve idiot olduğu söylenen kişi, 20 peniyi sayamayan ya da ezberleyemeyen, kaç yaşında olduğunu söyleyemeyen vb. kişidir; dolayısıyla, kendisinin yararına ya da zararına olan şeyleri anlaması ya da nedenlerini bilmesi beklenemez.” (Grossman, 1983,akt. Eripek, 2012).

19. yüzyılın bitimine kadar ağır derecede zihin yetersizliği olan bireyler idiot olarak adlandırılırken hafif derecede yetersizliği olan bireyler ise embesil olarak adlandırılmıştır. Aynı dönemde psikolog Goddard, Binet Zeka Testinin sonuçlarına göre, zeka yaşı 8-12 arasında olarak belirlenen bireyleri moron olarak tanımlamıştır. Bu dönemde kullanılan Zihin engelli bireyler için kullanılan idiot, embesil ve moron sözcükleri günümüzde kullanılmadığı gibi argo kelimeler olarak adlandırılmaktadırlar(Kıcaali-İftar, 2013).

Zeka geriliğinin daha sonraki tanımları1908 ve 1937 de Tredgold, 1941' de Doll tarafından yapılarak zihin engelli olmanın temel elemanları belirlenmeye

çalışılmıştır. Tredgold tanımında bireyin kendisini topluma uydurmasındaki belli derecede yetersizlik ile zihin gelişiminin tamamlanamamış olmasından söz etmiş, Doll ise zihin yetersizliğinin temel ölçütünü şu şekilde sıralamıştır:

- 1) Zihin düzeyi normalin altında olması,
- 2) Sosyal yetersizliğinin bulunması,
- 3) Gelişimsel gerilik göstermesi,
- 4) Olgunlaşmada gerilik belirtileri,
- 5) Yapısal kaynaklı, olaması ve
- 6) Tedavi edilememesi.

Gerek Tredgold, gerekse Doll'un tanımlarında ortak olarak vurgulanan temel özellik sosyal yetersizliktir. Doll'un tanımında kullandığı beş ölçüt halen zihin engelini açıklamak için kullanılmakta, ancak yapısal nedenlerle tedavi edilememe ölçütü günümüz tanımlarında yer almamaktadır(Kıcaali-İftar, 2013).

Tredgold ve Doll'un bu girişimlerinden sonra zihin yetersizliği tanımında en köklü değişiklikler AAIDD tarafından yapılmıştır. Kuruluşu 1876 yılına dayanan AAIDD, ilk başkanı Sequin'in öncü çalışmalarından günümüze, zihin yetersizliği alanında lider konumda olan sivil bir örgüttür (Smith, Ittenbach ve Patton, 2002, akt: Eripek, 2012).

AAIDD'nin 1992 yılında yayımladığı yönergede (Luckasson ve diğerleri, 1992) zihin yetersizliği, "zekâ geriliği" (mental retardation) terimi kullanılarak şöyle tanımlanmaktadır:

Zekâ geriliği , zihin düzeyinin akranlarına kıyasla önemli derecede normalin altında olması aynı zamanda uyumsal beceri alanlarından (öz bakım, iletişim, ev yaşamı, sağlık ve güvenlik, sosyal beceriler, toplum hizmetlerinden yararlanma, kendilik yönelimi, , işlevsel akademik beceriler, boş zamanları değerlendirme ve iş)en az iki ya da daha fazlasında sınırlılıklar gösterme durumudur. Zekâ geriliği 18 yaşının öncesinde ortaya çıkmaktadır... Toplumlarda insanların yetişkin olarak

rollerini yerine getirmeleri 18 yaş ve üzerindeki yaşlarda beklenir. Ancak bu yaş diğer toplumlarda farklı olabilir

Zekâ geriliği hâlihazırdaki işlevlerde önemli sınırlılıklar göstermektedir... Zekâ geriliği belli başlı günlük yaşam becerilerini öğrenme ve yerine getirmede ciddi güçlükler olarak tanımlanmaktadır. Bu güçlükler kavramsal, pratik ve sosyal zekâ kişisel yeterlik alanlarıyla ilişkilidir.

Zihin işlevlerinde önemli derecede normal altı... Zihin işlevlerini değerlendirmek amacıyla geliştirilmiş bir ya da daha fazla bireysel zekâ testinin uygulanmasına dayalı olarak yapılan değerlendirmeler sonucunda zekâ bölümü (ZB) standart puanının yaklaşık 70-75 ya da daha altında olmasıdır. Elde edilen veriler çok disiplinli bir ekip tarafından gözden geçirilir, başka test puanlarıyla ya da değerlendirme bilgileriyle karşılaştırılarak geçerliğine bakılır.

Bunun yanı sıra... Zihinsel sınırlılıklar uyumsal becerilerdeki sınırlılıklarla birlikte görülür.

Uyumsal becerilerdeki sınırlılıklar zihin işlevlerindeki sınırlılıklarla, kültürel ve dil farklılıkları ya da duyuşsal sınırlılıklarla olduğundan daha yakından ilişkilidir.

Uyumsal beceri alanlarının iki ya da daha fazlasında sınırlılık gösterme... Zekâ geriliği durumunun tanımlanması için Zihin işlevleri ve bunun yanında uyumsal becerilerde sınırlılıkların mevcut olması gerekir. Bu sınırlılıklar en az iki uyumsal beceri alanını kapsayacak genişlikte olmalıdır. Böylece genel bir sınırlılıktan söz edilebileceği gibi, olası ölçüm hataları da azaltılmış olur.

Tanımın uygulanmasında dört varsayımın göz önünde bulundurulması gerekir... Bu varsayımlar tanımın ayrılmaz parçasıdır, tanımdan ayrı olarak düşünülemezler. Dolayısıyla tanımın uygulanması bu varsayımları da içerir. Her bir varsayımın bireyin değerlendirilmesi ve gereksinim duyduğu destek hizmetlerinin sağlanmasında göz önünde bulundurulması gerekir. Bu varsayımlar şunlardır:

- Dil farklılığı ve kültür farklılığının yanında bireyin davranış ve iletişim özelliklerine bakılmalıdır.*
- Uyumsal becerilerde sınırlılıklar.*

- *Birey bazı kişisel yetenek ve uyumsal becerilerde yeterlilik gösterirken diğer uyumsal becerilerinde sınırlılıklar olabilir.*
- *Zeka geriliği gösteren bireye uygulanacak destek bireyin yaşam işlevlerinde genellikle ilerlemeler meydana getirir (Luckasson ve diğ., 1992, s. 5 akt. Eripek, 2012,s.49).*

AAIDD'nin 1992 tanımı bilim çevreleri ve aileler tarafından geniş kabul görmüştür.

AAMR'nin 2002 tanımı 1992 tanımıyla çok benzer özellikler taşımaktadır. AAMR 2002 tanımında "Zihin yetersizlik, bireyin akranlarına göre zihin işlevlerinde sınırlılığının yanında uyumsal, sosyal ve kavramsal becerilerin dede sınırlılık bulunan yetersizlik olarak tanımlanabilir. Bu yetersizlik 18 yaşından önce başlar(Eripek, 2005)

AAMR 2002 tanımının uygulamasıyla ilgili beş varsayım öne sürülmüştür. Bunlar;

- 1.Mevcut işlevlerdeki sınırlılıklar, bireyin yaşadığı çevre, bulunduğu toplumun kültür yapısı ve akranları göz önünde bulundurularak belirlenmelidir.
- 2.Değerlendirmenin geçerliliği için kültürel ve dil farklılıklarını olduğu kadar iletişim, duygusal, motor ve davranışsal etmenleri de göz önünde bulundurulmalıdır.
- 3.Bireyin güçlü yönleriyle sınırlılıkları genellikle biraradadır.
- 4.Bireyin gereksinim duyduğu yardımların profilini geliştirmek sınırlılıkları belirtmenin amacıdır.
- 5.Belirli bir süre uygulanan bireyselleştirilmiş yardımlarla zihinsel yetersizliği olan bireyin yaşam işlevlerinde genellikle ilerleme olacaktır(Luckasson ve diğerleri, 2002;Simit, 2007 akt: Çiftçi-Tekinarslan, 2013)

Zihinsel engelli çocuğun diğer bir tanımı ise "yaşıtlarına göre zekâ düzeyinin normalin altında olmasının yanında uyumsal davranışlarında da yetersizlik göstermesidir. Bu çocukların eğitim performansları da oldukça düşüktür (Federal register, 1977, Akt. Akçamete, 2002,117).

Bu yapılan tanımlar dışında Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) uluslararası hastalıklar ce Sağlık Durumlarının Sınıflandırılması(ICD-10)'na göre zihin engelliği gelişim dönemlerinde ortaya çıkan, zihnin akranlarına göre yetersiz gelişim göstermesinin yanında bilişsel, sosyal ve dile ilişkin yeteneklerdeki bozukluklarla kendini gösterdiği şeklinde tanımlamıştır. Amerikan Psikiyatri Birliğini (DSM-IV-TR) ise 1983 yılında zihin engelliği, zihinsel işlevlerdeki sınırlılığın yanında aynı dönemde ortaya çıkan uyumsal işlevlerde sınırlılık ve bu sınırlılıkların 22 yaşından önce ortaya çıkması durumu olarak tanımlanmıştır.

Ülkemizde zihin engelliği Enç.1972 yılında zihin gelişiminde duraklama veya gerileme sebebiyle uyum ve davranışlarında da yetersizlik oluşan bireylere geri zekalı denir şeklinde (Eripek, 1996).

31/05/2006 tarihli 26184 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Özel eğitim hizmetleri yönetmeliğinde zihinsel yetersizliği olan bireyi zihinsel işlevler bakımından ortalamanın iki standart sapma altında farklılık gösteren, buna bağlı olarak kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerinde eksiklikleri ya da sınırlılıkları olan, 18 yaşından önceki gelişim döneminde ortaya çıkan ve özel eğitim ile destek eğitim hizmetlerine ihtiyaç duyan birey olarak tanımlamıştır.

2.2. Zihin Engellilerin Sınıflandırılması

Tarihsel süreç içerisinde zihinsel yetersizliği olan bireylerin farklı şekillerde sınıflandırılmışlardır. İlk sistemli sınıflama ise, zihinsel engellilik ile akıl hastalığı arasındaki farkı ortaya koyan Fransız psikiyatrist Esquirol tarafından yapılmış, zihin engelli bireyler **dili kullanma yeterlilikleri** temel alınarak; konuşması olmayanlar, birkaç sözcük söyleyenler ve basit cümlelerle konuşanlar olmak üzere üç gruba ayrılmışlardır. Doktor Langdon Down (1866), zihin engellileri konjenital idiotlar, gelişimsel idiotlar ve kazalara bağlı yetersizlikleri olan idiotlar olmak üzere üç gruba ayırmış. Duncan ve Millard konjenital (doğuştan) ve kongenital olmayanlar olmak üzere iki gruplu bir sınıflama yapmıştır(Sucuoğlu, 2013).

Günümüzde zihin engelli bireyleri, her sınıflama sistemi farklı ölçütler ve tanı sistemleri temel olarak farklı şekillerde sınıflamaktadır. Kabul edilen sınıflama sistemleri, engelin nedenine göre sınıflama, zihinsel yeterliliğe göre sınıflama ve gereksinimlere göre sınıflama olarak sıralanabilir.

2.2.1.Zihin engelinin nedenleri temel alınarak yapılan sınıflama

Çizelge 2.1’de nedenlere göre yapılan üç sınıflama sistemi toplu olarak gösterilmiştir.

Çizelge 2.1: Zihin engeline yol açan nedenleri temel alan sınıflama sistemleri

Heber, 1961	Grossman, 1973	Lucasson ve ark, 1992		
Enfeksiyonlar	Enfeksiyonlar ve zehirlenmeler	Doğum Öncesi nedenler	Doğum Sırası Nedenler	Doğum Sonrası Nedenler
Zehirlenmeler	Travmalar ve fiziksel nedenler	Kromozom bozuklukları	Rahim içi bozukluklar	Kafa incinmeleri
Travmalar, fiziksel nedenler	Metabolizma ve beslenme	Sendrom bozuklukları	Neonatal (0-1 ay arasında ortaya çıkan) bozukluklar	Enfeksiyonlar
Metabolizma, büyüme ya da beslenme bozuklukları	Doğum sonrası beyin hastalıkları	Metabolizma bozuklukları		Miyelinizasyon bozuklukları
Yeni oluşan yapılar (Tümörler)	Bilinmeyen doğum öncesi etkiler	Beynin gelişimsel bozuklukları		Dejeneratif bozukluklar
Bilinmeyen doğum öncesi nedenler	Kromozom anomalileri	Çevresel etkiler		Nöbet bozuklukları (epilepsi)
Bilinmeyen doğum öncesi nedenler	Gebelik problemleri			Toksik-metabolizma bozuklukları
Bilinmeyen (ya da psikolojik olduğu varsayılan) nedenler	Psikiyatrik bozukluklar			Beslenme
	Çevresel etkiler			Çevresel yoksunluk
	Diğer durumlar			Hypoconnection sendrom

Kaynak: Mental Retardation: Definition, Classification and Systems of Supports, AAMR, 1992, kitabından alınmıştır. (Sucuoğlu, 2013).

2.2.1.1.Zihinsel yeterlilik temel alınarak yapılan sınıflama

20. yüzyılın başlangıcında yapılan sınıflamalar zeka testlerinin geliştirilerek kullanılmasından etkilenmiştir. Zeka ölçümleri alanında en büyük etkiyi Alfred Binet ve arkadaşı Theodore Simon'la birlikte geliştirdikleri ölçek yapmıştır. Bu ölçek 1905 yılında İngilizceye çevrilmiş,1908 de zekâ yaşı (ZY) kavramı eklenerek gözden geçirilmiştir.1916 da bu kez Terman tarafından gözden geçirilerek Stcnford-Binet Zekâ Testi adını almıştır. Binet-Simon Testinden elde edilen ZY puanına dayalı olarak sınıflama sistemi geliştiren Goddard, zekâ yaşı 12 nin üzerinde olanları normal, 8-12 olanları moron, 3-7 olanları imbecile ve son olarak zekâ yaşı 2 den az olanları ise idiot olarak sınıflandırmıştır. (Eripek, 2012)

1950'li yıllarda moron, imbecile ve idiot terimlerinin yerine Amerikan Psikiyatristler Birliği Terimler ve İstatistikler Komitesi (CNSA)hafif, orta, ağır ve çok ağır gibi daha doğal terimlerin kullanılmasını önermiştir. AAIDD'nin 1977 ve 1983 yıllarında yayınladığı yönergede sınıflama Wechsler zeka testleri dikkate alınarak şu şekilde yapılmıştır:

Düzyey	Zeka bölümü puanları
Hafif yetersizlik	50-55'ten yaklaşık 70'e
Orta yetersizlik	35-40'tan 50-55'e
Ağır yetersizlik	20-25'ten 35-40'a
Çok ağır yetersizlik	20-25'ten aşağıya

(Eripek, 2012)

2.2.1.2.Gereksinimler temel alınarak yapılan sınıflama

Zihin engelli bireyleri destek gereksinimlerine göre aralıklı, sınırlı, yoğun ve yaygın desteğe gereksinimi olan bireyler olmak üzere dört gruba ayrılmıştır. Her grupta yer alan bireylerin özellikleri çizelge 2.2'de verilmiştir.

Çizelge 2.2: Destek ihtiyacına göre yapılan sınıflama ve bu gruptaki bireylerin ihtiyaç duydukları destek miktarları

Destek türleri	Bireylerin özellikleri
Aralıklı desteğe ihtiyaç duyan	Bu bireylerin her zaman yardıma gereksinimleri yoktur. Sadece geçiş dönemlerinde (örneğin hastalandığı dönemlerde ya da bir işe yerleşmesi gerektiği dönemde) kısa dönemli yardımlara gereksinim duymaktadırlar. Yapılan yardımların yoğunluğu bireyden bireye farklılaşmaktadır.
Sınırlı desteğe ihtiyaç duyan	Bireylerin yetişkin yaşama geçişi becerisi eğitimi ve iş eğitimi gibi becerilerinin öğretiminde tutarlı yardıma ihtiyaç duyan bireyler için geçerli olmaktadır.
Kapsamlı desteğe ihtiyaç duyan	Bireylerin ev, iş ve okul gibi ortamlarda uzun süreli yardıma ihtiyaçları bulunmakta, bu bireylere belirli günlerde düzenli bir katılımı destek verilmelidir.
Yaygın desteğe ihtiyaç duyan	Bireylerin yaşam boyunca daha yoğun ve kapsamlı ve daha fazla personelle yapılacak yardıma ihtiyaçları vardır.

70Kaynak: Çiftci-Tekinarslan, 2013 ten uyarlanarak hazırlanmıştır.

Ülkemizde 01/05/2005 tarihli 5378 sayılı kanunun 31/05/2006 tarihli 26184 sayılı resmi gazetede yayınlanan özel eğitim hizmetleri yönetmeliğine göre zihin engelli çocuklar zihinsel yetersizliği olan bireyin tanımında; zihinsel işlevler bakımından 70 ortalamasının iki standart sapma altında standart sapmanın da 15 olması sebebiyle 40 olan zeka bölümüne karşılık gelen kısımdır ifadesi yer almaktadır. Kanun'un beşinci maddesinde; "özürlülerle ilgili derecelendirmeler, sınıflandırmalar, tanılamalar, uluslararası özürlülük sınıflandırması temel alınarak hazırlanan özürlülük ölçütüne göre yapılır." ifadesi yer almaktadır. İşlevsellik, Fonksiyon Kaybı ve Sağlığın Uluslararası Sınıflandırması (ICF)'na göre;

Hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan bireylerin 50-69,

Zihin işlevi ile kavram, sosyal ve pratik uyum becerileri hafif düzeyde yetersizlik gösteren özel eğitim ile destek eğitim hizmetlerine sınırlı düzeyde ihtiyaç duyan birey

Orta düzeyde zihinsel yetersizliği olan bireylerin 35-49,

Zihin işlevi ile kavram, sosyal ve pratik uyum becerilerinde sınırlılık bulunmasından dolayı temel akademik, günlük yaşam ve iş becerilerinin kazanılmasında özel eğitim ile destek eğitim hizmetlerine yoğun şekilde ihtiyaç duyan birey

Ağır düzeyde zihinsel yetersizliği olan bireylerin 20-34,

Zihin işlevi ile kavram, sosyal ve pratik uyum becerilerindeki eksiklikleri nedeniyle yaşamı boyunca öz bakım becerilerinin öğretimi de dahil olmak üzere, her konuda yoğun özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan birey

Çok ağır düzeyde zihinsel yetersizliği olan bireylerin 0-19,

Bireyin zihinsel yetersizliği yanında başka bedensel yetersizliklerinin bulunması nedeniyle(bu bireyler öz bakım, günlük yaşam becerisi ve temel akademik becerileri kazanamazlar) yaşam boyu bakım ve gözetime ihtiyacı olan birey(Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği 2006).

Sonuç olarak günümüzde, zihin engelli çocukların ağırlık derecelerine göre; hafif, orta, ağır ve çok ağır olarak sınıflandırılırken bunun dışında halen yürürlükte olan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Özel Okullar Yönetmeliğinin 6. Maddesinde zihin engelli çocuklar eğitilebilir, öğretilir ve klinik bakıma muhtaç olarak sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflamalar bilimdeki gelişmelerin ürünüdür(Eripek, 1997).

Eğitilebilir zihin engellilerin IQ puanı 50-54 ile 70-74 arasındadır. Okul çağında akademik çalışmalarda gerilik gösterirler dördüncü sınıf düzeyinde akademik beceri kazanırlar ancak bu düzeye yaşlarına göre ileriki yaşlarda ulaşırlar, bağımsız olarak yaşamlarını sürdürebilirler. Öğretilir zihin engelliler, IQ puanı 25-35 arasındadır. Okul öncesinde geriliklerinin farkına varılır, gelişim özellikleri normallerden önemli derecede farklılık gösterir. Ağır ve çok ağır zihin engellilerin IQ puanı 25 ten düşüktür gerilikleri doğuştan fark edilebilir bazı basit öz bakım becerilerini öğrenebilirler. Yaşamları boyunca yardıma ihtiyaç duyarlar(Arnheim, 1973;Matson,1983;Eripek, 1996).

2.3. Zihin Engelinin Sıklık Ve Yaygınlığı

Zihinsel yetersizliğin yaygınlık oranlarını birçok etmen etkileyebilmektedir. Bu etmenler;

Cinsiyet

Lewis (1929) yaptığı araştırmada ,16 yaşın altındaki çocuklarda zihin yetersizliğinin yaygınlığını erkeklerde kızlardan %17 daha yüksek bulmuştur. Farklılık ZB 50'nin altında daha da artmaktadır(%30 daha yüksek), ancak ZB 50'nin altındaki vakalarda farklı sonuçlar elde edilmiştir(MacMillan,1982 akt; Eripek, 2012)

Yaş

Zihin engelinin yaygınlığı da takvim yaşı ile ilgilidir. Zekâ bölümünden bağımsız olarak, zihin engelli bireylerin yaygınlığı en fazla 6- 19 yaş arasındadır, grubun yaklaşık % 70 i bu dönemde belirlenmiştir. Bir çalışmada, 6-17 yaşarasındaki çocuklar arasında zihin engellilerin sayısının, yetişkinlerde görölme sayısının 6 katı kadar fazla olduğunu bulunmuştur. Bu yaygınlık zekâ bölümü 50 den yukarıda olanlar için geçerlidir, okul çağı ve erken bebeklik döneminde ise yaygınlık daha azdır. Okul çağından sonra, birçok zihin engelli birey, özellikle hafif derecede zihin engelliler kendilerinden daha az soyut öğrenme beklenen ortamlara döndükleri için, yaygınlık azalır. Yaygınlık ağır derecede zihin engeli olanlar için de takvim yaşı ile ilgili görölmektedir. Bu grupta yaygınlık, 6-19 yaş arasında daha azdır, çünkü yaşamın ilk yıllarında sıklığın fazla olduğu ve erken ölümler nedeniyle yaygınlık azaldığı düşünölmektedir(Sucuoğlu, 2013).

Toplumsal değişkenler

Yaygınlık oranları ölkelerin gelişmişlik düzeyine göre farklılıklar göstermektedir. Az gelişmiş ölkelerde yetersiz sağlık ve bakım koşulları nedeniyle zihin yetersizliğinin görölme sıklığı daha yüksek olurken bebek ölümlerinin de fazla olması sebebiyle yaygınlık oranı beklenenden daha düşük olmaktadır(Grossman,1983 akt. Eripek 2012).

Sosyopolitik faktörler

Son yıllarda zihinsel engelli çocuklar için erken çocukluk özel eğitim programlarının başlatılması, doğumda ya da erken yaşlarda tanı konan çocuklar ve aileleriyle çalışılması bu çocukların işlevlerinde farklılığa yol açmakta; bu çalışmaların sonuçları da zihin engelli olarak tanılanan bireylerin sayısının azalmasında rol oynayabilmektedir. Sonuç olarak zihin engelinin nasıl tanımlandığı, yaygınlıklarının ne olduğu, bu bireylere hangi hizmetlerin ve nasıl sağlandığı toplumun sosyopolitik özellikleri ile yakından ilişkilidir(Sucuoğlu, 2013)

Türkiye genelinde DİE tarafından yapılan çalışmada zihinsel engelli kişi sayısının 331,243 olduğu , bunların 214,205'i eğitim çağı olan 29 yaş ve altında, 59,679 kişinin ise 9 yaş altı eğitim ve yakın bakım çağı çocuklardan oluştuğu belirlenmiştir.

Ülkemizde kurumsal olarak eğitim ve/veya bakım hizmeti alan zihinsel engelli kişi sayısı yaklaşık 87,000 kişidir. Bunların 41,499'üne özel alt sınıfları, mesleki eğitim merkezleri, MEB özel eğitim kurumları, kaynaştırma eğitimi veren sınıflarda zihinsel engelli eğitimi, 3,960'ına SHÇEK resmi kuruluşlarında zihinsel engelli bakım ve barınma hizmeti , 40,000'ine özel rehabilitasyon merkezlerinde eğitim verilmekte olup, SHÇEK çatısı altında da toplam 44,000'ine de zihinsel engelliye hizmet verilmektedir.

Ayrıca 600 – 1000 civarında olan öğretilbilir zihinsel engelli Ankara Üniversitesi , İstanbul Üniversitesi , Anadolu Üniversitesi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Trakya Üniversitesi'nde kısa süreli – seanslı eğitim almaktadır.

2.4. Zihin Engelinin Nedenleri

Zihin engeline yol açan 250' den fazla durum söz konusudur. Tanılanmış bireylerin %25'inin kaynağı açıklanabilirken %40'ında zihin engelinin kaynağını açıklamakta yetersiz kalındığı görülmektedir. AAMR 2002 zihin yetersizliğini oluş zamanına göre nedenleri sınıflandırmıştır(Heward,1996., Tumbull, Tumbull, Shank, Smith ve Leal, 2002., Tumbull, Tumbull ve Wehmeyer, 2007. Akt. Çiftci-Tekinarslan, 2013).

Oluşum zamanına göre zihinsel gerilik nedenleri

Doğum Öncesi Nedenler:

Down sendromu

	Fenilketonüri
	.Doğum öncesi malnütrisyonu
Doğum sırası nedenler:	Prematüre doğum
	Menenjit
	Doğum esnasında kafa travması
Doğum sonrası nedenler:	Kafa zedelenmeleri
	Kurşun zehirlenmesi
	Çocuk ihmali ve istismarı

Türüne göre zihinsel gerilik nedenleri:

Biyolojik ve tıbbi nedenler: kromozom anomalileri(Down sendromu vb.)

Beyne oksijen gitmemesi

Genetik anormallikler

Çevresel etkiler

Psiko-sosyal dezavantaj: sosyal

Davranışsal

Eğitsel

Zihinsel engelliliğin nedenleri **Amerikan Zihinsel Gerilik Birliği** tarafından (1983) dokuz grupta incelenmiştir. Bu gruplama günümüzde yaygın olarak kullanılmaktadır(Megep). Bu nedenler ;

2.4.1.Bulaşıcı hastalıklar ve zehirlenmeler

Hamilelik sırasında annenin geçirdiği bulaşıcı hastalıklar bebekte zihin engeline sebep olmaktadır. Bu hastalıkları sıralayacak olursak;

Kızamıkçık (German measles): Annenin gebelik döneminde kızamıkçık geçirmesi gebeliğin sonlanmasına veya bebekte anomalilere sebep olmaktadır. En sık karşılaşılan anomaliler işitme kaybı, kalp ve zeka problemleri, göz problemleri ,öğrenme güçlüğü, beslenme güçlüğü, anemi, düşük doğum ağırlığıdır. Bebekte oluşan problemlere "konjenital rubella sendromu" denir(Dinçer,2007).

Menenjit: Menenjit beyni ve omuriliği kaplayan zarların ya da beynin lining zarının iltihaplanmasıdır. Doğum öncesi, anı ya da sonrasında meydana gelebilir. Virüsler, bakteriler ya da mantarların neden olduğu menenjitizin yetersizliğine olduğu kadar işitme kaybı, nöbetler, nöromotor problemler ve konuşma bozukluklarına da neden olabilmektedir(Horvart, Hoernicke ve Kallam, 1993. Akt. Eripek, 2012).

Encephalitis: Encephalitis, viral bir enfeksiyonun beyne ulaşması sonucu meydana gelir. Kırsal kesimlerde daha çok sineklerin taşıdığı arbovirüsler, şehirleşmiş bölgelerde ise enterovirüsler, herpes, kızamıkçık virüsleriyle ortaya çıkmaktadır. Bazen tüberküloz, sifilis ve benzeri bakteriyel vakalar da beyin iltihabına yol açabilmektedir(akt. Tekin-İftar, 2013).

Toksoplazma(kan zehirlenmesi): Toksoplazma enfeksiyonuna, tek hücreli bir canlı olan toksoplazma gondii paraziti neden olur. Hamile kadınlar, parazitlerden hastalık kaparlar ve enfeksiyon cenine de geçer. Bu, ölümcül olabilir ve daha ileri aşamada ölü doğuma, çocuk düşürmeye veya doğum kusurlarına yol açar. Görme kusurları, körlük, nörolojik sorunlar ve ileri derecede zihin engeli kalıcı olabilmektedir (www.hemensaglik.com/...zehirlenmesi/toksoplazma-enfeksiyonu).

Ayrıca annenin hamilelikte ilaç, alkol, sigara, uyuşturucu madde kullanması, kurşun ve civa zehirlenmesi de çocuğun zihin engelli olmasına neden olmaktadır. Alkolün zararlı etkileri hafif ya da ileri derecede zihinsel engele yol açmaktadır.

2.4.2.Yaralanma ve fiziksel etkiler

Çarpma ve düşme sonucunda meydana gelen kafa travmaları, beyinde zedelenmelere ve kalıcı hasarlara yol açabilmektedir.

2.4.3.Metabolizma ve beslenme bozuklukları

Yetersiz beslenme belli bir vitamin ya da mineral grubunun alınmaması, yeterli yiyecek tüketilmemesi ya da belli bir besin grubunun uygun şekilde sindirilip kana karışmaması gibi durumlarda ortaya çıkar. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yaygın ve ciddi bir sorundur.

Belirtiler ve tedavi hangi besin grubunda eksiklik olduğuna göre farklılıklar gösterir. Yorgunluk, kilo kaybı ve bağışıklık sisteminde zayıflama genel belirtiler olarak

sayılabilir. Yetersiz beslenme sürdürüldüğü takdirde, fiziksel ve zihinsel engellere, hastalıklara ve ölüme yol açabilir(Tekin-İftar, 2013).

2.4.4.Kaba Beyin Hastalıkları

Zihinsel engellilik nedeni olarak bunlar içerisinde sık rastlananı;

Tüberoz Skleroz: Kalıtsal bir bozukluk olup beyinde ve vücudun diğer kısımlarında ırların oluşmasına sebep beyinde oluşan ırlar çeşitli derecede zeka geriliği ve sara

2.4.5.Doğum Öncesi Bilinmeyen Nedenler

Doğum öncesi ve doğum anında meydana gelen zeka geriliğinin nedenlerinin tamamıyla bilinmemekle beraber en önemlilerinin beyin özürleri ve kafatası gelişimindeki anomalinin olduğu bilinmektedir.

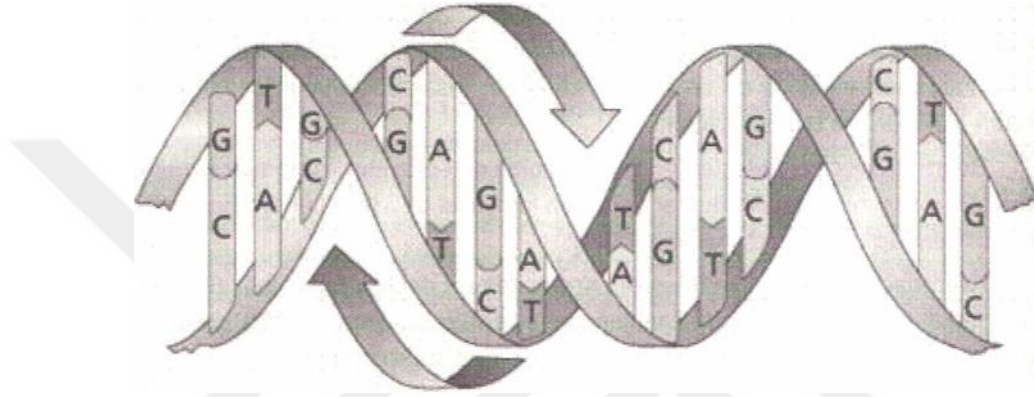
Mikrosefal: Genellikle kalıtsal olup annenin hamilelik döneminde bulaşıcı hastalık geçirmesi veya radyasyona maruz kalmasında hastalığın sebeplerindedir. Hastanın ufak bir kafa yapısı vardır. Ağır yada çok ağır derecede zihinsel engellilik görülebilir(Serdaroğlu,2015).

Hidrocefal: Hidrocefal hamilelikte oluşabileceği gibi daha sonrasında da bulaşıcı hastalık veya yaralanmalar sonucu oluşabilmektedir. Hamileliğin 18.-20. haftalarda ultrason değerlendirme sonucunda, hidrocefal durumu belirlenebilmektedir(Kanbaş,2008).

2.4.6.Kromozom Anormallikleri

Organizmanın büyümesi ve erkek ve dişi hücrelerin meydana gelmesi hücre bölünmesiyle sağlanmaktadır. Hücre bölünmesi iki süreç yoluyla meydana gelmektedir: Mayoz ve mitoz. Mayoz, cinsiyet hücrelerinde meydana gelen hücre bölünmesidir. Her bir sperm ve yumurta 23 kromozom içermektedir. Dolayısıyla döllenmede bebek, kromozomların yarısını erkekten yarısını da kadından almaktadır, eğer erkek X kromozomu sağlarsa bebek dişi, Y kromozomu sağlarsa erkek olmaktadır. Mitoz, döllenme sonucunda oluşan hücrenin belirli hazırlık evrelerini tamamladıktan sonra bölünmeye başlamasıdır. Bu süreçte, yeni oluşan zigotta yer alan 46 kromozomun her biri ortalarından ayrılmaya başlamaktadır. DNA iplikleri fermuar olarak düşünüldüğünde, bu durum bazen “fermuarın açılması” olarak da

açıklanmaktadır. Ardından her bir ayrı iplik yeni ipliklerin gelişimi için kalıp ya da şablon olarak harekete geçmektedir. Çünkü her bazın (örneğin A), benzeşimi olan baza (örneğin T) bağlanması gerekmektedir. Hücre bölündüğünde, iki yeni hücrenin her biri 46 kromozom içermektedir (diploid durum). Sonuç olarak hücre bölünmesinde yer alan mayoz ve mitoz süreçler yoluyla genetik yapı tamamlanmakta böylece bebeğin gelişimi sağlanmış olmaktadır. Kromozomal bozukluk, anne babadan gelen kromozomlara ekstra bir kromozom eklenmesi ya da bir parçasının kayıp olmasından kaynaklanır(Eripek, 2012)..

Şekil 2.1: DNA'nın Yapısı

Down sendromu: En sık zihnin engelliğine sebep olan doğuştan gelen kromozomal bir bozukluktur. Dr. John Langdon Down tarafından 1866 yılında tanımlanmıştır. 1959 yılında hücre kültürlerini araştıran Jerome Lejune ve arkadaşları, bir kromozom fazlalığını bulmuşlardır. Down sendromlu bebek, yuvarlak ve basık kafalıdır, çekik gözlüdür, küçük ağız, küçük burun ve küçük kulağa sahiptir, boyun bölgesi kısadır. Vücut duruşu gevşektir ve elleri kare biçimindedir, genetik faktörlere bağlı olarak kalp problemleri yaşayabilirler. (Yaycı ,2003)

Frajil X: Down sendromundan sonra zeka geriliğinin en yaygın olduğu hastalıktır. Gözlenme sıklığı okul çağı erkek çocuklarda 1/1360-1500 kız çocuklarda ise 1/2073

olarak bilinmektedir(Tükün,A., Karabulut, H. Tunçman, G., Ilgın, H., Toydemir, R., Bayrak, P., Bökesoy, I. 1995)

2.4.7.Gebelik bozuklukları

Gebelik süresinin çok kısa veya çok uzun olmasına bağlı olarak meydana gelebilecek hasarlar zihinsel engele neden olabilmektedir.

2.4.8.Ruhsal bozukluklar

Çocuk şizofrenisi gibi çocukluk döneminde yaşanan ağır ruhsal problemlerin zeka düzeyine doğrudan etkisi olduğu bilinmemektedir. Zihinsel engelliliğe bazı sinirsel bozuklukların neden olduğu bilinmektedir(MEGEP ders kitabı)

2.4.9.Çevresel yada Psiko- Sosyal Dezavantaj

Çevresel etkenin yanında doğum öncesi dönemi bireyin beyin gelişimini ve doğum sonrası gelişimini önemli ölçüde etkilemektedir. Birey güçlü kalıtımsal nitelikleri doğru çevre koşullarında ortaya çıkması kolaylaşırken olumsuz ortamlarda geciktirmektedir. her türlü koşulda aynı ölçüde gelişebilmesi söz konusu değildir. Bireyin çevresinden aldığı uyaranlar ve çevreyle etkileşimi beynin kullandığı ve gelişimini etkilemektedir (Eripek, 2003).

Kesin kanıtların olamamasıyla beraber hafif derecede zihin engelliğinin psiko-sosyal dezavantajların önemli rol oynadığına inanılmaktadır. Psiko-sosyal dezavantaj erken çocukluk döneminde yaşanan yoksulluk kısır kültürel çevre olarak tanımlanmaktadır. Ülkemizdeki zihin engellilerin % 80-85'ini hafif derecede geri olanlar oluştururken bunların büyük bir kısmında herhangi bir organik nedene rastlanmamıştır. Psiko-sosyal dezavantaj bu durumlarda neden olarak gösterildiği görülmektedir.

Bireyin zekasının ne kadarının çevresel özelliklerin, ne kadarının kalıtımsal yapı sonucunda oluştuğu konusu kesin olarak bilinmemekle beraber psikologların ve eğitimcilerin tartışma konularından biridir. İnsan zekasının hem çevresel hem de kalıtımsal nedenlerin her ikisinin de karşılıklı etkileşimi sonucunda geliştiğidir kabul görmüş bir görüştür.

705 zihinsel engelli tanısı konmuş denek üzerinde yapılan bir araştırma sonuçları şöyledir.

Çizelge 2.3: **Zihinsel engelin nedenlere göre dağılımı (megep ders kitabından alınmıştır).**

ZİHİNSEL ENGELİN NEDENLERİNE GÖRE DAĞILIMI

NEDENLER	SAYI	YÜZDE
Doğum öncesi anoksia	19	2.7
Mekanik doğum zedelenmesi	9	1.3
Prenatal beyin anomalileri	137	19.4
Down Sendromu	122	17.3
Prematüre	42	6.0
Kalıtımsal zihinsel engel	36	5.1
Psiko-sosyal dezavantajlar	27	3.8
İşitme engelli– normal zekâ	10	1.4
Görme engelli – normal zekâ	4	0.6
Anne yoksunluğu – normal zekâ	10	1.4
Davranış bozukluğu – zihinsel engel	22	3.1
Değişik teşhisler (Kretenizm, galaktozemi ve metabolik bozukluklar)	75	10.7
Beyin patolojisine bağlı olmayan ve nedeni bilinmeyen zihinsel engel	142	20.1

2.5. Zihin Engelini Önlemek İçin Eşler Neler Yapabilir?

Ülkemizde akraba evlilikleri yaygın olan bir durumdur ve akraba evlilikleriyle de hastalık taşıyıcı olan çekinik genlerin birleşmesiyle doğan çocuklarda hastalık ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, zihin engelini önleme konusunda öncelikli olarak insanlar akraba evliliği yapmama konusunda bilgilendirilmeli, akraba evliliği yapmış olan eşlere ise genetik danışmanlık hizmeti sağlanmalıdır.

Bebeğin sağlığı hamilelik öncesi annenin sağlık durumuyla yakından ilgilidir. İdeal olarak hamilelikten altı ay önce bir sağlık kontrolünden geçerek aşuları ve ilaç kullanımını kontrol etmek, diyeti, vitamin ve folik asit kullanımını gözden geçirmek, varsa alkol, tütün ve uyuşturucu madde kullanımını kesmek, gerekli durumlarda genetik danışmanlığa başvurmak gerekmektedir.

Hamilelik sırasında, anne istirahat edip, uykusunu alarak, besleyici gıdalar tüketerek, hasta insanlardan ve zararlı maddelerden uzak durarak, arabada kemer takarak ve ağır kaldırmaktan kaçınarak bebeğinin korunmasına yardımcı olabilir(Tekin-İftar, 2013 s.116)

2.6. Zihin Engellilerin Özellikleri

2.6.1.Bilişsel özellikleri

Zihin yetersizliği olan bireylerin bilişsel özellikleri; bellek, dikkat, dil, akademik beceriler, biliş ötesi, güdülenme ve genelleme özellikleri başlıkları altında tek tek incelenecektir.

2.6.1.1.Bellek

Zihin yetersizliği olan bireyler öğrendikleri bilgileri kısa ve uzun süreli belleklerinde depolamada ve sonrasında bu bilgilerin uygun zamanda kullanımında problem yaşamaktadırlar. Zihin yetersizliği olan bireyler öğrenmiş oldukları bilgileri farklı ve uygun olan ortamlarda kullanımında çekmektedirler. Zihin yetersizlik derecesi ne kadar fazlaysa bu problemleri yaşama durumlarında o kadar fazladır (Werts, Culatto ve Tompkins, 2007 Akt. Cavkaytar, 2013).

2.6.1.2.Dikkat

Zihin engelli çocukların dikkatleri dağınık ve kısa süreli olup dikkatlerini toplamakta sıkıntı yaşamaktadırlar. Bu çocuklar yeni ve farklı ortamlara uyum sağlamakta zorluk çekerler. Zihin engelli çocuklar, çabuk yorulur, hemen yılgınlık göstermekte ve yapacağı işi sonuçlandırmamaktadırlar. Bu durum da, öğrenmeleri için gereklilik arz eden motivasyonlarını engellemektedir. Başarısızlıkla sonuçlanan tecrübeleri verilen yeni görevi yerine getirmede tedirgin olmalarına yol açmakta ve motivasyon düşüklüğü yaratabilmektedir. Problemlerini çözmede öz güven eksikliği sebebiyle başkalarının yardımına ihtiyaç duymaktadırlar (Culatta & Tompkins, 1999).

2.6.1.3.Dil

Zihinsel yetersizliği olan çocuklarda gecikmiş konuşma artikülasyon, ses problemleri, kekeme ve ekolalı yaygın olarak görülmektedir. Zihin yetersizliği ile dil ve konuşma problemleri arasında olumlu bir ilişki vardır. Hafif düzeyde zihin yetersizliği olan çocuklarda dil ve konuşma problemler daha azdır. Bu çocuklar alıcı

ve ifade edici dilde sınırlılığa sahip, karşılıklı konuşmada konuşmayı başlatma, yönergeyi izleme ve yönerge vermede, bir diyalogu sürdürmede ve hikaye anlatmakta güçlük yaşamakta , dili işlevsel olarak kullanmakta güçlük yaşamaktadırlar(Hardman,Drew,Eqan;1999;Werts,Culatto,Tompkins,2007 akt. Eratay, 2010). Aşağıdaki tablo 4'te zihin yetersizliğinin düzeyine göre dil ve konuşma becerileri özetlenmiştir.

Çizelge 2.4: Zihin Yetersizliğinin Düzeyine Göre Dil ve Konuşma Becerileri

Hafif	Orta	Ağır
Bireylerin çoğunda konuşma ve dil becerilerinde gecikme ve sapmalar vardır, ancak diğer bireylerle iletişim kurarak dil yeteneklerini geliştirebilirler.	Bu bireylerde ciddi dil ve konuşmada gecikme ve sapmalar ortaya çıkar alıcı ve ifade edici dilde yetersizlik, artikülasyon güçlükleri, az, ya da nerdeyse hiç kendiliğinden etkileşim.	Bu bireylerde kendiliğinden iletişim görülmez. Ekolalı, içerik dışı konuşma ,amaçsız konuşma görülebilir.

(Hardman, Drew,Eqan,1999,s.271 akt. Eratay, 2010)

2.6.1.4. Akademik Başarı

Zihin yetersizliği olan bireyleri normal yaşlılarından ayıran en belirgin özellikleri öğrenmede gösterdikleri yetersizliktir. Öğrenmede bir başkasının yardımına gereksinim duyarlar. Bu bireyler normal yaşlılarının kendiliğinden öğrendiği pek çok şeyi öğrenmede güçlük çekerler(MacMillan,1982 akt. Eripek, 2012)

Zihin yetersizliği olan öğrenciler, geçmiş yaşamlarındaki başarısızlıkları ve bu başarısızlığın doğurduğu kaygılar sebebiyle verilen görev veya isteği yapmada gösterdikleri çaba düzeyi oldukça düşüktür. Yaşadıkları başarısızlıklar motivasyon düzeylerini düşürerek hata yapmaktan kaçınmalarına yol açmaktadır. Bu öğrenciler öğrenme ortamlarında önemli kaygılar yaşamaktadırlar. Zihin engelli öğrencilerdeki ka sınırlı biliş ötesi becerileri de onların öğrenmeye karşı isteksizlik yaşamalarına neden olmaktadır. Daha önce yaşadıkları başarısızlıklar onları içsel ödüllendirmeden daha ziyade dışsal kaynaklı ödüllendirilmenin arayışına sokmaktadır bu durumda onları başkalarına bağımlı kılmaktadır. Bu özellikleriyle zihin engelli öğrenciler ,öğrenme gücüğü yaşayan öğrencilere benzemektedirler (Friend, 2006).

Zihin engelli bireyin ağırlık derecesi arttıkça öğrenmeleri de yavaşlamakta ve zorlaşmaktadır. Zihin engelli bireyler somut kavramları daha kolay kavrarken soyut terim, tanım ve kavramları daha güç anlayıp, kavramaktadırlar. Kavramların somutlaştırılmak anlamalarını kolaylaştırmaktadır. Hafif derecede zihin engelli çocukların okuma-yazma, matematik gibi temel akademik becerileri öğrenebilecekleri kabul edilebilirken orta derecede zihin engelli bireyler günlük yaşamlarında ihtiyaç duyacakları iletişim, öz bakım becerisi(yemek yeme, giyinme, kişisel temizlik becerileri vb.) ve sosyal uyum becerilerini öğrenebilirken akademik becerilerde eğitilemeye bilirler. Ağır ve çok ağır derecede zihin engelli çocuklar yaşamları süresince başkalarının bakımına ve yardımına ihtiyaç duyarlar. Zihin engelli çocuklar sosyal yaşama uyum sağlayamazlar, kendilerini ifade etmekte zorlanırlar, sosyal ihtiyaçlarını karşılayamazlar. Öğrenim hayatlarında ve iş hayatlarında sık sık başarısızlıklar yaşamaktadırlar. Kuralları çok ve güç olan oyunlara ve sosyal faaliyetlere katılamazlar. Kendilerinden küçüklerle oynamayı tercih ederler(Ocak,2010).

Zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin, özellikle akademik becerilerde genelleme sorunu vardır. Örneğin, öğrenciye sınıf ortamında sessiz olması öğretilmişse, bu öğrendiği davranışı kafeteryada, müzik salonunda da uygulaması genelleme becerisini göstermektedir. Aynı şekilde Türkçe dersinde öğrendiği sıfatları, Hayat Bilgisi dersinde de kullanabilmesi genellemeyi ifade etmektedir (Friend, 2006).

Eğitilebilir zihin engelli çocuklar 6 yaşında okula başladıklarında henüz okuma-yazma ve aritmetiğe hazır değillerdir. Yaklaşık 8-11 yaşına kadar bu becerileri kazanmaya başlayamazlar. Öğrenmedeki gerilik takvim yaşından çok zeka yaşına bağlıdır. Okuldaki gelişim hızı normal çocukların hızından yavaştır. Normal çocukların bir yılda tamamladıkları öğretim programını zihin engelli çocuklar bu sürede tamamlayamazlar. Zihinsel olgunluklarına ve yeteneklerine bağlı olarak okul hayatlarının sonunda ulaşabilecekleri akademik başarı düzeyleri muhtemelen iki ile altıncı sınıf düzeyinde olmaktadır(MEGEP ders kitabı 2007).

2.6.1.5. Sosyal, Davranışsal ve Duygusal Özellikleri

Zihinsel yetersizliği olan çocukların çoğunluğu arkadaşlık kurma ve sürdürme, kişisel ilişkilerde sorun yaşamaktadır. Diğer bireylerle etkileşimlerinde sosyal izolasyona maruz kalabilirler, alışılmadık ve uygun olmayan davranışlar diğer

bireylerin duygularını anlamadaki güçlük, zayıf iletişim becerileri bu çocukların özellikleridir. Başboş anlamsız konuşmaları, göz kontağı kuramamaları ve sık sık konuşmayı kesmeleri yüzünden çevresindeki insanlar onlara çok yakın olup zaman geçirmek istemezler. Bu yüzden bu çocuklara uygun sosyal ve kişilerarası ilişkilerin öğretimi, önemlidir. Bu becerilerin öğretiminde rehber ve model olmak son derece etkilidir(Kaplan,1996).

Zihin engelli bireyler topluma uyumda gerekli uyum davranışlarını sergilemekte yetersizlerdir. Bu yetersizlikler bireyin sosyal uyumunu güçleştirdiği gibi gerekli eğitsel ve psikolojik önlemler alınmadığı takdirde toplumsal uyumu imkansız hale gelmektedir(Ersoy, Avcı, 2000).

2.6.1.6.Duygusal özellikleri

Son yıllarda, araştırmacılar bu öğrencilerin duygusal problemleri üzerinde yoğunlaşmakta, çeşitli ölçekleri kullanarak depresyon, yalnızlık ve sosyal beceriler açısından değerlendirmektedirler. Zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin, yetersizliği olmayan bireylerle karşılaştırıldıklarında daha çok yalnız oldukları, ayrı okullarda eğitim alan öğrencilerin, kaynaştırma ortamlarında yer alanlara kıyasla daha fazla depresyon yaşadıkları betimlenmiştir (Friend, 2006 akt. Çiftci-Tekinarslan, 2013).

2.6.1.7.Fiziksel Ve Sağlık Özellikleri

Zihin engelli çocukların büyük çoğunluğu fiziksel özellikler ve görünüşleri açısından akranlarından farklı değildirler. Bu durum hafif derecede zihin engelinin belirgin organik nedenler sonucunda ortaya çıkmaması ve genellikle fizyolojik faktörlerle ilişkili olması ile açıklanmaktadır. Bununla birlikte fiziksel anormallikler ile zihinsel yetersizliğin derecesi arasında güçlü bir ilişki bulunmakta, bireyin engelinin derecesi arttıkça fiziksel farklılıkları da artmakta, bu durum genellikle Down Sendromu ya da hidrosefali gibi organik problemler zihin engeline yol açtığı zaman ortaya çıkmaktadır(Sucuoğlu, 2013).

Zihin engelli çocukların fiziksel büyüme ve gelişimleri normal akranlarının gerisindedir. Bu durum kaba ve ince motor becerileri ile el-göz koordinasyonunu da etkilemektedir. Zihin engelli çocukların sahip olduğu zayıf kaslar ve gevşek eklemler, motor gelişime ait basamaklara ulaşmada gecikmelerine neden olmaktadır(Özsoy ve ark.,1989).

Bazı nedenler, zihinsel yetersizliğe yol açmakla beraber, işitme ya da görme yetersizliklerine ya da başka ek engellere de yol açabilmektedir(Çiftci- Tekinarslan, 2013).

Benzer şekilde serebral palsi (SP) zihin engelli çocuklarda da görülen bir hastalıktır, doğumda ya da yaşamın ilk dört yılında beyin hasarının sonucu ortaya çıkabilen bir sinir-kas yetersizliğidir. Serebral palsisi olan çocuklar dengesiz kas tonusu, yüksek kas tonusu, ya da düşük kas tonusu nedeniyle tipik olmayan beden duruşu ve hareketler gösterebilirler, yeterince kullanılmayan kol ve bacaklar bütünüyle işlevini yitirebilirler(Eripek, 2012).

Çocuklarda zihin engeline paralel olarak gözlenen bir diğer sağlık problemi epilepsidir. Halk arasında sara olarak bilinen epilepsi bireyin sürekli olarak nöbet geçirmesine yol açar. Çok farklı şekil ve derecelerde nöbetler şeklinde ortaya çıkan epilepsinin zihin engellilerde görülme olasılığı % 10 dur. Epilepsi nöbetleri ilaçlarla kontrol altına alınabilmekte, ancak bazen ilaçların bireyin bilişsel, davranışsal ve duygusal özelliklerini olumsuz yönde etkileyen yan etkileri görülmektedir. Bazı ilaçlar bireyin çok çabuk yorulmasına yol açmakta, bazı ilaçların kullanımı sonucunda ise birey çok fazla kilo alabilmektedir. Bu tür yan etkilerin bireyin utanmasına ve düşük benlik kavramına yol açabileceği düşünülmektedir(Sucuoğlu, 2013).

2.6.1.8. Psikiyatrik Problemler

Zihin engeli ve akıl hastalığı birbirlerinden tamamen farklı durumlardır. Ancak bazı zihin engelli bireylerde psikiyatrik problemler ortaya çıkmakta, bu durumda bireyin özelliklerinin zihin engeline mi yoksa akıl hastalığına mı bağlı olarak ortaya çıktığını belirlemede güçlük yaşanmaktadır.

Psikiyatrik bozukluklar şizofreni, depresyon, obsessif kompulsif bozukluklar (saplantı hastalığı), kaygı bozuklukları, yaygın gelişimsel bozukluklar, uyum bozuklukları, uyku bozuklukları gibi farklı tanımlarla ortaya çıkabilir. Zihin engelli bireyler de akranları gibi çeşitli duygusal, davranışsal, kişiler arası sorunlar yaşayabilmekte, grubun yaklaşık olarak % 40-% 70 i psikiyatrik bozukluk tanısı alabilmektedir. Araştırmacılar, zihin engelli bireylerin psikiyatrik problemler açısından engelli olmayan bireylere göre daha fazla risk altında olduğunu ifade

etmektedirler. Ancak psikiyatristlerin, zihin engelli bireylere böyle bir tanı konma aşamasında özellikle dikkatli olmaları, özellikle bireyin ailesi ile bir ekip olarak çalışmaları önerilmektedir. Çünkü bu problemlere ilişkin tanı, bireyin kendisinden alınan bilgiler, gözlemler ve standart değerlendirme araçları ile konulmaktadır. Tanı sürecinde probleme ilişkin belirtiler, bireyin kendini ifade etme becerilerine dayalı olarak belirlenmektedir. Zihin engelli bireylerin yetersizlikleri psikiyatrik bozukluk tanısı için gerekli belirtileri açıklamasını engelleyebilir, bilişsel ve dil becerilerindeki sınırlılıklar nedeniyle birey, kendi duygu durumu hakkında bilgi veremeyebilir.

İlaç tedavileri bireyin zihin engelli olmasından bağımsız olarak psikiyatrik hastalıkların tedavisinde kullanılmakta, bazı ilaçlar özellikle dikkat dağınıklığı aşırı hareketlilik bozukluğu, depresif bozukluklar, kaygı bozuklukları ve şizofreninin üzerinde etkili olmaktadır. Ancak ilaçların yanlış kullanılması durumunda birey üzerinde olumsuz etkileri olduğu da bilinmektedir(Sucuoğlu, 2013).

2.7. Zihin Engelinin Tanılanması

Tanılama süreci özel eğitim gerektiren bireylerin eğitimsel ve sosyal hayatlarının şekillendirilmesindeki en önemli süreçtir. Doğru yapılmayan tanılama bireylerin yanlış yönlendirilmesine ve sağlıklı bir hizmet almasına engel olabilmektedir. Özel eğitim gerektiren bireylerin tanılanması ve eğitim hizmetlerinin belirlenmesinde tıbbi ve eğitimsel tanılama olarak 2 tür modelden yararlanılmaktadır.

Eğitsel tanılama: Milli Eğitim Bakanlığı özel eğitim ve rehberlik hizmetleri yönetmeliğinin 7. maddesinde tanılama, bireyin tüm gelişim alanlarındaki özellikleri ile eğitim alanındaki yeterliliklerinin değerlendirilmesi ve uygun eğitim ortamına yönlendirilmesi sürecidir şeklinde yapılmaktadır. Eğitimsel değerlendirme ve tanılama sürecinde ilk müracaat okul yönetimi, veli ya da bireyin kendisi tarafından gerekli belgelerle Rehberli Araştırma Merkezlerine yapılır, bireyin özelliklerine uygun ölçme araçları ile uygun ortamlarda değerlendirme ve tanılanması yapılır. Tanılama sonucunda eğitim ortamına yönlendirme ya da destek eğitim amacıyla Özel Eğitim Değerlendirme Kurul Raporu düzenlenir, en fazla bir yıllık eğitim planı hazırlanır ihtiyaç halinde yenilenir. Süreçle ilgili yapılacak işlemlerde bireyin/velinin yazılı görüşü alınır(rehberlik hizmetleri yönetmeliği 2014).

Zihin yetersizliği, zihin işlevleri ve uyumsal davranışları değerlendiren standartlaştırılmış ve bireysel olarak uygulanan araçlarla elde edilen değerlendirme bilgileri kullanılarak tanımlanmaktadır(Eripek, 2012).

.Zekanın değerlendirilmesi: Özel eğitim yönetmeliğinde zihinsel yetersizliği olan bireyin tanımında; “zihinsel işlevler bakımından ortalamanın iki standart sapma altında farklılık gösteren” ifadesi yer almaktadır. Zihinsel becerilere ilişkin normal dağılımın ortalamasının 100, standart sapmasının da 15 olması nedeni ile ortalamanın iki standart sapma altı 70 zekâ bölümüne karşılık gelmektedir. Bu nedenle zihinsel yetersizliğe sahip birey tanımında yer alan “zihinsel işlevler bakımından ortalamanın iki standart sapma altında farklılık gösteren” ifadesi ile zekâ bölümünün 70’in altında olduğunun kabul edilmesi, Özel Eğitim Kanun’un beşinci maddesinde; “özürlülerle ilgili derecelendirmeler, sınıflandırmalar, tanılamalar, uluslararası özürlülük sınıflandırması temel alınarak hazırlanan özürlülük ölçütüne göre yapılır.” ifadesi yer almaktadır. İşlevsellik, Fonksiyon Kaybı ve Sağlığın Uluslararası Sınıflandırması (ICF)’na göre;

hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan bireylerin 50-69,

orta düzeyde zihinsel yetersizliği olan bireylerin 35-49,

ağır düzeyde zihinsel yetersizliği olan bireylerin 20-34,

çok ağır düzeyde zihinsel yetersizliği olan bireylerin 0-19,

zekâ bölümüne sahip olması gerekmektedir(MEB. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği,2006).

Zihinsel engelli bireylerin tanınmasında zeka testleri yaygın olarak kullanılmaktadır. Günümüzde dünyada en çok kullanılan zeka testleri:

WISC-IV: Wechsler Intelligence Scale for Children (4. Baskı),2003

WPPSI-III: Wechsler Preschool and Primary Scale of Intelligence (3. Baskı),2002

SB-5: Stanford-Binet Intelligence Scale (5. Baskı),2003

Early SB-5: Stanford- Binet Intelligence Scale for Early Chidhood (5. Baskı),2007

LIPS-R: Leiter International Performance Scale-Revised,1997

DAS:Differential Abilities Scales,1990

Merrill Palmer Scale of Mental Tests,1948(Kırcaali-İftar 2009).

Türkiye’de kullanılan zeka testleri:

Stanfort- binet zeka testi(3. Baskı),1972

WSIC-R (Wechsler Çocuklar için zeka ölçeği- Gözden Geçirilmiş Formu),1974

Leiter Zeka Testi,1979

Porteus Labirentleri Testi,1965

Kohs Küpleri Testi,1923

Goodenough-Harris İnsan Resmi Çizme Testi, 1963(Kırcaali-İftar 2009).

Stanfort- binet zeka testi(3. Baskı),1972:Türkçeye çevirisi 1974 yılında Refia Uğurel Şemin tarafından yapılmıştır. Türkçe çevirisinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması bulunmamaktadır. Sözel ve performans olmak üzere iki bölümü vardır. İki yaşından büyüklere, Testin uygulamasına ilişkin özel bir eğitim almış uzmanlar tarafından uygulanabilmektedir(Kırcaali-İftar, 2013).

WSIC-R (Wechsler Çocuklar için zeka ölçeği- Gözden Geçirilmiş Formu),1974: 6-16 yaşlarındaki çocukları kapsamaktadır. Genel ya da tüm ölçek ZB puanının yanı sıra Bileşik Puanlar sağlamaktadır. Sözel Anlama, Algısal Akıl Yürütme, Çalışan Bellek ve Bilgi İşleme Hızı. Ölçekte 10 alt ölçek ve beş isteğe bağlı alt ölçek bulunmaktadır. Alt ölçekler şunlardır:

Sözel anlama-Benzerlikler, Sözcük dağarcığı, Anlama

Algısal Akıl Yürütme- Matris, Akıl Yürütme, Blok Desenleme, Resim Kavramları

Çalışan Bellek - Harf-sayı- sıralama, Sayı dizisi

Bilgi İşleme Hızı- Sembol araştırma, Kodlama(Eripek,2012)

Türkiye’de Wechsler ölçeklerine ilişkin ilk çalışma 1963 yılında Şemin başlatılmıştır. 1978 yılında yayımlanan bu çalışmada WISC’in Türkçe çevirisi İstanbul çocuklarına uygulanmıştır. Bu çalışmadan bağımsız olarak aynı ölçek 1970’li yıllarda Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü tarafından Türkçe’ye çevrilerek bir süre uygulanmış, daha sonra bu uygulamanın sonuçları ile WISC’ in 1974 gözden geçirilmiş (WISC-R) dikkate alınarak Savaşır ve Şahin’ in öncülüğünde Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi ile Ankara Üniversitesi, Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi öğretim elemanlarının işbirliğiyle Türkçe Standardizasyonu yapılmıştır bu çalışma 1978 yılında yayımlanmıştır(Eripek, 2012).

Leiter Zeka Testi,1979: 2-18 yaş aralığındaki İşitme ve konuşma problemi olan bireylere uygulanan, bazı maddelerinde uygulanırken süre sınırı olan zeka testidir. Bireysel uygulanan bir testtir,uygulama da test ile ilgili model çocuğun önüne konur, sonra modele ait blok parçalar yönergeye uygun olarak sırayla çocuğa verilir ve çocuktan blok parçaları modele göre yerleştirmesi istenir. Testle çocuğun

- Kavram bilgisi

- Sınıflama becerisi

- Sayı kavramı,

- İlişki kurma vb. beceriler ölçülmeye çalışılır. Testten alınan puan takvim yaşına bölünerek zeka puanı elde edilir(www.zekatesti.gen.tr/leiter-uluslar-arasi-performans-testi bt.17/07/2014).

Porteus Labirentleri Testi,1965: Türkçeye uyarlanması 1974 yılında Beglan Toğrol tarafından yapılmıştır. İstanbul’da yaşayan 1300 öğrenci üzerinde norm çalışması yürütülmüştür. Yalnızca performans bölümü vardır.7,6-14 yaş arası çocuklara kolaylıkla uygulanabilmektedir(Kırcaali-İftar, 2013).

Kohs Küpleri Testi,1923: 10 yaş üzerindeki çocuklara bireysel olarak uygulanan, 17 kart ve desenli küplerden oluşan süreli bir testtir. Çocuk uygulayıcının verdiği süre içinde gösterilen karttaki deseni küplerle yapmaya çalışır. Ölçme aracını uygulayanlar, psikolojik danışma ve rehberlik, eğitimde psikolojik hizmetler ve psikoloji lisans mezunu olmanın yanında bu ölçme aracıyla ilgili resmi ve özel kuruluşlar ile meslek örgütleri tarafından verilen eğitim yaşantısına katılarak

sertifikaya sahip olmaları gerekmektedir(www.kimpsikoloji.com/...test/zeka-testleri/kohs-kupleri-zeka-olcegi bt.17/08/2014).

Goodenough-Harris İnsan Resmi Çizme Testi, 1963: Çocuğun çizdiği insan resminin yanıt anahtarına göre değerlendirilmesini içermektedir. Türkçeye uyarlaması Perin Uçman tarafından 1971 yılında yapılmıştır. Türkiye de alt, orta ve üst sosyo ekonomik düzeylerden 7-9 yaşlar arasında 180 çocuk üzerinde norm çalışması yürütülmüştür. Okulöncesi dönemden 15 yaşa kadar olan çocuklara, bireysel olarak ya da grupta uygulanabilmektedir(Kırcaali-İftar, 2013).

Türkiye’de zekayı ve bilişsel yetenekleri belirleyecek en son bilimsel gelişmelere uygun biçimde geliştirilmiş, geçerli, güvenilir ve standardize edilmiş bir ölçme aracına gereksinim duyulmaktadır. Bütün dünyada kullanılmakta olan, yapılan birçok araştırma ile psikometrik özelliklerinin güçlülüğü belirlenmiş olan SB5’in Türk toplumuna uyarlanması, geçerlik ve güvenilirlik çalışmasının yapılması planlanmaktadır. SB5’in, 2-85 yaş gibi geniş bir yaş aralığında uygulanması, zekanın hem sözel hem de sözel olmayan boyutlarını değerlendirmesi; tek bir zeka ölçüm değeri yerine çeşitli zeka ölçümleri vermesi; üstün yeteneklilik ve zihinsel geriliği de içine alan özel gereksinimi olan bireylerin ayrıntılı biçimde değerlendirmesi; uygulanmasının ve puanlamasının kolay olması gibi pek çok avantajı bulunmaktadır. (<http://www.eyh.gov.tr/tr/8427/Stanford-Binet-Zeka-Testinin-5-Versiyonunun-SB5-Turk-Toplumu-Uzerinde-Gecerlik-ve-Guvenirlik-Calismasi> bt. 12/08/2014).

Uyumsal davranışları değerlendirme: Uyumsal davranışlar bireylerin günlük yaşamda işlevde bulunabilmek için öğrenmiş oldukları kavramsal, sosyal ve pratik becerilerdir. Uyumsal davranışlar anne-babalarla ve öğretmenlerle yapılan görüşmelerle ve kontrol listeleriyle belirlenebilmektedir(Kırcaali-İftar, 2013).

Edgar Doll’ a göre doğru bir biçimde tanımlanabilmesi için mutlaka sosyal yeterliliğin göz önünde bulundurulması gerekir. Doll bu amaçla 1935 yılında Vineland Sosyal Olgunluk Ölçeğini geliştirmiştir. İlerleyen yıllarda bu ölçeği esas alarak Vineland Adaptive Behavior Scales-VABS(Vineland Uyumsal Davranışlar Ölçekleri)geliştirmiş, ardından 2005 yılında Vineland II olarak bilinen gözden geçirilmiş(Sparrow, Cicchetti ve Balla) yayımlanmıştır. Vineland II nin öncekilerine benzer olarak üç versiyonu bulunmaktadır; Görüşme basımı, araştırma formu;

Görüşme basımı, genişletilmiş form ve öğretmen derecelendirme formu, ölçeğe 'aile/birincil bakıcı ile görüşme tarama formu' eklenmiştir. Bu ölçekler uyumsal davranışların beş alanını değerlendirmektedir: İletişim, günlük yaşam becerileri, sosyalleşme, motor beceriler ve uyumsuz davranışlar(Eripek, 2012)

Ülkemizde yaygın olarak kullanılan uyumsal davranış değerlendirme aracının, Vineland Uyum Davranışı Ölçeği' nin 1974 yılında geliştirilen orijinal versiyonunun Araştırma Formu olduğu görülmektedir. Bu ölçekte toplam 301 madde yer almaktadır, maddelerin alanlara göre dağılımı 68 madde iletişim becerileri, 93 madde yaşam becerileri 68 madde sosyalleşme becerileri, 36 madde devinsel beceriler, 36 madde uyumsuz davranışlardır(Kırcaali-İftar,2013).

Ülkemizde kullanılan diğer uyumsal değerlendirme aracıda Uyumsal Davranış Skalasıdır(ABS; Adaptive Behavior Scale, AAMD,1974). SkalaEpir tarafından Türkçeye uyarlanmış ve 1976 yılında Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Dairesi tarafından yayımlanmıştır. Skala bireysel olarak uygulanan bir kağıt- kalem testidir ve ilköğretim çağı çocuklarına yönelik sorulardan oluşmaktadır(Kırcaali-İftar, 2013)

Zihin engelli tanısı koymanın ilkeleri;

Zihin engelli tanısı koymak, çoğu durumda değerlendiricileri zorlayıcı bir süreç olmaktadır. Bu sancılı süreci kolaylaştırmak amacıyla aşağıda sıralanan ilkeler dikkate alınabilir:

- 1.Bireyin yaşına ve özelliklerine uygun bir zeka testi ve uyumsal davranış ölçeği uygulanmalıdır.
2. Zihinsel ve uyumsal değerlendirmeler, deneyimli klinisyenler tarafından, farklı değerlendirme süreçlerinin gerektirdiği tüm hususlar dikkate alınarak yürütülmelidir.
3. Her iki değerlendirmenin sonuçları da çocuğun ortalamanın oldukça altında performans gösterdiğine işaret etmelidir. Ayrıca bireyin yetersizliğinin 18 aydan önce var olduğu, bireyin yakınları tarafından doğrulanmalıdır.
4. Gerektiğinde klinik yargıya başvurulmalıdır. Klinik yargı, zihin engelli alanında deneyimli klinisyenlerin, Zeka testleri ve uyumsal davranış ölçekleri sonuçlarının yanı sıra bireyin yakınlarıyla görüşme, bireyin davranışlarını gözleme vb. veri

kaynaklarından gelen tüm verileri dikkate alarak ulaştıkları sonucu ifade etmek anlamında kullanılmaktadır.

Klinik yargı özellikle şu durumlar söz konusu olduğunda gereklidir:

- Bireyin içinde yaşadığı toplumdaki farklı bir kültürden geliyorsa ve farklı bir dil konuşuyorsa
- Bireyin geçmiş yaşantılarına ilişkin yeterli bilgi elde edilmiyorsa
- Bireyin ek özür vb. nedenlerle zihinsel ve uyumsal değerlendirme yapılamıyorsa
- Bireyin konuştuğu dil, değerlendirme araçlarının dilinden farklıysa
- Birey çok küçükse ya da çok sınırlı performansa sahipse

Öte yandan, klinik yargı hiçbir zaman uygun olmayan değerlendirme araçlarının ya da yetersiz değerlendirme süreçlerinin telafisi biçiminde düşünülmemelidir. Dolayısıyla, olabildiğince fazla veri kaynağından olası en geçerli ve güvenilir veriler toplandıktan sonra klinik yargıya başvurulmalıdır(Kırcaali-İftar, 2013)

2.8. Zihin Engellilerin Eğitimi

Türkiye de zihin engelli çocuklar ve gençler için özel eğitim hizmetleri ilkeleri temel alınarak sağlanmaktadır. Bu ilkeler şunlardır;

- a) Özel eğitim gerektiren tüm bireyler, ilgi, istek, yeterlilik ve yetenekleri doğrultusunda ve ölçüsünde özel eğitim hizmetlerinden yararlandırılır.
- b) Özel eğitime erken başlamak esastır.
- c) Özel eğitim hizmetleri, özel eğitim gerektiren bireyleri sosyal ve fiziksel çevrelerinden mümkün olduğu kadar ayırmadan planlanır ve yürütülür.
- d) Özel eğitim gerektiren bireylerin, eğitsel performansları dikkate alınarak, amaç, muhteva ve öğretim süreçlerinde uyarlamalar yapılarak diğer bireylerle birlikte eğitilmelerine öncelik verilir.

- e) Özel eğitim gerektiren bireylerin her tür ve kademedeki eğitimlerinin kesintisiz sürdürülebilmesi için her türlü rehabilitasyonlarını sağlayacak kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapılır.
- f) Özel eğitim gerektiren bireyler için bireyselleştirilmiş eğitim planı geliştirilmesi ve eğitim programlarının bireyselleştirilerek uygulanması esastır.
- g) Ailelerin, özel eğitim sürecinin her boyutuna aktif katılmalarının sağlanması esastır.
- h) Özel eğitim politikalarının geliştirilmesinde, özel eğitim gerektiren bireylerin örgütlerinin görüşlerine önem verilir.
- i) Özel eğitim hizmetleri, özel eğitim gerektiren bireylerin toplumla etkileşim ve karşılıklı uyum sağlama sürecini kapsayacak şekilde planlanır(573 numaralı özel eğitim kanunu 6/6/1997 tarihli 23011. Resmi Gazete).

2.8.1. Zihin Engellilerin Eğitim Ortamları

Zihin engelli çocukların gereksinimlerinin karşılanabilmesi için, çok sınırlayıcıdan az sınırlayıcı ortamlara doğru uzanan farklı eğitim ortamları hazırlanmaktadır. Çocuğun engel derecesi arttıkça , eğitim ortamlarının sınırlayıcılığı artmakta(Sucuoğlu, 2013).

Özel eğitim Hizmetleri yönetmeliğinin 17. maddesinde hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan bireylerin en az kısıtlayıcı ortam ilkesinden hareketle öncelikle kaynaştırma eğitimine, özel eğitim sınıfına, orta düzeyde zihinsel engelliler için açılan ilköğretim okuluna ve iş okuluna; orta ve ağır düzeyde zihinsel yetersizliği olan bireylerin ise eğitim uygulama okulu ve iş eğitim merkezine yönlendirilmeleri uygun olacaktır. (Meb. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2006).

Özel eğitim Hizmetleri yönetmeliğinin yönetmeliğinin 18. maddesinde de eğitsel değerlendirme ve tanılama hizmetleri sonunda bireylerin, doğrudan bazı özel, özel eğitim kurumlarına yönlendirilmemelidir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda bireylere veya ailelerine, alacakları özel eğitimle ilgili olarak bilgi verilmelidir. Kurum tercihlerini kendilerinin yapabilmesi için bölgede hizmet veren özel, özel eğitim kurumlarının il/ilçe millî eğitim müdürlüklerince hazırlanmış bir listesinin

kuruma asılması ya da velilere verilmesi, gerekir. Şeklinde belirtmektedir(Meb. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2006).

Zihin engelli çocuk ve gençlerin yararlanabilecekleri eğitim ortamları;

Genel eğitim sınıfları(kaynaştırma uygulamaları): Kaynaştırma uygulamalarıyla ilgili birçok tanım yapılmıştır, bu tanımların ortak yönlerine bakıldığında, kaynaştırmanın özel gereksinimi olan öğrencilerin tam zamanlı ya da yarı zamanlı olarak kendi akranlarıyla birlikte genel eğitim sınıflarında, eğitim almaları anlamına geldiği görülür(Gürgür, 2008).

Genel eğitim sınıflarının zihin engelli öğrencilerin gelişim ve öğrenmeleri üzerindeki etkilerin artırılması için sınıf öğretmenin ve öğrencinin gereksinimleri doğrultusunda desteklenmeleri gerekir. Bu destekler, özel eğitim öğretmenin sınıf öğretmenine yardım etmesi ve zihin engelli öğrenciye öğretimsel destek vermesi şeklinde olabildiği gibi, her iki tarafında destekleme amacıyla oluşturulan gezici öğretmen hizmetleri ve öğrencinin gereksinimlerini temel alan kaynak oda uygulamaları olarak sayılabilir(Sucuoğlu, 2013).

Kaynak oda(Destek eğitim odası) kaynaştırma öğrencisine ve öğretmene sınıfın dışında sunulan destek eğitim hizmetidir. Bu odada özel eğitim öğretmeni tarafından, zihin engelli öğrenciler bireysel olarak ya da grup içinde, okul gününün en az % 20'sini en fazla % 60'ını geçirecek şekilde sınıfında gördüğü eğitime paralel bir eğitim alır(Ysseldyke ve ark. (2000) akt. Sucuoğlu ve Kargın, 2008)

Özel eğitim sınıfları: Okul ve kurumlarda, durumları ayrı bir sınıfta eğitim görmeyi gerektiren öğrenciler için yetersizlik türü, eğitim performansları ve özelliklerine göre açılan sınıflardır(Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği 2006).

Mercer'e göre "özel sınıflar ancak bazı ölçütler karşılandığı zaman uygun eğitim ortamları olarak kabul edilebilecektir." Bu ölçütler:

- 1.Özel eğitim öğretmeni, o sınıfa devam eden öğrencilerin özelliklerini çok iyi bilmeli ve gereksinimlerini en iyi karşılayacak şekilde eğitim almalıdır.
2. Özel sınıf öğrencileri, sosyo ekonomik düzeyleri, etnik ya da kültürel özellikleri değil, öğrenme ya da sosyal-duygusal özellikleri temel alınarak belirlenmelidir.

3. Özel sınıftaki her çocuk kendi gereksinimlerine göre düzenlenmiş yoğun ve sistemli bir eğitim almalıdır.
4. Özel sınıfta, öğretmenin kullanabileceği çeşitli öğretim materyal ve kaynakları bulunmalıdır.
5. Özel sınıf genel eğitim sınıflarından daha küçük olmalıdır.
6. Öğrencilerin farklı gereksinimlerini karşılamak için çeşitli öğretim teknikleri kullanılmalıdır.
7. Sınıftaki her öğrencinin gelişimi dikkatle izlenmeli, uygun görüldüğü zaman öğrencinin, alternatif eğitim ortamlarına, bir başka deyişle genel eğitim sınıfına gitmesi sağlanmalıdır.
8. Özel sınıflar, okul yönetimi tarafından desteklenmelidir(akt. Sucuoğlu, 2013).

Özel eğitim okulları: Özellikleri benzer olan genel eğitim okulu ya da özel sınıf gibi eğitim ortamlarında gereksinimleri karşılanamayan, birden fazla gelişim alanında desteğe gereksinimi olan ağır derecede zihin engelli çocuklar için oluşturulan okullardır. Çocukların özel gereksinimlerini karşılayan uzmanların ve donanımın bulunduğu, özel olarak geliştirilmiş programı olan özel okullara zihin engelli çocuklar, gündüzlü ya da yatılı olarak devam edebilirler(Sucuoğlu, 2013).

Evde eğitim: Okula gidemeyen çocukların eve giden gezici öğretmen tarafından eğitilmesi şeklinde tanımlanabilir.

2.8.2.Eğitim Programları

Zihin yetersizliği olan bireyler için, eğitim programlarının temel hedefi, zihin yetersizliği olan bireyleri toplumsal yaşama hazırlamak, bağımsız ya da en az bağımlı olarak yaşaya bilmeleri için gerekli olan becerileri onlara kazandırmaktır(Çiftci-Tekinarslan, 2013).

Değer, toplumsal yaşam becerilerini öğrenmek için desteğe ihtiyaç duyan, eğitimin formal olarak yapılması gereken çocuklara zihin yetersizliği olan çocuklar olarak tanımlanmış, öğretilecek becerilerin *işlevsel* olmasının ve öğretiminin *toplum temelli*

yapılmasının öğrencilerin bağımsızlığa ulaşmasını kolaylaştıracağını belirtmiştir(akt. Çiftci-Tekinarslan, 2013).

İşlevsel akademik beceriler, ağır düzeyde zihinsel yetersizliği olan çocukların eğitimleri genellikle normal gelişim gösteren çocuklara göre akademik konuları anlamada yeterlilikleri sınırlıdır. Bunun yerine günlük yaşamlarında kendilerine yardımcı olacak becerileri öğrenmeye gereksinim duyarlar. Bu nedenle eğitimlerinin işlevsel eğitim programlarına dayalı olması gerekmektedir(Eripek, 2012).

İşlevsel bir eğitim programı para yönetimi , sosyalleşme, benlik saygısı, istihdam becerileri, seyahat becerileri, seyahat ve hareket öğretimi, topluma katılım, ev yaşamı becerileri, kişisel bakım, temizlik, sağlık ve güvenlik gibi alanları içermektedir(Wehmen, Kregel, 2004. Akt. Eripek, 2012).

Toplum temelli eğitim, zihin yetersizliği olan öğrencilerin, eğitim programlarında göz önüne alınan önemli olan başka bir noktadır. Bunun anlam, zihin yetersizliği olan öğrenciye gereksinim duyduğu becerinin gerçek ortamında, kullanıldığı ortamda becerinin öğretilmesidir, alışveriş yapma becerilerinin öğretimi yapılacaksa, bunun markette öğretilmesi gerektiği belirtilmiştir(Çiftci-Tekinarslan, 2013).

2.8.3. Zihin Yetersizliği Olan Öğrencilere Yönelik Öğretim Uygulamaları

Zihin engellikler öğrenciler normal öğrencilere göre daha yavaş öğrenecek ve soyut kavramları öğrenmeleri zor ve güç olacaktır. Bu bireyler kendilerine güvenmemekte ve başkalarını taklit etmeye çalışmamaktadırlar, bütün bunlar göz önüne ve uygun öğretim yöntemleriyle hedeflenen becerilerin öğretimi yapılmalıdır(Çiftci-Tekinarslan, 2013).

Öğretim yöntemleri sistematik, deneysel araştırmalar sonucu ortaya çıkmıştır. Zihin yetersizliği olan bireylerde davranışçı yaklaşım ya da uygulamalı davranış analizi ön plandadır, bu yaklaşımda çevrenin öğrenmeyi nasıl etkilediği açıklanmış, bilimsel olarak ortaya konan kurallara dayalı sistematik bir yol izlenmiştir(Eratay, 2010). Bu yaklaşımda;

1. Doğru öğrenci tepkilerinde uyaran kontrolünün, öğretimsel ipuçları ya da yardımlardan doğal olarak meydana gelen uyaranlara transferini sağlama.

2. Öğrenci performansına hemen ve sistematik dönüt sağlama .
3. Öğretimde aktif öğrenci tepkileri için fırsatlar yaratma.
4. Öğrencinin beceri performansını doğrudan ve sıklıkla ölçme.
5. Öğretilecek yeni beceri ya da davranışın açık bir biçimde tanımını ve görev analizini yapma.
6. Yeni öğrenilmiş becerilerin farklı, öğretilmemiş durum ve ortamlarda genelleme ve kalıcılığı artırma stratejileri.
7. Dersi akıcı aktivitelerle birleştirmekten bahsedilir(Eripek, 2003).

Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı(BEP) 2006 Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nin 69. Maddesinde BEP tanımlanmış ve içeriği belirlenmiştir. Buna göre; Madde 69- (1) Bireyselleştirilmiş eğitim programı, özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin gelişim özellikleri, eğitim performansları ve ihtiyaçları doğrultusunda hedeflenen amaçlara yönelik hazırlanan ve bu bireylere verilecek destek eğitim hizmetlerini de içeren özel eğitim programıdır(MEB, 2006).

Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının Öğeleri

- Öğrencinin o andaki eğitsel işlevde bulunma veya performans düzeyi,
- Eğitsel performans düzeyi, bulunduğu gelişim evresi ve yaş gibi faktörleri dikkate alınarak belirlenen bir yılın sonunda gerçekleşecek uzun dönemli amaçlar. Uzun dönemli amaçlara ulaşmayı sağlayan sağlayacak kısa dönemli amaçlar
- Öğrenciye sağlanabilecek özel eğitim ve destek hizmetler
- Öğrenciye sunulacak olan hizmetlerin ne zaman başlanacağını, devam edeceği ve biteceği süreyi, değerlendirme zamanlarını belirten bir zaman çizelgesi
- Öğrenciye sunulacak olan hizmetlerden sorumlu olan kişiler
- BEP'in objektif ölçütlere dayalı olarak hangi araçlarla ve nasıl değerlendirileceğidir(MEB, 2006).

Zihin yetersizliği olan bireyler için hazırlanmış eğitim programının yaşa uygunluğu ve programda yer alan becerilerin işlevsel olması oldukça önemlidir(Çiftci-Tekinarslan, 2013).

Zihin engelli çocuklara uygulanacak öğretim planlanırken öğretilcek davranışın türü, dikkati sağlayıcı ipuçları, araç-gereçler, deneme sunuş biçimi, ortam, öğretim düzenlemeleri, ipuçları, davranış sonrasında sunulacak uyaranlar belirlenmeli, kayıt sistemi belirlenmeli ve tüm bunlara ek olarak planda öğretim aşamalarına yer verilmelidir(Tekin-İftar, 2013).

2.8.3.1.Öğretilcek Davranışın Türü: Zincirleme Davranışlar

Öğretilmesi hedeflenen becerilerin beceri analizini yapmak, öğretimi kolaylaştırmaktadır(Turnbull ve diğerleri, 2002, akt. Tekin-İftar, 2013).

Zihin yetersizliği olan öğrencilerin biliş ötesi becerilerindeki sınırlılıkları, onların yaptıkları işlerdeki sırayı takip etmelerini ve sonraki basamakta ne yapmaları gerektiğini tahmin etmelerini güçleştirmektedir. Yavaş öğrenme özelliklerinden dolayı öğretilcek becerilerin küçük basamaklara bölünmesi, her bir basamağın tek tek öğretilmesi gerekmektedir(Friend, 2006).

Öğrencilere öncelikle her bir basamağı ayrı ayrı öğretir daha sonra öğrettiğiniz bu basamakları birleştirirseniz zincirleme yapmış olursunuz. Önce yapılan beceri basamağından, sonra yapılan beceri basamağına doğru bir sıralama yapılırken **ileri zincirleme**, en son yapılan beceri basamağından en önce yapılan beceri basamağına doğru sıralama yapılırsa da **geri zincirleme** yapılmış olur(Tekin- İftar, 2013).

2.8.3.2.Araç-Gereçlerin Düzenlenmesi

Araç-gereçlerin düzenlenmesi, sınıf içinde bulunan yazı tahtası, sıra ve kitap dolabı, pano, harita, tarih ve mevsim şeridi gibi öğretilerde kullanılan araç-gereçlerin düzenlenmesidir. Araç-gereçler, davranışlarını kontrol edemeyen, dikkat problemi olan ve duyuşsal alanlarda yetersizliği olan öğrencileri dikkate alarak planlanmalıdır. Öğretmenler, öğrencilerin oturdukları yerin seçiminde şu önerilere edebilirler(Sucuoğlu ve Kargın, 2006, akt. Kargın, 2013).

- Ön sıralara davranış problemi olan öğrencileri oturtun, kontrolünüz daha kolay olacaktır.

- Öğrenci kendi kendini kontrol etmeye başladığında daha arkadaki sıralara oturmasını sağlayabilirsiniz.
- Dikkat problemi olan öğrencileri görsel olarak dikkatlerini dağıtabilecek araçların uzağına oturtun.
- İşitme ve görme yetersizliği olan öğrencileri sizi daha iyi gördüğü ve duyduğu yere oturtun.
- Sıraları arka arkaya sıralamak yerine başka bir düzenlemeyle yerleştirip yerleştiremediğinizi düşünün.
- Özel eğitim gerektiren öğrenci için oturma yeri seçerken öğrencinin yetersizliğine ilişkin özellikleri ile birlikte, seçilen yerin öğrenciyi sınıf arkadaşlarından ayıran bir yer olmamasına dikkat edin.
- Yer seçiminde sıra arkadaşının özelliklerine de dikkat edin, çok hareketli iki öğrenciyi birlikte oturtmak iyi bir tercih olmayabilir.
- Oturma yerini gün içinde zaman zaman değiştirilmesi aynı yerde uzun süre kalmakta zorlanan öğrenciler için uygun bir seçenek olabileceğini düşünün.
- Oturma yerinin seçiminde değişik oturma seçenekleri belirleyin ve hangi seçenekte öğrencinin en iyi öğrendiğini belirleyin.

Öğretmenler öğrenmeyi kolaylaştırmak ve kalıcılığını sağlamak için amaca uygun, ilgi çekici, görsel, öğrenmeyi destekleyici ve farklı duylara hitap eden materyalleri öğrencilerin dikkatlerini dağıtmayacak biçimde sunmalı ve bunları güncellemelidir. Yıl boyunca aynı yerde kalması özelliğini kaybettirecektir(Kargin, 2013).

2.8.3.3. Ortam

Öğrenme, zihin engelli çocuklarda okulun tüm açık ve kapalı mekanları öğretim ortamı olarak kullanılmalıdır. Çocuklar ortaokul ve lise çağına geldiklerinde çoğunlukla işlevsel akademik beceriler, mesleki beceriler, toplumsal mekanlarda işlevde bulunmayı sağlayan becerilerin öğretimine ağırlık verilmeli ve buna uygun ortamlar kullanılmalıdır(Tekin-İftar, 2013).

2.8.3.4.Öğretim Düzenlemeleri

Öğretim düzenlemeleri bire bir yani bireysel öğretim düzenlemesi ve grup öğretim düzenlemeleri olarak ikiye ayrılır. Bireysel öğretim düzenlemesi, sınıfın bir köşesinde ya da öğrenci sınıftan çıkarılarak öğretmenle öğrencinin birebir çalıştığı öğretim düzenlemesidir. Orta ve ağır zihin engelli olan çocuklara öğretim sunarken bireysel öğretim düzenlemesinde öğretim ortamında bulunan çocuğu rahatsız eden uyaranlar daha iyi kontrol edildiği için sıklıkla kullanılan öğretim düzenlemesidir(Tekin-İftar, 2013).

2.8.3.5. İpuçları

Davranışsal öğretim stratejilerinin uygulanmasında öğretimsel ipuçları çok önemlidir(Eripek, 2012).

Kregel (2004),öğretim ortamlarında yaygın olarak kullanılan ipuçlarını altı farklı basamakta betimlemektedir(akt. Eripek, 2012);

- Belirgin olmayan sözel ipuçları: Öğretmen ne yapılması gerektiğini belirtmeksizin çocuğun davranışı sürdürmesini cesaretlendirmek için “devam et” ya da “haydi” gibi yorumlarda bulunur.
- Belirgin sözel ipuçları: Öğretmen “kalemleri toplu” gibi öğrenciye ne yapması gerektiğini söyleyen belirgin bilgi sağlar.
- Model olma: Öğretmen doğru davranışta bulunur, daha sonra öğrencinin bu davranışta bulunmasını sağlar.
- Jestler: Öğretmen nesnenin ait olduğu yeri gösterme ya da öğrencinin bir nesneyi açmasını eliyle işaret etme gibi özel olmayan iletişim yöntemleri kullanır.
- Hazır olma: Öğretmen öğrenciye davranışa başlaması için yetecek kadar fiziksel yardımda bulunur. Öğrenci kendi başına davranışta bulunmaya başladığında, yardım kaldırılır.

- Fiziksel yardım: Öğretmen öğrencinin davranışı tamamlaması için ellerini öğrencinin ellerinin üzerine koyarak yardımda bulunur. Bu yardım daha sonra ellerden, bileklere, dirsek altına, dirseğe ve omuzlara doğru silikleştirilir.

2.8.3.6.Davranış Sonrasında Sunulacak Uyarılar

Davranış sonrasında sunulan uyarılar davranışın artmasına, devam etmesine ya da azalmasına ve ortadan kalkmasına yol açmaktadır(Sucuoğlu, 2013).

2.8.3.7.Sorun Davranışları Değiştirme

Uygun olmayan davranışların azaltılmasında, davranış değiştirme tekniklerinden yararlanılır. Uygun olmayan davranışların ortadan kaldırılmasında pek çok yöntem vardır. Bunların içinde ayrımlı pekiştirme, sönme, hoş giden uyarıyı çekme ve hoş giden uyarıyı verme yer almaktadır(Kırcaali-İftar ve Tekin, 1997).

Zihin yetersizliği olan çocuklarla çalışan öğretmenlerin özellikle kaynaştırma ortamlarında tercih edebilecekleri yöntemler arasında işbirliğine dayalı öğrenme ve akran öğretimi yöntemleri yer almaktadır(Çiftci-Tekinarslan, 2013).

2.8.3.8.İşbirliğine Dayalı Öğrenme

Bu yöntem öğretmenin sınıfı düzenlemesi ve yönetmesi için zengin uyarlamalar içermekte olup özel gereksinimli öğrencilerle birlikte, sınıftaki tüm öğrencilerin akademik ve sosyal performanslarını geliştirmeyi hedeflemektedir. Bu yöntem öğrencilerin akademik becerilerini geliştirmenin yanı sıra öğrencilerin arkadaşlık ilişkilerini geliştirme, başarılı olmak için birbirlerini teşvik etme ve grup etkinliklerine katılma gibi davranışları kazandırma bakımında etkilidir(Sucuoğlu, Kargın; 2006 akt. Eratay,2010).

2.8.3.9.Akran Öğretimi

En ayağın kullanılan iş birliğine dayalı öğrenme modelidir. Bu yöntemde bir konuda başarılı bir öğrencinin, yardıma gereksinim duyan öğrenciyle birlikte çalışması anlamına gelir. Bu model aynı zamanda öğrencinin akademik becerisinin yanında, benlik ve sorumluluk duygularını da geliştirmektedir(Sucuoğlu ve Kargın, 2006).

Beceriler öğrenildiğinde öğretmenin hedefi, bu becerilerin uygun durumlarda yerine getirilmesi ve genellemesi olmalıdır(Eripek, 2012).

2.9. Ücretli Öğretmenlik

Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde faaliyet gösteren eğitim ve öğretim kurumlarındaki öğretmen ihtiyacı, eğitim öğretim faaliyetlerinin aksamadan yürütülmesi amacıyla , sırasıyla kadrolu öğretmen, sözleşmeli öğretmen, vekil öğretmen, ücretli öğretmen (kısmi zamanlı geçici personel) ve usta öğretici ile karşılanmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığının 2004 yılında uygulamaya başlattığı ve günümüze kadar sürdürdüğü bir öğretmen istihdam türüdür. 2005-2006 yılında uygulamanın daha da genişletilmiştir, herhangi bir branş sınırı konmamıştır(Uçman, 2006).

Milli Eğitim Bakanlığı'nın 25.08.2005 tarihli ve 52332 sayılı yazısı üzerine, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 4. maddesinin (C) fıkrasına göre, Bakanlar Kurulu'nca 26.08.2005 tarihinde kararlaştırılmıştır(Bakanlar Kurulu Kararı: 26/08/2005-2005/9345, Resmi Gazete:10/09/2005-2005/25932).

Ücretli öğretmen (kısmi zamanlı geçici personel) istihdam edilebilmesi için ilgili kamu kurumunda personel ihtiyacının kadrolu personel (DMK, md. 4/A) ve sözleşmeli personel (DMK, md. 4/B) istihdamı ile kapatılamaması gerekmektedir. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 4. maddesinin (C) fıkrasına göre bir öğretim yılında 10 ayı geçmemek üzere kısmi zamanlı geçici öğretici çalıştırılabilmektedir.

Kadrolu ve sözleşmeli öğretmenlerin aksine ücretli öğretmen (kısmi zamanlı geçici personel) olarak atanacaklarda öncelikli olarak yüksek öğretim kurumlarının Milli Eğitim Bakanlığı'nca öğretmenliğe kaynak olarak tespit edilen lisans düzeyindeki programlarından mezun olmaları şartı aranmakta ama bu şekilde ihtiyacın karşılanamadığı durumlarda Milli Eğitim Bakanlığı'nca belirlenecek kriter ve öncelik sırasına göre diğer yüksek öğretim kurumu mezunları da öğretici olarak çalıştırılabilmektedir. Dolayısı ile öğretmenlik mesleği dışında da diğer meslek mensupları kısmi zamanlı geçici personel olarak çalışabilmektedir. Bunlar haricinde ayrıca ücretli öğretmenlik için aranılan genel şartlar ise;

1. T.C. vatandaşı olmak
2. Kamu haklarından mahrum olmamak
3. Son altı ay içerisinde alınmış sağlık raporu ile sağlık durumunu belgelendirmek
4. Askerlikle ilişkisi bulunmamak,
5. Herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna bağlı olarak çalışmamak...”

3.YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, katılımcılar, veri toplama aracı, verilerin toplanması ve verilerin dökümü, analiziyle ilgili bilgiler verilmiştir.

3.1. Araştırmanın modeli

Bu araştırmada zihin engelli öğrencilerle çalışan ücretli zihin engelli sınıf öğretmenlerinin; bu çocuklarla çalışırken yaşadıkları, sorunların belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaca yönelik yarı yapılandırılmış görüşmeye dayalı nitel veri toplama tekniği kullanılmıştır.

Gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamında gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanan nitel araştırma yöntemi olarak tanımlanır(Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Nitel araştırmada en yaygın veri toplama teknikleri: gözlem, görüşme ve yazılı dokümanların incelenmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

İnsan gibi sosyal bir varlığın kişiden kişiye, zamana, mekana göre değişen duygu ve düşüncelerini daha derin ve ayrıntılı incelemek için bir araştırma tekniği olan 'görüşme' önerilebilir(Türnüklü,2000).

Kişinin herhangi bir davranışı niçin yaptığını anlamak ne tarama (survey), ne de gözlem tekniğiyle, görüşme tekniğiyle olduğu kadar olanaklıdır. Çünkü araştırmacı ancak görüşme tekniğiyle olaylara, aktörün perspektifinden bakabilir ve olayları görebilir. Böylece, kişilerin kendi deneyimleri, onların dillerinden, anlamlandırmalarından ve açıklamalarından çok daha iyi anlaşılacaktır. Diğer araştırma teknikleriyle, yeterince elde edilemeyen kişiye özel, saklı birçok şeyi görüşme tekniği kullanarak ortaya çıkarmak mümkündür(Kvale,1996' dan akt. Türnüklü, 2000)

Nitel araştırmada kullanılan görüşme tekniğinde katılımcıların konuya ilişkin düşüncelerini, bakış açılarını ve duygularını derinlemesine ortaya çıkararak, daha gerçek bilgi edinmeyi hedefler. Nitel araştırma bu yönüyle de nicel araştırma yönteminden farklılık (Kuş, 2007).

Görüşme kurallarının katılığına göre yapılandırılmamış, yapılandırılmış ve yarı yapılandırılmış olarak sınıflandırılabilir (Karasar, 2004).

Yapılandırılmış görüşmede araştırmaya katılan katılımcıların sorulara verdikleri cevapların farklılığı ve benzerliği belirlenerek karşılaştırma yapılır (Brannigan,1985 akt. Yıldırım ve Şimşek,2011).

Yapılandırılmış görüşme tekniğinde katılımcıya sorulacak olan sorular aynı sözcük sırasıyla sorulur verilen yanıtlarda kapalı uçlu olup sunulan seçenekten birini seçerek yanıtlar. Bu özelliklerinden dolayı yapılandırılmış görüşme tekniği anket çalışmalarına benzeyen nicel veri elde edilmektedir(Türnüklü, 2000).

Yapılandırılmamış görüşmede araştırmacının katılımcıya yönelteceği önceden belirlenmiş her hangi bir soru olmadığı gibi cevaplarla ilgili bir beklenti yoktur. Araştırmacı katılımcılarla belirli konularla ilgili sohbet havasındaki konuşmalarıyla bu konuları keşfetmeye çalışır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Araştırmacının sorduğu sorular yeterli bilgiyi toplamayı hedefler(Büyüköztürk ve diğerleri, 2008).

Eğitim bilimleri araştırmalarında, belli düzeyde sahip olduğu standartlık ve esnekliği nedeniyle yarı yapılandırılmış görüşme tekniği sıklıkla kullanılmaktadır. Bu görüşme, nitel araştırma içerisinde görülebilir (Ekiz, 2003).

Yarı yapılandırılmış görüşmede, araştırmacı tarafından hazırlanan soruları katılımcıya yönlendirirken daha önceki sorularda bu soruya ilişkin cevaplar aldıysa, soruya bir açıklık kazandırdıysa soruyu geçebilir. Bu bakımdan yarı yapılandırılmış görüşme, yapılandırılmış görüşmeden biraz daha esnek bir yapıya sahiptir.

Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği görüşme protokolüne uygun şekilde önceden hazırlanan sorulara verilen cevapların sistematik ve karşılaşılabilir bilginin alınması nedeniyle araştırmacıya büyük kolaylıklar sağlar(Yıldırım ve Şimşek, 1999). Bu yönüyle eğitim bilimlerindeki araştırma çalışmalarına daha uygun bir araştırma biçimidir.

Nicel ve nitel araştırma farklı temellerden hareket eder. Nitel araştırma yöntemi indirgemeci değildir; yani olguları parçalara ayırıp çalışarak bulunan sonuçları evrene genelleme amacı yoktur (Yıldırım ve Şimşek,2011).

3.2. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi

Araştırmadaki veriler yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanmıştır. Araştırmacı tarafından bu nedenle bir görüşme formu geliştirilmiştir. Görüşme soruları oluşturulmadan önce akademisyenlerin yapmış olduğu çalışmalar incelenmiş, ilgili kitap ve makalelerden yararlanılmıştır. Veri toplama aracında yer alan sorular için ön uygulama çalışması yapıldıktan aşağıda yer alan sonra son şekli verilmiştir. Görüşme soruları oluşturulurken katılımcılar tarafından anlaşılacak biçimde açık uçlu sorular sorma, yönlendirmeden kaçınma, soru sayısını katılımcıyı sıkıkmaması konusunda dikkat edildi.

- 1. Sınıfınızda kaç öğrenciniz var ve özellikleri nelerdir?**
- 2. Sınıfınızda zihin engelli çocuklar dışında başka özür gruplarından öğrencileriniz var mı?**
- 3. Öğreniminiz süresince zihinsel engelli çocukların eğitimine yönelik ne tür dersler aldınız ve aldığınız dersler hangi özür grubuna yönelikti?**
- 4. Zihin engelli çocukların eğitimine yönelik seminer ya da hizmet içi eğitim aldınız mı ve aldığınız hizmet içi eğitimde ne tür konular vardı?**
- 5. Sizce zihin engelli çocukların en belirgin davranışsal özellikleri nelerdir?**
- 6. Zihin engelli çocuklara yönelik sınıf ortamınızda ne tür düzenlemeler yapıyorsunuz?**
- 7. Zihin engelli çocuklarla sınıfta yaptığınız öğretim etkinliklerinde ne tür öğretim yöntemleri kullanıyorsunuz?**
- 8. Zihin engelli çocuklarla çalışırken sınıf ortamında öğretimini yaptığınız becerilerin ve kavramların günlük yaşamda işlevsel olarak kullanımına yönelik ne tür çalışmalar yapıyorsunuz?**

9. Zihin engelli çocukların eğitiminde en çok sorun yaşadığınız beceri, kavram ve davranışlar nelerdir?

10. Kullandığınız öğretim yöntemleri zihin engelli çocukların eğitiminde etkili oluyor mu?

11. Zihin engelli çocukların eğitiminde kullandığınız yöntemler dışında bu alanla ilgili kitaplarda ya da yurt dışında yapılan araştırmalarda yer alan öğretim yöntem/teknikleri hakkında bilgi edinmek ister misiniz?

12. Sınıfınızdaki zihin engelli çocuklarla çalışırken ne tür destek hizmetlerden yararlanmak istersiniz?

3.3. Görüşmelerin Hazırlanması

3.3.1. Görüşme Formu

Araştırmacı soruların kapsamını güvence altına almak için, veri toplama aracı olarak kendisinin oluşturduğu görüşme formunu kullanmıştır(EK-1).

Araştırmacı formun giriş kısmında, katılımcıyı rahatlatmak ve motivasyonunu sağlamak için kişisel bilgilerini, araştırmanın konusunu ve görüşmenin amacını anlatmıştır.

Araştırmacı kendisinin de öğretmen olduğunu Aydın Üniversitesinde Eğitim Yönetimi ve Denetimi programında yüksek lisans yaptığını ve bu araştırmayla elde ettiği verileri tezini yazmak amacıyla kullanacağını belirtmiştir.

Araştırmacı araştırmasının amacının zihinsel engelli çocuklarla çalışan ücretli zihin engelliler sınıf öğretmenlerinin sorunları ve çözümüne yönelik yaptıkları çalışmalarını belirlemek olduğunu ve soruların tarafından sorulacağı anlaşılmayan kısımların açıklanmasını isteyebileceklerini, soruları içtenlikle ve rahat, sohbet havasında cevaplayabileceklerini konuşmaların kaydı için teyp kullanılacağı, kayıtların sadece araştırma amacıyla kullanılacağını belirtmiştir(EK-2).

3.3.2. Görüşme İlkelerinin Belirlenmesi

Görüşme sorularının sohbet tarzında, araştırma sorularına yönelik ayrıntılı ve derinlemesine bilgi toplayacak biçimde görüşme formundaki sırasına bağlı kalmadan

doğal bir akış içinde sorulması kararlaştırılmıştır. Görüşme sırasında öğretmenin tam olarak açıklık getirmediği sorulara, yönlendirme yapılmadan daha açık cevap vermesinin sağlanmasına karar verilmiştir. İlave etmek istedikleri farklı konular sözleri kesilmeden dinlenecektir.

Görüşme yapılan öğretmenlere isimleriyle hitap edileceğine fakat kesinlikle tezde kod isimlerinin kullanılacağına dair açıklama yapılması uygun bulunmuştur.

3.3.3.Katılımcıların Belirlenmesi

Katılımcılar ltr örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Belirlenen ltr göre katılımcıların ücretli olarak çalışan zihin engelli sınıf ğretmeni olması gerekmektedir.

Bu ltr uygun öğretmenlere ulaşmak için Avcılar İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü ile bağlantı kurularak, ilede bu şekilde ücretli zihin engelli sınıf ğretmenliği yapan ğretmen isimleri ve çalıştıkları okullar tespit edilmiştir. Bu okulların listesi Ek3'te yer almaktadır. Öğretmenlerin çalıştıkları okullar tek tek ziyaret edilip okul müdürlerinden izin alınarak, öğretmenlerle görüşmeler yapılmıştır. Öğretmenlerle sınıflarında yüz yüze görüşülmüştür. Öğretmenlere araştırma yaptığını ve araştırmasının amacını ve nasıl yapacağını yapacağı görüşmeleri teybe kaydedeceğini ve bu kayıtların kesinlikle tez danışmanı ve ilgili akademisyenler dışında başkalarının dinlemeyeceğini belirterek görüşme gün ve saati kararlaştırılmıştır. Öğretmenlere bu araştırmaya katılımlarının gönüllük esasına dayalı olduğu belirtilerek gönüllü öğretmenlere araştırmacının önceden hazırladığı sözleşmeyi okuyarak imzalamaları istenmiştir(Ek 4).

Görüşülen altı okuldaki 16 ğretmen sözleşmeyi okuyarak katılmayı kabul ettiklerini ifade ederek imzalamışlardır. Araştırmacı ile katılmayı kabul eden bu öğretmenler birlikte görüşme yer ve zamanını belirleyerek not almışlardır.

Araştırma kapsamında görüşme yapılan 16 ücretli olarak zihin engelli sınıf ğretmenliği yapan katılımcının kod ismi, cinsiyeti, öğrenim durumu, cretli Zihin Engelliler sınıf ğretmeni olarak çalışma süresi, görev yeri, çalışma saatleri belirten bilgiler izelge 3.1'deki gibidir.

Çizelge 3.1: Katılımcıların Özellikleri

Katılımcı	Cinsiyeti	Öğrenim durumu	Ücretli Zihin Engelliler sınıf öğretmeni olarak çalışma süresi	Görev yeri	Çalışma saatleri
Ayşe	K	Lisans	2 yıl	Avcılar Deniz Köşkleri İlkokulu	08:30-14:30
Merve	K	Önlisans	3 yıl	Avcılar Deniz Köşkleri İlkokulu	08:30-14:30
Nuriye	K	Önlisans	8 yıl	Vali Rıdvan Yenişen İlkokulu	07:00-12:30
Mevlüt	E	Önlisans	6 yıl	Avcılar Alsancak İlkokulu	08:30-14:30
Didem	K	Lisans	4 yıl	Avcılar Alsancak İlkokulu	08:30-14:30
Aynur	K	Lisans	8 yıl	Vali Rıdvan Yenişen İlkokulu	12:30-18:00
Ali	E	Önlisans	6 yıl	Vali Rıdvan Yenişen İlkokulu	12:30-18:00
Nesir	E	Önlisans	4 yıl	Mareşal Fevzi Çakmak İlkokulu	09:00-15:00
Filiz	K	Önlisans	2 yıl	Mareşal Fevzi Çakmak İlkokulu	09:00-15:00
Aysun	K	Önlisans	1 yıl	Mareşal Fevzi Çakmak İlkokulu	09:00-15:00
Büşra	K	Önlisans	1 yıl	Abdulkadir Uztürk İlkokulu	07:30-12:30
Sebahat	K	Önlisans	1 yıl	Abdulkadir Uztürk İlkokulu	07:30-12:30
Emine	K	Önlisans	4 yıl	Avcılar Zihin Engelliler Eğitim Uygulama ve İş Okulu	09:30-15:00
İrem	K	Önlisans	1 yıl	Avcılar Zihin Engelliler Eğitim Uygulama ve İş Okulu	09:30-15:00
Ercan	E	Lisans	1 yıl	Avcılar Zihin Engelliler Eğitim Uygulama ve İş Okulu	09:30-15:00
Nesime	K	Önlisans	3 yıl	Vali Rıdvan Yenişen İlkokulu	07:00-12:30

Çizelge 3.1’de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan 16 öğretmenden 4’ü erkek,12’i kadındır. Yine öğretmenlerden 8’i Öğretmen Okulundan mezun olup Açık öğretimde öğretmenliği döneminde ön lisansını tamamlamış, 30 yılın üzerinde sınıf öğretmenliği yaparak emekli olmuş öğretmenlerdir. Diğer öğretmenlerin 4’ü ön lisans çocuk gelişimi bölümünden mezun olup bu alan dışında hiçbir iş tecrübeleri yoktur. Yine öğretmenlerin 4’ü üniversitelerin Okul Öncesi Öğretmenliği, İletişim Fakültesi, Resim öğretmenliği gibi bölümlerin lisans programlarından mezun olup daha önce bu alan dışında çalışmamışlardır. Katılımcıların ücretli olarak zihinsel engelliler öğretmenliğini 5’inin 1 yıl, ikisinin 2 yıl, ikisinin 3 yıl, üçünün 4 yıl, ikisinin 6 yıl ikisinin de 8 yıl yaptıkları görülmektedir. Çalışma saatlerini 07:00-18:00 saatleri arasında değiştiği görülüyor.

3.4.Verilerin Toplanması

Görüşmeler katılımcıların belirledikleri randevu tarihlerinde 20 Mayıs 2014 tarihinde başlanmış 12 Haziran 2014 tarihinde tamamlanmıştır. Görüşme saatleri öğretmenlerin okulda bulunma saatlerine göre ayarlanmıştır.

Katılımcılarla yapılan görüşme tarihi, görüşmenin yapıldığı yer ve saatlerle ilgili bilgiler Çizelge 3.2’de (Ek-5)te yer almaktadır.

Çizelge 3.2: Görüşmelerin Yapıldığı Yer, Tarih ve Saatleri

Katılımcı	Görüşmenin yapıldığı yer	Görüşmenin tarihi	Görüşme saatleri
Ayşe	Avcılar Deniz Köşkleri İlkokulu	21.May.14	10:30-10:42
Merve	Avcılar Deniz Köşkleri İlkokulu	21.May.14	11:00-11:12
Nuriye	Vali Ridvan Yenişen İlkokulu	23.May.14	12:20-12:37
Mevlüt	Avcılar Alsancak İlkokulu	20.May.14	13:30-13:50
Didem	Avcılar Alsancak İlkokulu	20.May.14	14:05-14:12
Aynur	Vali Ridvan Yenişen İlkokulu	26.May.14	13:10-13:27
Ali	Vali Ridvan Yenişen İlkokulu	26.May.14	12:40-12:55
Nesir	Mareşal Fevzi Çakmak İlkokulu	03.Haz.14	10:30-10:47
Filiz	Mareşal Fevzi Çakmak İlkokulu	03.Haz.14	11:05-11:15
Aysun	Mareşal Fevzi Çakmak İlkokulu	06.Haz.14	13:00-13:10
Büşra	Abdulkadir Uztürk İlkokulu	28.May.14	12:40-12:54
Sebahat	Abdulkadir Uztürk İlkokulu	28.May.14	13:10_31:20
Emine	Avcılar Zihin Engelliler Eğitim Uygulama ve İş Okulu	10.Haz.14	11:20-11:45
İrem	Avcılar Zihin Engelliler Eğitim Uygulama ve İş Okulu	12.Haz.14	14:00-14:15
Ercan	Avcılar Zihin Engelliler Eğitim Uygulama ve İş Okulu	12.Haz.14	14:30-14:40
Nesime	Vali Ridvan Yenişen İlkokulu	23.May.14	10:30-10:50

Görüşmelerden önce kayıt cihazı, yedek pilleri, görüşme formu ve not defteriyle kalem hazır hale getirilmiştir. Görüşmeden önce kısa bir süre sohbet edilerek katılımcının güveni kazanılmış samimi bir ortam yaratılmıştır. Katılımcılara toplam on iki soru sorulmuştur. Sınıf ortamında yapılan görüşmeler sırasında öğrenciler ses

ıkararak sıkıntı oluşturmuş olsalar da öğretmenlerin anlık müdahaleleriyle sessizlik sağlanmıştır.

3.5. Verilerin Dökümü ve Analizi

Verilerin analizinde temel düzey analizi ve içerik analizi kullanılmıştır. Araştırmacı görüştüğü öğretmenlerin tamamının ses kayıtlarını güvenliği açısında bilgisayara aktarmıştır. Daha sonra her katılımcının ses kaydında söyledikleri herhangi bir değişlik yapılmadan konuşulduğu gibi aynen görüşme formuna aktarılıp yazılı hale getirilmiştir. Yazılı hale getirilen görüşme formlarında her katılımcının birinci soruya verdiği cevaplar okunarak sorunun altına verilen cevaplar kodlanmıştır, verilen ortak kodlar tek kod altında toplanmıştır. Bütün sorular için bu şekilde tek tek okunarak kodlama işlemi yapılarak, kodlama anahtarına son şekli verilmiştir(Ek-6).

4.BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde karşılaştıkları sorunlara ilişkin öğretmenlerle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgu ve yorumlara yer verilmiştir. Bulguların sunumu görüşme formundaki soruların sıralanış biçimine göre yapılmıştır.

Görüşme sorularının birinci kısmında yere alan iki soru öğretmenlerin sınıflarında bulunan öğrencilerin sayısını ve özelliklerini, başka özür grubuna dahil çocukların bulunup bulunmadığını belirlemeye yöneliktir.

4.1.Sınıfta kaç öğrenciniz var ve özellikleri nelerdir?

Katılımcı öğretmenlerin kaç öğrenciniz var sorusuna verdiği cevaplara ilişkin yaş dağılımı Çizelge 4.1’de, sayılarına ilişkin veriler Çizelge 4.2’de, zihin engellik düzeylerine ilişkin veriler Çizelge 4.3’te ve sınıftaki öğrencilerin performans düzeylerine ilişkin veriler ise Çizelge 4.3’te olmak üzere 4 çizelgede gösterilerek açık ve net ifade edilmeye çalışılmıştır.

Çizelge 4.1: Öğretmenlerin Sınıflardaki Öğrencilerin Yaşlarına İlişkin Verdikleri Cevaplar

YANITLAR	KATILIMCILAR															
	Ayşe	Merve	nuriye	Mevlüt	Didem	Aynur	Ali	Nesir	Filiz	Aysun	Büşra	Sebahat	Emine	İrem	Ercan	Nesime
7- 12 yaş arası ilköğretim düzeyinde öğrenciler var	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√			√	√	√	√
12-15 yaş arası ortaokul düzeyinde öğrenciler var				√							√	√				

Çizelge 4.1’de görüldüğü gibi Ayşe, Merve, Nuriye, Didem, Aynur, Ali, Nesir, Filiz, Aysun, Emine, İrem, Ercan ve Nesime öğretmen olmak üzere toplam 13’ü sınıftaki öğrencilerin ilköğretim düzeyinde yedi ile on iki yaş arası çocuklar olduğunu belirtirken, 3’ü Mevlüt, Büşra ve Sebahat öğretmen ise öğrencilerinin ortaokul seviyesinde 12 ile 15 yaş arasında olduklarını ifade etmişlerdir.

Katılımcı öğretmenlerin sınıflarındaki öğrenci sayılarına ilişkin verdikleri yanıtlar, Çizelge 4.2’de verilmiştir.

Çizelge 4.2:Öğretmenlerin Sınıflarındaki Öğrencilerin Sayılarına İlişkin Verdikleri Cevaplar

YANITLAR	KATILIMCILAR															
	Ayşe	Merve	nuriye	Mevlüt	Didem	Aynur	Ali	Nesir	Filiz	Aysun	Büşra	Sebahat	Emine	İrem	Ercan	Nesime
Sınıfımda iki veya ikiden az öğrenci var				√	√	√	√	√	√	√						
Sınıfımda ikinin üzerinde öğrenci var	√	√	√								√	√	√	√	√	√

Çizelge 4.2’yi incelediğimizde sınıfında iki ve ikiden az öğrencisi bulunan 7 öğretmen (Mevlüt, Didem, Aynur, Ali, Nesir, Filiz, Aysun) bulunurken 9 öğretmenin (Ayşe, Merve, Nuriye, Büşra, Sebahat, Emine, İrem, Ercan, Nesime) sınıfında ikinin üzerinde öğrenci bulunduğunu görmekteyiz.

Öğretmenlerin sınıflarındaki öğrencilerin zihin engellilik düzeylerine ilişkin verdikleri yanıtlar Çizelge 4.3’te belirtilmiştir.

Çizelge 4.3: Öğretmenlerin Sınıflarındaki Öğrencilerin *Zihin Engellilik Düzeylerine* İlişkin Cevapları

YANITLAR	KATILIMCILAR															
	Ayşe	Merve	nuriye	Mevlüt	Didem	Aynur	Ali	Nesir	Filiz	Aysun	Büşra	Sebahat	Emine	İrem	Ercan	Nesime
Sınıfımda hafif düzeyde zihinsel engelli öğrenciler var			√												√	√
Sınıfımda orta düzeyde zihinsel engelli öğrenciler var											√	√				
Sınıfımda orta-ağır düzeyde zihinsel engelli öğrenciler var	√	√		√	√	√	√	√	√	√			√	√		

Çizelge 4.3’te görüldüğü gibi öğretmenlerin sınıflarındaki öğrencilerin zihin engellilik düzeyleri 3 öğretmenin (Nuriye, Ercan, Nesime) sınıfında hafif düzeyde 2 öğretmenin (Büşra, Sebahat) sınıfında orta düzeyde 11 öğretmenin (Ayşe, Merve, Mevlüt, Didem, Aynur, Ali, Nesir, Filiz, Aysun, Emine, İrem) sınıfında ise orta-ağır düzeyde zihin engelli öğrenciler bulunmaktadır.

Öğretmenlerin öğrencilerinin sahip olduğu performans düzeyini belirten cevaplara ilişkin veriler Çizelge 4.4'te gösterilmektedir.

Çizelge 4.4: Öğretmenlerin Sınıflarındaki Öğrencilerin Performans Düzeyine ilişkin Verdikleri Cevaplar

YANITLAR (Birden fazla şık işaretlenebilir)	KATILIMCILAR															
	Ayşe	Merve	nuriye	Mevlüt	Didem	Aynur	Alli	Nesir	Filiz	Aysun	Büğra	Sabahat	Emine	İrem	Ercan	Nesime
Hiperaktivite var	√															√
Öğrenme güçlüğü çekenler var	√	√														
Uyum güçlüğü olanlar var	√															
Down sendromlu öğrenci var	√	√		√					√	√				√	√	
Otistik öğrenci var		√			√				√							
Fiziksel problemli (el-kol koordinasyon bozukluğu, görme bozukluğu, yürüme problemi) olan var				√	√			√					√	√	√	
Konuşmıyor ama anlayan						√	√		√	√						
Hiçbir biçimde iletişim kurmayan						√										
Konuşma bozukluğu olanlar							√	√		√	√	√				
Dikkat bozukluğu olanlar									√							√
İnatçılık									√							
Anlama ve algılama problemi olanlar												√		√		√
Şarkılan abuk ezberleyip söylemekten keyif alan													√			
Bilinçsiz hareket edenler(tehlikelerden habersiz)															√	
Sözlü iletişim kuramayan															√	
İlaç kullananlar																√
Bireysel çalışmaya ihtiyacı olanlar																√

Çizelge 4.4 incelendiğinde öğrencilerin performanslarıyla ilgili Ayşe ve Nesime öğretmen öğrencilerinin hiperaktif olduklarını, Ayşe ve Merve öğretmen öğrencilerinde öğrenme güçlüğü olduğunu, Ayşe öğretmen öğrencisinin uyum güçlüğü yaşadığını, Merve, Mevlüt, İrem, Ayşe, Filiz, Aysun ve Ercan öğretmen

down sendromlu öğrencilerinin bulunduğunu, Merve, Didem ve Filiz öğretmen otistik öğrencilerinin olduğunu, Mevlüt, Didem, Nesir, Emine, İrem ve Ercan öğretmen öğrencilerinde vücut koordinasyon bozukluğu, yürümede ve görme konusunda fiziksel sorunlarının olduğunu belirtmişlerdir, Didem Aynur Filiz ve Aysun öğretmen öğrencilerinin konuşamayıp ancak konuşmaları anlamlandırıldığını ifade etmişlerdir, Aynur öğretmen bir öğrencisinin hiçbir şekilde iletişim kurmadığını belirtirken; Ali, Nesir, Aysun, Büşra ve Sebahat öğretmen öğrencilerinde kelimeleri ve sesleri eksik söyleme, yuvarlama gibi konuşma bozukluklarının olduğunu ifade etmişlerdir. Filiz ve Nesime öğretmen öğrencilerinde dikkat bozukluğu olduğunu belirtmişler. Filiz öğretmen inatçı olup hiçbir söyleneni yapmadığını, Nesime, İrem ve Sebahat öğretmen öğrencilerinde anlama ve algılama problemlerinin olduğunda bahsetmişlerdir, Emine öğretmen öğrencisinin birinin şarkı sözlerini çabuk ezberlediğini ve söylediğini, Ercan öğretmen öğrencisinin bilinçsizce, tehlikelerden habersiz hareket ettiğini ve sözlü iletişim kurarak kendini ifade edemediğini belirtmiştir. Nesime öğretmen bazı öğrencilerin ilaç kullandıklarını bazılarıyla da birebir çalışmanın gerekliliğini vurgulamıştır.

4.2. Sınıfınızda zihinsel engelli çocuklar dışında başka özür gruplarından öğrencileriniz var mı?

Sorulan bu soru için öğretmenlerin vermiş oldukları yanıtlar Çizelge 4.5'te verilmiştir.

Çizelge 4.5: Öğretmenlerin “Sınıfınızda Zihin Engelli Çocuklar dışında başka özür gruplarından öğrencileriniz var mı?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar

KATILIMCILAR YANITLAR (Birden fazla şık işaretlenebilir)	Ayşe	Merve	nuriye	Mevlüt	Didem	Aynur	Ali	Nesir	Filiz	Aysun	Büşra	Sebahat	Emine	İrem	Ercan	Nesime
	Down Sendromlu	√	√		√					√	√				√	√
Otistik				√	√	√	√				√	√				
Hiperaktif			√													√

Öğretmenlerin zihin engelliler dışında başka özür gruplarından öğrenciniz var mı? sorusuna verdikleri yanıtlarda (sekiz öğretmen)Ayşe, Merve, Mevlüt, Filiz, Aysun, İrem ve Ercan öğretmen down sendromlu öğrencilerinin olduğunu belirtmişlerdir. Mevlüt, Didem, Aynur, Ali, Büşra ve Sebahat öğretmen otistik öğrencilerinin bulunduğunu söylemişlerdir. Nuriye ve Nesime öğretmen de hiperaktif öğrencilerinin olduğunu ve çok sıkıntı verdiklerini vurgulamışlardır.

4.3. Öğreniminiz süresince zihin engelli çocukların eğitimine yönelik ne tür dersler aldınız, aldığınız dersler hangi özür grubuna yönelikti?

Öğretmenlere öğrenimleri süresince zihin engelli ya da diğer özür gruplarındaki çocukların eğitimlerine yönelik herhangi bir ders alıp almadığı sorulmuştur. Bu soruya verilen yanıtlar incelendiğinde katılımcı öğretmenlerin bir kısmı almışken emekli olup ta ücretli öğretmenlik yapan kısmın almadığı görülmüştür. Öğretmenlerin verdikleri yanıtlar Çizelge 4.6’da gösterilmiştir.

Çizelge 4.6: Öğretmenlerin “Öğreniminiz süresince otistik çocukların eğitimine yönelik ne tür dersler aldınız, aldığınız dersler hangi özür grubuna yönelikti?”

Sorusuna Verdikleri Cevaplar

YANITLAR (Birden fazla şık işaretlenebilir)	KATILIMCILAR															
	Ayşe	Merve	nuriye	Mevlüt	Didem	Aynur	Ali	Nesir	Filiz	Aysun	Büşra	Sebahat	Emine	İrem	Ercan	Nesime
Lise ve üniversite eğitimimde tüm özür guruplarının eğitimini kapsayan “ özel eğitim” dersi aldım.	√	√									√					
Üniversite eğitimimde tüm özür guruplarının eğitimini kapsayan “ özel eğitim” dersi aldım.					√							√		√		
Ders almadım.			√	√		√	√	√	√	√			√		√	√

Çizelge 4.6 incelendiğinde 3 öğretmenin hem lise eğitiminde hem de üniversite eğitiminde tüm özür gruplarını kapsayan “özel eğitim” dersi aldıklarını söyledikleri, 3 öğretmenin de üniversite eğitiminde tüm özür gruplarını içeren “özel eğitim” dersi aldıklarını belirttikleri, diğer 10 katılımcı öğretmen ise almadık şeklinde cevapladıkları görülmektedir.

Ayşe öğretmen zihin engellilerle ilgili ders alıp almadığını “*Aldım, okul öncesi olmanın yanı sıra özel eğitim derslerini lise ve üniversite kapsamında aldık ve özür grubunun hepsi işitmedir, dil konuşma bozukluğudur, artikülasyondur, hepsini aldık özür grubunu ,fiziksel engelli bu grubun içinde*” şeklinde yanıtlamıştır.

Merve öğretmen aynı konuda “Lisede ve üniversitede zaten özel eğitim alanındaki bütün dersleri gördük hani ne gerekiyorsa down sendromlular için olsun desdesti için olsun daha sonra otizm için olsun zihinsel engelliler yani hastalık çeşitlerine kadar hepsinin dersini aldık” cevabını vermiştir.

İrem öğretmen ise soruyu “Şimdi biz üniversitede sadece “özel eğitim” dersi gördük, ondan sonra orda gördüğüm dersler üzerine burada uygulamaya çalıştım, öğrencileri görerek. Çünkü özel eğitim dersi bütün engellileri kapsıyor, orada gördüklerimi burada bire bir yaşadım” şeklinde cevaplamıştır.

Ders almadığını belirten öğretmenlerden Nesir öğretmen soruyu “Bizim dönemimizde zaten zihinsel engellilerle ilgili bir ders diye bir şey yoktu rehber öğretmen diye bir şey yoktu bu son yıllarda böyle şeyler çıktı. Bu son yıllar dediğim 1997’lerde bu olay çıktı. Bu yıllarda da bizleri eğitime aldılar. Mesela Şişli de profesörlerin açtığı kurslara girdik ” şeklinde cevaplamıştır.

Almadığını belirten Nuriye öğretmende “Ben okurken böyle şeyler yoktu almadım ” demiştir.

Nesir ve Nuriye öğretmen 30 yıl öğretmenlik yaparak emekli olan öğretmenlerdir. İfadelerinden de anlaşılacağı üzere o yıllarda üniversitelerde zihin engellilere ve diğer engel gruplarının eğitimine yönelik herhangi bir ders verilmezken; son yıllarda “Okul Öncesi ve Çocuk Gelişimi” bölümü mezunu olan Ayşe, Merve ve İrem öğretmenin cevaplarından tüm engel gruplarını kapsayan özel eğitim dersleri verilerek öğretmenlere engellilerin eğitimi konusunda bilgilendirildikleri söylenebilir.

4.4. Zihin engelli çocukların eğitimine yönelik seminer ya da hizmet içi eğitim aldınız mı ve aldığınız hizmet içi eğitimde ne tür konular vardı?

Katılımcı öğretmenler; zihin engelliler sınıf öğretmenliği alanında mezun olmayan emekli sınıf öğretmeni veya diğer bölümlerden mezun olup istek başvuruları üzerine

Milli Eğitim Müdürlükleri tarafından ücretli olarak görevlendirilen öğretmenler oldukları için hizmet içi eğitim ve seminere katılmış olmalarının önemini bilmesi gerekir. Öğretmenlerin zihin engelli çocukların eğitimine yönelik seminer ya da hizmet içi eğitim aldınız mı? Sorusuna verdikleri yanıtlar Çizelge 4.7’de gösterilmiştir.

Çizelge 4.7: Öğretmenlerin “Zihin engelli çocukların eğitimine yönelik seminer ya da hizmet içi eğitim aldınız mı ve aldığınız hizmet içi eğitimde ne tür konular vardı?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar

YANITLAR (Birden fazla şık işaretlenebilir)	KATILIMCILAR															
	Ayşe	Merve	nuriye	Mevlüt	Didem	Aynur	Ali	Nesir	Filiz	Aysun	Büşra	Sebahat	Emine	İrem	Ercan	Nesime
seminer yada hizmet içi eğitim almadım.	√			√	√						√	√		√		
hizmet içi eğitim yada seminerlerin tamamına katıldım.							√	√					√			√
seminere katıldım.		√	√			√			√	√					√	

Çizelge 4.7’ye bakıldığında katılımcı öğretmenlerden Ayşe, Mevlüt, Didem, Büşra, Sebahat ve İrem öğretmenin soruyu seminer yada hizmet içi eğitim almadım şeklinde yanıtladıkları görülüyor. Mevlüt öğretmen seminer ya da hizmet içi eğitim almadığını “ *Hizmet içi eğitim ve seminer almadım. Olsaydı iyi olurdu*” şeklinde ifade etmiştir.

Soruya zihin engelli çocukların eğitimine yönelik hizmet içi eğitim ya da seminerlerin tümüne katıldım cevabını Ali, Nesir, Emine ve Nesime öğretmen vermiştir. Ali öğretmen şu şekilde cevap vermiştir “*Aldım 60 saatlik hizmet içi eğitimi aldım, 4 günlük Bahçelievler’de bir eğitim aldım. Seminerlere katıldım*”

Nesir öğretmen soruyu “*Şişlide profesörlerin açtığı kurslara girdik. Bu konudaki hizmet içi eğitim ve seminerlerin tümüne katıldım. Mesleğim doğrultusunda birçok belgemizde vardır. Yani bu tür öğrenciler üzerine ne tür çalışmalar yapabiliriz, nasıl davranabiliriz? Nasıl konuşabiliriz? Toplantılarda bu çocuklar üzerine gerekli bilgi beceri gördük. Seminerlerin konuları aile eğitimiydi özellikle anne eğitimi üzerine annelerin özürülü çocuk sahibi olmamaları için alacakları önlemler yapmaları*

gerekenler sinir ve stresin çocuğun zihinsel özürli olma sebeplerinden biri olduğunu öğrendik'' şeklinde yanıtlamıştır.

Tablo incelemesine devam edildiğinde Merve, Nuriye, Aynur, Filiz, Aysun ve Ercan öğretmenin zihin engelli çocukların eğitimine dair herhangi bir seminer veya hizmet içi eğitim aldınız mı? sorusuna karşılık seminer aldım cevabını vermişlerdir.

Merve öğretmenin cevabı '*Seminere katıldık hani okulun yapmış olduğu bir seminerdi konusu ''öfke kontrolüydü'' çocuklardaki öfke kontrolünü hani nasıl otoriteyi sağlayıp ta öfkesini kontrol edebiliriz Prof. Dr. Ramazan Taş hocamızı bunun dışında okul öncesine ait seminerler aldım''* şeklinde olmuştur.

Nuriye öğretmen de soruyu '*Aldım Avcılarda açılan 3-4 seminerlere katıldım konularını hatırlamıyorum sertifikalar aldık. Birde karşıda Marmara üniversitesinin şu yabancı ülkelerden gelip te yapılan tüm engellilere yönelik seminere katıldım 3-4 Profesör vardı onları dinledik. Birde özel bir seminere katıldım ''zihin engelli çocuklarda şiddet eğilimi ve cinsel eğitimleri'' konuluydu''* sözleriyle yanıtlamıştır.

Aynur öğretmen soruya '*Sempozyumlara katıldım her sene. Bu sene yine katıldım biliyorsunuz Bağlarbaşı'na profesörler geldi ben devamlı bunun içindeyim, artık bunu bir meslek haline getirdim. Sempozyumlarda ki dinlediklerimi not alıp idareye verdim. Bunları ben biliyorum velinin bilmesi lazım veliler böyle şeylere katılmıyor, fotokopi çektim velilere notlarımı dağıttım''* yanıtını vermiştir.

4.5. Sizce zihin engelli çocukların en belirgin davranışsal özellikleri nelerdir?

Katılımcı öğretmenlerin sizce zihin engelli çocukların en belirgin davranışsal özellikleri nelerdir sorusuna verdikleri cevaplar Çizelge 4.8'de gösterilmiştir.

Çizelge 4.8: Öğretmenlerin “Sizce zihin engelli çocukların en belirgin davranışsal özellikleri nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar

YANITLAR (Birden fazla şık işaretlenebilir)	KATILIMCILAR															
	Ayşe	Merve	nuriye	Mevlüt	Didem	Aynur	Ali	Nesir	Filiz	Aysun	Büşra	Sebahat	Emine	İrem	Ercan	Nesime
Dikkati sürdürmemeye.	√	√							√					√		√
Davranış problemlerinin olması (arkadaşlarını ısırma, saldırganlık, vurma- kırma gibi zarar verici davranışlar, aklına geleni yapma, aşırı hareketlilik v.b.)	√		√			√	√	√	√	√				√		√
Takıntılarının olması (parmak emme, süreli kolunu sallama, kaşıma v.b.)	√	√	√			√	√				√					
Konuşma ve dil bozukluğu (kelimeleri tam ve anlamlı çıkarmama, sesleri çıkarmada zorlanma, kelimeleri yarım yuvarlak söyleme, hiç konuşmamak v.b.)	√		√					√	√							
Hassas ve alingan olması (çabuk alınma ağlama ,ses karşı aşırı duyarlı olabilme, dalıp gitme v.b.)	√	√									√					
Bilinçsiz hareket etme (yetersiz yargı ve akıl yürütme, tehlikelerden haberdar olmama, kendini koruyamama v.b.).				√	√									√		
Öğrenmede yetersizlik (söyleneni anlamama, çabuk unutma, komutlara dönüt vermeme.)					√						√	√	√			√
Sosyal etkileşimde sorunlar yaşaması (oyun becerilerinde sınırlılık, iletişim becerilerinde sınırlılık, kendi iç dünyalarını yaşama v.b.)											√	√				√
Fiziksel ve motor becerilerinde yetersizlik (yardıma ihtiyaç duymaları, yürüme bozukluğu, görme bozukluğu, kalem tutamama v.b.)								√					√			√

Çizelge 4.8’e bakıldığında Ayşe, Merve, Filiz, İrem ve Nesime öğretmenin zihin engelli çocuklarda gördükleri en belirgin davranışlardan birinin dikkatlerini sürdürmemek olduğunu belirttikleri görülmektedir. Bu konudaki düşüncelerini

Ayşe öğretmen ‘‘En belirgin davranışsal özellikleri; en çok dikkat eksikliği dikkatini verse belki o işi başaracak, en çok dikkat eksikliği diyebilirim’’ şeklinde

İrem öğretmen ise ‘‘ ...bir şeye odaklanamamaları’’ sözleriyle ifade etmiştir.

En belirgin davranışsal özellikleri arasında aşırı hareketlilik, vurma-kırma çevresindeki araç-gereçlere, arkadaşlarına ve kendine zarar verme gibi davranış problemlerinin olduğunu Ayşe, Nuriye, Aynur, Ali, Nesir, Filiz, Aysun İrem ve Nesime öğretmenin belirttiği görülmektedir. Davranış problemlerine ilişkin

görüşlerini Ayşe öğretmen *“Sinirlenince atıp vurma, kırma, birbirlerine vurma zarar verme sinirlenince bağırıp kendi parmağını ve kolunu ısırma arkadaşlarına değil de kendine zarar veren var. Arkadaşına da zarar veren var ama en çok kendilerine zarar veriyorlar ”* şeklinde ifade etmiştir, bu konuda Nuriye öğretmen de *“...davranış olarak vurma, kırma, öğretmene vurma masa sandalileri atma kırma bize bile şiddet uygulayabiliyorlar ”* şeklinde görüşünü belirtmiştir. Nesir öğretmenin *“Bizdekilerde oturma düzenli bir oturma davranışı yok”* sözünden çocukların aşırı hareketli davranışlar sergiledikleri anlaşılmaktadır. Konuyla ilişkili Aysun öğretmende *“Hırçın oluyorlar, inatçı oluyorlar, istediklerini illa yaptırmak için tutturuyorlar. Sosyal iletişimde sorun oluyor aralarında anlaşmazlıklar oluyor. Mesela biri tahtaya yazarken diğeri gelip onu itiyor ben yazacam diyor. Alıyor elinden kalemi onun yazdığını siliyor, kendisi yazacak. Oyuncak isterse öbürünün oyuncasını çekip alıyor”* demiştir.

Ayşe, Merve, Nuriye, Aynur, Ali ve Büşra öğretmen zihin engelli çocukların en belirgin davranış özellikleri sorusunu takıntılarının olması şeklinde cevaplamışlardır. Bu cevapla ilgili Ayşe öğretmen *“...Sürekli parmak emme, bir yerini kaşıma..”*, Merve öğretmen *“ . Parmak emme, el sallama takıntıları oluyor”*, Nuriye öğretmen *“Bazıları sallanıyor sürekli”*, Aynur öğretmen *“..bir öğrencim sürekli elini sallıyor onu sürekli meşgul etmek gerekiyor ki takıntıdan kurtulsun ”* cümlelerini sarf etmişlerdir.

Ayşe, Nuriye, Nesir ve Filiz öğretmen zihinsel engelli çocuklarda kelime ve sesleri eksik çıkarma, kelimeleri yuvarlama hiç konuşamama gibi konuşma ve dil bozukluğu görüldüğü cevabını vermişlerdir. Bu konuda Ayşe öğretmen *“...konuşamıyorlar zaten kaç konuşamıyor üçü falan konuşamıyor, konuşsalar da anlamsız ”* derken Nuriye öğretmen *“konuşma bozukluğu var tam anlatamıyor derdini”* şeklinde belirtmiş Nesir öğretmende *“Konuşmaları bozuk konuşurken kelimeleri kesik kesik harf eksikliği oluyor ”* diyerek soruyu cevaplamıştır.

Ayşe öğretmen *“Çok hassaslar bir normal çocuğa göre, hemen ağlayabiliyorlar duygularını kontrol edemiyorlar”* ve Merve öğretmende *“ seslere karşı hassasiyetler oluşabiliyor yerine göre bazen sakin geliyor evden bazen de evdeki yaşanmış olaydan etkilenip burada hırçınlık çıkara biliyor ”* sözleriyle zihin engelli çocukların

duyusal özelliklerde hassasiyetlerinin olduğunu belirtmişlerdir. Büşra öğretmende çekingen ve ürkekliklerinden bahsederek aynı cevabı vermiştir.

Tabloya bakıldığına Mevlüt, Didem, İrem ve Ercan öğretmenin soruya bu çocukların yetersiz yargı ve akıl yürütme, tehlikelerden haberdar olmama, kendini koruyamama gibi Bilinçsiz hareket etme davranışları sergilediklerini belirttikleri görülmektedir. Mevlüt öğretmen "...ne yaptıklarını bilmezler tehlikelerden kendilerini koruyamazlar. Düşün ki zehirli bir yiyecek koydun önüne onu yiyebilirler" cümlesiyle ifade etmiştir. Ercan öğretmende "... Hareketleri bilinçsizce" demiştir. Didem öğretmen "kendilerini tehlikelere karşı koruyamıyorlar" şeklinde cevaplamıştır.

5 öğretmen(Didem, Büşra, Sebahat, Emine, Ercan) zihin engelli çocukların söyleneni anlamama komutlara dönüt vermeme, çabuk unutma gibi öğrenmede yetersizlik olduğunu belirtmişlerdir.

Bu yanıtla ilişkin Büşra öğretmen "Soru sorulduğunda tutuk kalıyorlar" Sebahat öğretmen "...anlama işte soru sorarken önce anlamıyor ondan sonra bir kaç zaman sonra belki hani evet- hayır cevaplar geliyor" Emine öğretmen "Komut almıyorlar o an alır gibi oluyorlar", Ercan öğretmen ise "...İletişime geçememek..." Didem öğretmen "en belirgin özellikleri bence bu algıda sınırlılık var söyleneni anlamada yapmada" cümleleriyle zihin engelli çocukların öğrenme yetersizliklerini vurgulamışlardır.

Büşra, Sebahat ve Ercan öğretmen zihin engelli çocukların sosyal etkileşimde sorun yaşadıklarını oyun kurup oynayamadıklarını arkadaşlarıyla iletişim kurmakta zorlandıklarını ifade etmişlerdir.

Ercan, Nesir ve Emine öğretmen Fiziksel ve motor becerilerinde yetersizlik olduğunu fiziksel yardıma ihtiyaç duyma, yürüme bozukluğu, görme bozukluğu, kalem tutamama gibi davranış özelliklerine sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Bu konuda şu cümleleri söylemişlerdir; Nesir öğretmen "yürüme bozukluğu var dosdoğru yürüyemiyor eğri büğrü yürüyor", Ercan öğretmen "...bazılarının fiziksel bozuklukları da var olmayanlarda da karakteristik özellikler var. Mesela bizdekilerin birinin gözünde nistakmus diye bir var yürürken sağa sola çarpıyor" Emine öğretmen "Fiziksel yardımla yazı yazma çalışmalarını yapıyoruz".

Çizelge 4.8' deki verilere genel bakıldığında katılımcı öğretmenlerin zihin engelli çocukların dikkatlerini sürdüremem, davranış problemlerinin oluşu, takıntılarının olması, konuşma ve dil bozukluğunun olması, hassas ve alıngan oluşları, bilinçsiz hareketler sergilemeleri, öğrenmede yetersizlik, sosyal etkileşimde sorunlar yaşamaları ve fiziksel ve motor becerilerinde sorunlarla duyularında yetersizlik gibi davranış özelliklerini vurguladıkları görülmektedir.

4.6. Zihin engelli çocuklara yönelik sınıf ortamınızda ne tür düzenlemeler yapıyorsunuz?

Zihin engelli çocukların eğitim-öğretim aldıkları sınıflardaki düzenlemelerin öğrenmelerine ve öğrenme süreçlerine etkisinin olduğu bilinmektedir. Bu amaçla katılımcı öğretmenlere sınıf ortamlarında ne tür düzenlemeler yaptıkları sorulmuştur öğretmenlerin verdikleri cevaplar Çizelge 4.9'da gösterilmiştir.

Çizelge 4.9: Öğretmenlerin “Zihin engelli çocuklara yönelik sınıf ortamınızda ne tür düzenlemeler yapıyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar

YANITLAR (Birden fazla şık işaretlenebilir)	KATILIMCILAR															
	Ayşe	Merve	Nuriye	Mevlüt	Didem	Aynur	Ali	Nesir	Filiz	Aysun	Büşra	Sebahat	Emine	İrem	Ercan	Nesime
Konulara uygun renkli görseller,dikkatlerini çekecek işitsel ve hareketli uyarılar kullanıyorum	√			√	√	√		√								
Öğrenciler sıkıldığında rahatlayacağı ve keyif aldığı etkinlikler yaptırıyorum(oyun oynama v.b.)	√															
Sınıftaki oturma düzenlerini U şeklinde yaparak birbirleriyle iletişim halinde olmalarını sağlıyorum.		√					√						√			
Sınıf duvarlarında dikkatlerini dağıtacak renkli uyarılara yer vermiyorum sade olmasını tercih ediyorum.		√					√						√			
Öğrencileri, gözlem altında tutuyorum(birbirlerine zarar vermesinler, temizliklerine dikkat etmek ve tuvaletlerinin geldiğini fark etmek için)														√		
Hareketli ve sorun çıkaran öğrencilerin annelerini sınıf ortamında tutarak yardım alıyorum.			√													
Çocuklar istem dışı hareketler yapabiliyorlar sınıfın bu duruma uygun olarak düzenlenmesi gerekiyor fakat imkanımız yok.(duvarların yumuşak malzemeyle kaplanması, sıraların uygunluğu v.b.)				√	√			√								
Sınıf içerisinde oyun, resim, yemek yeme ve ilaç kullanan öğrencilerim için uyuma köşesi oluşturdum öğrenciler kendilerini rahat hissediyorlar.								√								
Öğrencilerimi birbirlerinden uzak oturtup gözlem altında tutarak sınıf düzenini sağlıyorum.										√	√	√				√
Yaşamsal becerileri teorik olarak öğretiyoruz fakat yetersizliklerden pratik olarak destekleyemiyoruz											√					
Sınıf düzenini bozanlara ceza veriyorum.						√							√			
Sınıflar küçük, materyallerimiz yetersiz pek bir şey yapamıyoruz.											√			√		√
sınıf ortamında kendilerine zarar verecek kesici delici aletler bulundurmuyorum.															√	

Öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde Ayşe, Mevlüt, Didem, Aynur ve Nesir öğretmenin sınıflarında Konulara uygun renkli görseller, dikkatlerini çekecek işitsel ve hareketli uyarılar kullandıklarını belirten cevaplar verdikleri görülmüştür.

Ayşe öğretmen sınıf düzenlemesiyle ilgili cevabını şu şekilde belirtmiştir: “biraz daha görselliğe önem veriyoruz ki bu harf çalışmasında da çok önemli bizim için. Bir harf öğretiyorsak illaki onunla ilgili bir şekil çiziyoruz öyle çok iyi anlıyorlar. Birkaç şekil çizince görsellik ön planda yani bunlar için.”

Mevlüt öğretmen “derslerde görselliği bol kullanmak gerekiyor o zaman daha kolay algılaya biliyorlar” sözleriyle sınıfının düzenlenmesinde renkli görsellere yer verdiğini belirtmiştir.

Aynur öğretmen bu konuya ilişkin cevabını “Hangi ders varsa ilk önce onun hazırlığını yapıyorum sınıfı uygun hale getiriyorum(görsellerle).Mesela ders hayat bilgisiyse konuyla ilgili tahtaya resimler çizerek başlıyorum. Her gün sınıfa girdiğimde bugün günlerden ne, hava nasıl sorularıyla başlıyorum, böylece haftanın günlerini ve hava durumunu öğretmiş oluyorum. Kaçınıcı gün diyorum rakamları öğretiyorum birden fazla dersi vermiş oluyorum, bunu her gün yapıyorum” biçiminde ifade etmiştir.

Nesir öğretmen ise “ Sınıfa şarkı türkü söyleyerek girerim onlara dokunurum okşarım sevgi hoşgörü yaklaşımı gösteriyoruz bunu baktın ki ayarladın rayına oturtun hadi defter kitaplarımızı çıkarıp resimlerine bakalım deyip resimle adapte ettiriyoruz. Resimle beraber boya hangi boyalar daha çok aklınıza takılıyor deyice öğretmenim bu diyor parmağıyla gösteriyor demek ki çocuk pembe veya yeşil neyi seçtiyse o renkte derse adapte olabiliyor. O resimleri hadi bakalım bu resmi anlatalım diyorum öğretmenim ben anlatayım diyor zevkle hevesle konuya giriyoruz ve anlatıyor diğerleri de bu şekilde sırayla anlatıyor” diyerek sınıfında yaptığı düzenlemeyi anlatmıştır.

Ayşe öğretmen sınıfta yaptığınız düzenlemeler sorusuna şu sözlerle cevaplamıştır “Faliyetlere yer veriyoruz sanat etkinliklerine sıkıldıkları zamanlarda düzen olarak ekstra bir şey yapmıyoruz. kendilerini rahat hissetsinler diye oyun etkinliklerine yer veriyoruz kendilerini geliştirsinler zaten oyun esnasında işbirliği kavramı orda geliyor bir yapboz yaparken arkadaşından yardım alabiliyor onun parçasını bulamadığı zaman diğerine soruyor bu bunun değil bunun diyor o tarz yani ”.

Çizelgeyi incelemeye devam ettiğimizde soruyla ilişkili Merve, Emine ve Ali öğretmenin sınıftaki oturma düzenlerini U şeklinde yaparak birbirleriyle iletişim

halinde olmalarını sağlıyorum cevabını verdikleri görülürken bunu Ali öğretmen “*..masaları onlara uygun olanı seçiyorum sınıf tertemiz olmalı masaları U düzeni kurarak birebir çalışıyorum*”, Merve öğretmen “*Öncelikle bu okula geldiğimde masa düzenini yaptık çünkü boylarından yüksekti ve yazı yazma işlemi daha zor oluyordu. Masayı değiştirdik daha sonra oturma düzenini U şeklinde yaptık çünkü biri birleriyle iletişim halinde olsunlar diye diğer türlü hani hep birbirlerinin sırtlarına bakacaklardı zaten dikkatleri çok çabuk dağılan çocuklar birbirleriyle işbirliği halinde olsunlar diye U şeklini verdik*”. Emine öğretmen ise “*...dikdörtgen masanın etrafında oturuyoruz, bizde aralarına oturtuyoruz*” sözleriyle ifade etmişlerdir.

Merve, Ali ve Emine öğretmen; Sınıf duvarlarında dikkatlerini dağıtacak renkli uyarılara yer vermiyorum sade olmasını tercih ediyorum cevabını vermiştir. Sınıfınızda ne tür düzenlemeler yapıyorsunuz sorusuna İrem öğretmen “*En çok çocukların bazılarının istemsiz hareketleri var tuvalet ve temizlik konusunda ki ben bunları çok gördüm, onları yakın takipte iyi gözlemlemek gerekiyor*” sözleriyle gözlem altında tuttuğu cevabını vermiştir.

Aynı soruya Nuriye öğretmen de “*Sürekli gözlem altında tutuyoruz bu çocuklar çok hareketliler çevreye, arkadaşlarına ve okula zarar veriyorlar çok zorlandığımız zaman idareden izin alarak öğrencilerin annelerini yanlarında tutmak zorunda kaldık*” şeklinde cevap vermiştir.

Sınıflarımızın fiziki düzenini zihin engelli çocuklara uygun biçimde yapmamız gerekiyor fakat imkan yok cevabını veren öğretmenler Mevlüt, Didem ve Nesir öğretmen olmuştur. Mevlüt öğretmen bu konuda “*Zihinsel engelli çocukların ortamlarının farklı olması gerekiyor. Mekanlarının duvarların sandalyelerinin farklı olması gerekiyor istem dışı hareketler yaparak kendilerine zarar verebilirler onun için duvarların korunaklı ve destekli olması gerekir. Sınıflarda bunlara ait ekipmanların çoğaltılması gerekiyor ama imkan yok*” sözleriyle bu konudaki düşüncelerini belirtmiştir.

Nesir ve Filiz öğretmen sınıfımızı öğrencilerin rahat edecekleri biçimde düzenliyorum cevabını vermişler. Nesir öğretmen “*...bir oyun köşesi oluyor, uygulama ve çalışma masamız var yemek masamız hepsi ayrı ayrı sınıfın genişliğine*

göre yerleştirdince çocuk için daha iyi oluyor. Bazı öğrencilerin ilaçları var uyuma köşemizde var sınıfta” diyerek çocukların rahatlığını sağlayacak düzenlemeler yaptığını ifade etmiştir.

Aysun, Büşra, Sebahat ve Nesime öğretmen soruya; öğrencileri birbirinden uzak oturtup, gözlem altında tutarak sınıf düzenini sağlıyorum yanıtını vermişlerdir. Aysun öğretmen düzenle ilgili olarak “... birbirlerine uzak yerlere oturtuyorum gözlem altında tutuyorum yoksa birebir çalışamıyorum sınıfın düzeni bozuluyor” ifadesini kullanmıştır. Bir diğeri (Büşra) “bir kere önce en önemli ders dinlemesi için bunları ayırıyoruz ya da biri eksik biri fazlaysa bunları birleştirip yardımlaşmalarını sağlıyoruz. Çok konuşuyorlarsa ayırıyoruz” bu ifadesinde öğrencileri ayrı oturmasının nedenlerini belirtmiştir.

Sebahat öğretmen de İlk önce sıraları düzenledik, yan yanaydı sıralarımız birbirlerine bakıyorlar konuşuyorlar yan yana oturtmamaya çalıştık birbirlerine baktıklarında dikkatleri çok dağılıyor” Nesime öğretmen “ Sınıflarımız hiperaktiflere kesinlikle uygun değil sınıflar küçücük 8 öğrencinin kaç metrekarede çalışacağı hesap edilmeden yapılmış. Sınıf büyük olsa birbirlerine uzak otursalar etkileşim olmayacak dalaşamayacaklar fakat sınıf küçük ve çok yakın oturuyorlar. Davranış bozuklukları ders boyunca sürüyor, öğrenci aniden kalkıp yanındakini sıraların üzerinde gezerek karşıdakine tekme atıyor mesela” cümleleriyle hareketli çocuklar için sınıfın büyüklüğü öğrenci sayısına göre yetersiz olduğunu bu sebeple öğrencilerin oturma mesafelerinin de yeteri kadar uzak olmadığını ifade etmiştir.

Sınıfınızda zihin engelli öğrencilere yönelik ne tür düzenlemeler yapıyorsunuz sorusuna; yaşamsal becerileri öğretiyorum fakat sosyal ortam yetersizliğinden pratik yaptırıyorum yanıtını Büşra öğretmen vermiştir.

Aynur ve Emine öğretmen sınıfın düzenini bozan öğrencilere ceza veriyorum yanıtını vermişlerdir. Emine öğretmen “ Sınıf düzenini bozanlara ceza veriyorum, özür dilerim öğretmenim tekrar yerime oturabilir miyim? Diye, soruyor, cezası bir sonraki ders bitiyor yerine tekrar oturuyor “ sınıf düzenini sağlama adına cezanın gerekliliğini belirtmeye çalışmıştır.

Öğretmenlerin üçü (Büşra, Nesime, İrem) sınıflarının küçüklüğü, materyallerinin yetersizliği sebebi ile bir şey yapamadıklarını belirten şu cümleleri söylemişlerdir.

Büşra öğretmen ‘‘ . Sınıf materyallerimiz çok yeterli değil teorik olarak birçok şeyi öğretiyoruz fakat pratik yapamıyoruz ‘‘. İrem öğretmen ‘‘ Sınıflar ufak sadece bir tahta ve masamız var çok bişey bu konuda devlet okulları bu çocuklar için yetersiz pek bir şey yapılamıyor, materyalde yetersiz’’ Nesime öğretmen de ‘‘ Sınıflarımız hiperaktif öğrenciler için kesinlikle uygun değil sınıflar küçük 8 öğrencinin kaç metrekarede çalışacağı hesap edilmeden yapılmış ‘‘

Ercan öğretmen ‘‘ Kesici ve kendilerine zarar verecekleri şeyleri ortamda buldurmuyorum’’ şeklinde ifade etmiştir.

Çizelge 4.9’ daki verilere bakıldığında katılımcı öğretmenlerin çoğunluğunun sınıflarında zihin engelli öğrencilere yönelik düzenlemeler yaparken işleyecekleri konularla ilişkili renkli eğlenceli görseller kullandıkları, şarkılar söyleyerek veya sınıfa girişte dikkatlerini çekecek hareket ve sorular yönelterek derse başladıklarını, rahatlatıcı etkinliklere yer verdiklerini, masaları U biçiminde düzenleyerek etrafında oturarak birebir çalıştıklarını, duvarlarda dikkatlerini dağıtacak görsellikler buldurmadıklarını sadeliği tercih ettiklerini, çok hareketli öğrencileri olanlarda öğrencileri uzak mesafelerde oturarak gözlem altında tuttuklarını zaman zaman annelerini sınıfta tutarak yardım aldıklarını, tuvalet ve temizlik alışkanlığı olmayan öğrencileri yardım etmek amaçlı gözlem altında tuttuklarını, belirtmişlerdir. Bazıları da öğrencilerinin sınıfta kendilerini daha rahat ve özgür hissetmesi için ilaç kullandıktan sonra uyuyabilmesi için sınıfın belli yerlerine her etkinlik için ayrı bir köşe oluşturduklarını kimisi de kesici ve zarar verici aletler buldurmamaya dikkat ettiğini, öğrencilere teorik olarak öğrettiklerini sosyal hayatta uygulamaya yönelik imkanların olmadığını, sınıfların küçük, öğrenci sayılarının fazla ve öğretim materyallerinin yetersizliğinden bahsedilmiştir.

4.7. Zihin engelli çocuklarla sınıfta yaptığınız öğretim etkinliklerinde ne tür öğretim yöntemleri kullanıyorsunuz?

Öğretmenlere zihin engelli çocuklarla sınıfta yaptığınız öğretim etkinliklerinde ne tür yöntemler uyguluyorsunuz sorusu sorulduğunda verdikleri cevaplara göre oluşturulan kategoriler Çizelge 4.10’da yer almaktadır.

Çizelge 4.10: Öğretmenlerin “Zihin engelli çocuklarla sınıfta yaptığımız öğretim etkinliklerinde ne tür öğretim yöntemleri kullanıyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar

YANITLAR (Birden fazla şık işaretlenebilir)	KATILIMCILAR															
	Ayşe	Merve	nuriye	Mevlüt	Didem	Aynur	Ali	Nesir	Filiz	Aysun	Büşra	Sebahat	Emine	Irem	Ercan	Nesime
Öğretimini yapacağı konuya, beceriye ve çocuğun özelliğine göre farklı öğretim yöntemleri uyguluyorum.(doğrudan öğretim, film izleterek, model olma ve yanlış öğretim yöntemleri gibi)	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√
Davranış değiştirme yöntemlerini kullanıyorum(pekiştirme, sık sık tekrar, ödül-ceza v.b.)				√		√									√	√

Çizelge 4.10’da katılımcı öğretmenlerin sınıflarında yaptıkları etkinlikler ve kullandıkları öğretim yöntemleri sıralanmıştır. Görüldüğü gibi öğretmenlerin tamamı (%100) öğretimini yapacağı konuya, beceriye ve çocuğun özelliklerine göre doğrudan öğretim, film izleterek, model olma, işbirliğine dayalı ve akran öğretimi gibi farklı öğretim yöntemlerini uyguladıklarını belirtmişlerdir.

Öğretmenler kullandıkları yöntemleri şöyle dile getirmişlerdir.

Ayşe öğretmen, “ Genelde tahta kullanıyoruz, defter kullanıyoruz, sayı boncuğu kullanıyoruz bunlar yanı ki en çok deftere ağırlık veriyoruz. Defterleri de resim defterlerini aratmıyor çok görselliğe önem verdiğimiz için o şekilde çalışıyoruz. Renkli kalemlerle şekiller çizerek çalışıyoruz öyle anlıyorlar çünkü ” ; Merve öğretmen, “ Defter kitap yani Milli Eğitim’in müfredatına uymaya çalışıyoruz. Ama çocukların raporlarında her ne kadar öğrenebilir yeterliliği olsa da bazen raporlara uyamıyoruz çünkü hani raporlar bize gerçek manada bir şey vermiyor. Ancak çocuğu izlerken bunu fark edebiliyorsunuz. Seviyesine göre yani o anki ruh haline göre hareket etmek zorunda kalıyoruz, yoksa müfredata uymak zorunda kalıyormuşuz gibi ama biz daha çok çocuğa uymak zorunda kalıyoruz ” ; Nuriye öğretmen, “ Görsel, yazarak-okuyarak Milli eğitimin bize ait olan kitapları var onlardan yararlanarak seviyelerine uygun çalışıyoruz, gerekirse bireyselde çalışıyoruz. En çok ta bireysel çalışıyoruz”, Mevlüt öğretmen, “ Dil ve konuşma becerilerini geliştirmeye çalışıyoruz öz bakım becerileri, sosyal becerileri, büyük küçük kaslarını geliştirici şeyler, kalem tutma çizgi çizme sesleri çıkarma giyinme becerileri kaşık kullanma diş fırçalama bunları fiziksel destekle başta yardımcı oluyoruz daha sonra bağımsız

yapıyor ‘’, Didem öğretmen, ‘’ Çoğunlukla akademik olarak işte çizgi çalışmaları bazılarıyla harf sesler, birde öz bakım öğretimi yapıyoruz elini yüzünü yıkama tuvalet ihtiyacını giderme bunlar daha çoğunlukta. Bunları da çoğunlukla model olma yöntemiyle öğretiyoruz. Daha ağır olanlara fiziksel yardımla birlikte yapıyoruz hafiflere sözel olarak göstererek öğretiyoruz’’ , Aynur öğretmen,’’ Ben resim ağırlıklı çalışıyorum tamamıyla resim ağırlıklı. Çocuğu çok iyi gözlemleyeceksin. Çocuğu nasıl gözlemleyeceksin çocuğun neye karşı ilgisi varsa ona göre eğitim yapıyorum. Mesela benim bi çocuğum sporla ilgiliydi futbolcuları çok iyi biliyordu okuma yazmayı tamamıyla o futbolcuların isimleriyle giderek şey yaptım öğretmeye çalıştım, gerçekten faydasını gördüm. Bir öğrencim var bu sene felaket yemeğe düşkün ne yaptım çocuğa çok zor algılayan bi çocuk, ilk geldiğinde çok karışık konuşuyordu. Bu çocuğa dil ve konuşma ağırlıklı bir program uyguladım. Şu an hiç cevap vermeyen çocuk sorulara cevap vermeye başladı çok iyi bir ilerlemeydi bu. İnce motor gelişimi çok zayıf ondan sonra algılama zayıf sesli harflerden nasıl öğretebilirim derken sonra şeyi keşfettim. Kraker; kraker yemeyi çok sevdiği için hadi bir ‘‘a’’ yapalım ‘‘a’’ mı yiyorsun evet şu an çocuk sesli harfleri öğrendi. Yani biraz öğretmen çocuğun hareket ve davranışlarına göre yönlendiriyorsun bunlar tamamıyla normal çocuklar gibi değil. Öğretmenin bu işi severek yapması çok önemli ,ben bu okuldan 4 öğrenci mezun ettim dördü de iş okuluna gitti. Çünkü bir hedef belirledim bu doğrultuda gittim A çocuğuna başka B çocuğuna başka hedef belirledim bu yolla hedefe ulaştım. Bunlar çok zor öğrenen çocuklar zaman istiyor merdiven basamaklarını o kadar zor alıyorsun ki yani sabır işi. Teneffüse ayrı çıkılsın dediler karşı çıktım öyle bir dünya yok bu çocukların sosyalleşmesi topluma karıştırılması lazım dedim, yavaş yavaş alıştılar. Burada benim en büyük artım resim kabiliyetimin çok olması tamamıyla görsel, çocuk her şeyi görerek yapıyor bunu birebir iletişimle pekiştiriyorsun. Her gün sınıfa girdiğimde bugün günlerden ne? Hava nasıl sorularıyla başlıyorum, böylece haftanın günlerini ve hava durumunu öğretmiş oluyorum. Kaçınıcı gün diyorum rakamları öğretiyorum birden fazla dersi vermiş oluyorum, bunu her gün yapıyorum. Ben basmakalıp şeyler yapmıyorum benim metotlarım tutuyor, bu şekilde devam ediyorum.’’,

Ali öğretmen,’’ Şimdi biz birebir çalıştığımız için kitaplardaki kartlar resimler resimli çalışma kesinlikle görsel çalışma olmadıktan sonra o çocuk soyut çalışmayla hiçbir şey öğrenemiyor. Şimdi deftere tahtaya şeklini çiziyorum altına cümleyi

yazarak okuma yazma çalışması yapıyorum. Cümleleri kendi yaşamına uygun olarak seçiyorum. Bu çocukların hastanesi okul doktorları da öğretmendir şimdi bi doktor hastasına doğru teşhis koyarsa iyide bir yöntem uygularsa hasta iyileşir. Bizde bunlara iyi bir araştırmayla BEP planlarından iyi bir araştırma yapıp doğruyu ortaya çıkarmaktır. Bunun eksigi ney fazlası ney ne yapabilirim bunları ortaya koyuyoruz ondan sonra bir plan yapıyoruz ona uygun bi yöntem uyguluyoruz. Bazıları hemen verdiğini alıyor öbürü de hiç alamıyor ne yapıyoruz öğrenmeden geçmiyoruz. Ama en iyi çalışma resimli karthı görsel çalışma'', Nesir öğretmen.'' Mesela yolda doğru yürümeyi öğretirken sınıfın içindeki kalebodurların üzerinde yürüme alıştırmaları yaptırıyoruz. Konuşurken karşımıza alıp arkadaşımızmış gibi konuşuyoruz konuşmasını düzeltere bilmek için bunu yapıyoruz. Öğreteceğimiz davranışla ilgili filmlerde izletebiliyoruz anladıklarını da iki üç kelimeyle de anlatsa büyük başarıdır. Anlatanda oluyor anlatamayanda bunları konuşarak uygulamaya tabi tutmak için sabır gerek, sabır çok şarttır. Onların seviyesine inmek kendini onlara bağlı kılmak çok önemlidir. Kontrol altında tutmak gerekiyor seninle kaldıkları sürece'', Filiz öğretmen,'' Yapararak yaşayarak, uygulamalı mesela çizgi çalışmalarında kalem tutmaları sağlanıyor belli sınırların içini boyatıyoruz. Birebir çalışıyoruz'', Aysun öğretmen, '' Yapararak yaşayarak, uygulatarak , çizgi film izletiyoruz eğitici filmleri pepeyi falan.'' ,Büşra öğretmen;'' Ben açıkçası hepsini kullanmaya çalışıyorum soru-cevap olsun yaşamsal olsun. Mesela bir olayı anlatayım okulda son gün bir balon patlatma oyunu oynuyorduk Down Sendromlu öğrencim çok korktu ama bize nazi geçen bir öğrenci numara yapıyor diye düşündüm önemsemedim. Birden ağlamaya başladı sonra balondan korktuğunu öğrendim. Daha sonra dışarı çıkardım Özgür dedim bak elimde iki tane balon var sen mi patlatmak istersin ben mi patlatayım dedim. Bu canımızı acıtan bir şey değil bizi korkutacak bi şey de değil sadece eğleniyoruz burada dedim ondan sonra dışarı çıkardım öğretmenim önce sen vur dedi, patlattım iğneyle sonra eline iğneyi verdim tam patlatacaktı patlatamadı o cesareti gördüm onda bunu göstermesi bile büyük başarıydı. Sonra öğretmenim sen patlat dedi patlattım. Yani her yöntemi kullanmaya çalışıyorum. Yaşamsal beceri öğretmek için materyalimiz yok mesela bağcık bağlama oyuncakları Legolar vesaire olmalı bunları pek destekleyemiyoruz. Genellikle matematik, Türkçe üzerine çalışıyoruz. Bu çocukların çoğu Rehabilitasyona gittikleri için yaşamsal becerileri orada kazandırıyorlar'', Sebahat öğretmen,'' Oyun yöntemini (drama)kullanıyoruz bazen, soru-cevap performans,

ödevler veriyoruz. Bazen sınav yapıyoruz heyecanlansınlar çabuk yapsınlar diye. Dışarı çıkararak bir şeyler yaptırmaya çalışıyoruz. Günlük yaşamda edinmeleri gerekenleri yaptırıyoruz(doğrudan öğretim)”,Emine öğretmen,” Birebir çalışıyorum, küme halinde de çalışıyoruz. Mesela meslekler konusunu diyelim ki İşliyorsun bilmesi gereken mesleklerle ilgili resimler gösteriyoruz burada polis kim bulup getirecek bana diyorum bulup getiriyorlar. Davranışları da gösterip-yaptırarak. Öz bakım becerilerini elini yıkarken dişini fırçalarken başlarında duruyorum doğrusunu gösteriyorum. Fırçalarını lavaboya koydurmuyorum yan ceplerine koyduruyorum kurulayıp kirlenmesin diye sonrada çantalarına koyuyorlar sınıfa gelince. Dişlerini yuvarlak yuvarlak fırçalayacaksınız diyorum top gibi mi? Diyorlar” Nesime öğretmen,” Bireysel birebir çalışıyoruz, zaman zaman genel çalışıyoruz. Ayrıca soru-cevap yöntemini çok kullanıyoruz. Defterlerine soru yazıp cevaplamalarını istiyorum, cevapları birlikte inceliyoruz. Birde bu çocukların güzel olan her şeye karşı merakları var. Renkli eğlenceli zevk ve keyif veren konuları öğretirken bu durumdan faydalanıyoruz. Mesela marketlerin kataloglarındaki şekilleri kesmek elmayı kesip yapıştırıp ‘e’ yazmak gibi bunlardan çok hoşlanıyorlar”

Çizelgeyi incelemeye devam ettiğimizde 4 öğretmenin(%25) ödül-ceza, sık sık tekrar ve pekiştireç gibi davranış değiştirme yöntemlerini de kullandıklarını belirttikleri görülmektedir.

Uyguladıkları bu yöntemleri şu şekilde dile getirmişlerdir; Mevlüt öğretmen,”... bunları başardığında ödül veriyoruz bu çocuklar hassas çocuklar sert olmak süreci uzatıyor ”, Aynur öğretmen,” Sık tekrar, ceza var pekiştirme çalışmaları var birçok yöntem var çocuğa göre uyguluyorum”, Nesime öğretmen,” Davranış alışkanlığı kazandırmada iyi davranışlara ödül kötüye ceza vererek kazandırmaya çalışıyorum. Cezaları da uygulatmakta zorlanıyoruz bazıları cezayı oyuna dönüştürüyor etkisini yitiriyor fakat ödül etkili oluyor” Ercan öğretmen,” Direk sonuç alamıyoruz sık sık tekrarlatıyoruz ödülleri pekiştiriyoruz”

4.8. Sınıf ortamında öğretimini yaptığınız becerilerin ve kavramların günlük yaşamda işlevsel olarak kullanımına yönelik ne tür çalışmalar yapıyorsunuz?

Katılımcı öğretmenlere yöneltilen sınıf ortamında öğretimini yaptığınız becerilerin ve kavramların günlük yaşamda kullanımına yönelik ne tür çalışmalar yapıyorsunuz sorusuna verdikleri cevaplar Çizelge 4.11’de yer almaktadır.

Çizelge 4.11: Öğretmenlerin “Zihin engelli çocuklarla çalışırken sınıf ortamında öğretimini yaptığınız becerilerin ve kavramların günlük yaşamda işlevsel olarak kullanımına yönelik ne tür çalışmalar yapıyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar

YANITLAR (Birden fazla şık işaretlenebilir)	KATILIMCILAR															
	Ayşe	Merve	nuriye	Mevlüt	Didem	Aynur	Ali	Nesir	Filiz	Aysun	Büşra	Sebahat	Emine	İrem	Ercan	Nesime
Günlük yaşam becerilerini ve kavramları öğrencinin ihtiyacına göre belirleyip akran yardımı, model olarak, fiziksel yardımla, direk uygulatma yöntemleriyle öğretiyorum.		√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√		√	√
Öğrenilen becerilerde ya da kavramlarda pekiştirmeyi, aktarımı yapmayı, farklı ortamlarda, farklı malzemelerle, bol tekrarlarla, sorumluluk vererek ve ailenin katılımıyla yapmaya çalışıyorum. (evde gözlemlene şansım olmuyor, aileler ev ziyareti kabul etmiyor.)	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√

Çizelge 4.11’de öğretmenlerin soruya ilişkin verdikleri cevaplar sıralanmıştır. Çizelge 4.11’de görüldüğü gibi katılımcı öğretmenlerin 14’ü Günlük yaşam becerilerini ve kavramları öğrencinin ihtiyacına göre belirleyip akran yardımı, model olarak, fiziksel yardımla, direk uygulatma yöntemleriyle öğretiyorum cevabını verirken,16’sıda Öğrenilen becerilerde ya da kavramlarda pekiştirmeyi, aktarımı yapmayı, farklı ortamlarda, farklı malzemelerle, bol tekrarlarla, sorumluluk vererek ve ailenin katılımıyla yapmaya çalışıyorum(evde gözlemlene şansım olmuyor, aileler ev ziyareti kabul etmiyor) cevabını vermişlerdir.

Merve öğretmen soruya ilişkin cevabını şu şekilde dile getirmiştir, ‘‘ Bahçeye çıkıyoruz yeri geldiğinde hani topluma uyabilsin diye toplumun içine karıştırabilmek için. Önceden kantine yemeklerini almak için gidemiyorlardı biz kantinciye tembihleyerek gönderiyoruz camdan takip ediyoruz tek başına giderek işini hallede bilmeyi ,şu anda kantine giderek kendi şeylerini kendileri alıyor. Tuvalet ihtiyaçları el yıkama yıkamadıysa tekrar yollayıp yıkatıyoruz kapıyı çalarak içeri girme izin isteyerek çıkabilme bunlar’’ Didem öğretmen,

‘‘ Çoğunlukla aslında öz bakım becerilerini günlük yaşamda kullanmaları daha önemli olduğu için ona dikkat ediyoruz. İlk başta fiziksel yardımla başlayıp sonrada yardımı azaltarak sonrada takip ediyoruz’’ sözleriyle ifade etmiştir.

Aynur öğretmende,’’ Tatlı ekşi bir şeyler getiriyorum sınıfa krakeri yiyoruz ne kadar tuzluymuş yani mimiklerini de ona göre yapıyorsun yani çocuk tamamıyla görüp benimsiyor. Mesela Mertcan elmayı gördüğünde tatlı diyor. Bu sene geometrik şekilleri beden eğitiminde öğrettim, yere kare dikdörtgen üçgen çizdim hadi kareye atlayalım, dikdörtgene atlayalım, üçgene atlayalım öğrettim. Sonrada renklendirdim şekilleri renkleri de öğrettim’’ Ali öğretmen, ’’En güzel soru şimdi biz mesela kitaplarımızda var çocuğu oraya kaldırıyorum(sınıfta mutfak var) aç musluğu, kapat yavaş aç yavaş açıyor elektrik düğmesini aç kapa, kapıyı aç kapa, pencereyi aç kapa, şimdi ne oluyor bu hayattaki yaşam yaşamla iç içe oluyor. Bunlar onlar için günlük ihtiyaç. Bizim bardaklarımız var onlara özel sürahiye su doldurma bardağa su doldurma tepsimiz var kırılacak cam eşyaları taşıma getir götür yaptırıyoruz oraya koyuyor buraya koyuyor masaya getiriyor ondan sonra bardak yıkama yapıyor bunları takip ettiriyoruz ailelerine masa hazırlama çatal kaşığımız var dizdiriyoruz peçeteleri dizdiriyoruz uygulamalı bir çalışma yaptırıyoruz. Sıcak soğuk yememeyi öğretiyoruz kısaca öz bakım becerileri. Biz önemli olan çocuğu kendi kendine yaşayacak duruma getiriyoruz. Çat anne öldü baba öldü kim yaşatacak onu en azından kendi kendine yaşaması. Giyinme, yemek yeme bazı veliler hep kendi yedirmiş. Ya bırak kendi yesin, ya aç kalsın, acıdan ölsün. Teşvik et model ol bir iki kez fiziksel yardımda bulun, sonrada al oğlum kaşığı önce elinden tut sonra kolundan tut sonra bırak, yazı yazarken de öyle çocuk kalem tutamıyorsa elinden tutuyorsun sonra çocuk kendi yazıyor’’

Büşra öğretmen, ’’ Mesela bir çocuğumuz kantinden sorumlu paralar hep ondadır ve hesabı asla karıştırmaz, o bu konuda usta olduğu için yanına arkadaşlarını götürüyoruz teker teker hepsi sırayla onun yanında kantine gidiyorlar, en basiti bu oluyor yani yaşamsal olarak. Bu yolla tasarrufu bile öğrettik neredeyse’’ Emine öğretmen, ’’ Öz bakım becerilerinden el yıkamayı, burun temizlemeyi üst baş giyinmeyi, fermuar kapatmayı öğretiyoruz. Mesela paltomu giyiyorum, bu ders kim kapatacak benim düğmelerimi(sırayla yapıyorlar sıralarını biliyorlar) sıra kimdeyse kapasın diyorum, sıra bende diyor koşarak geliyor uğraşiyor, kapatmaya çalışıyor bazen ben yardım ediyorum kapatıyor arkadaşınız kapadı diyorum

alkışlatıyorum. Paltoyu kapatacak öğrenci son derste paltoyu alıp bana getiriyor kapatmayı bekliyor’’

İrem öğretmen, ’’Ailelerle iletişim kuramadım duyduğum bir şey oldu bir öğrencimin anne ve babası hiçbir şekilde ondan bir şey istemiyormuş, ne istese eline veriyorlarmış. Okulda her şey güzel ama evdeki ortamda çocuğun her istediğini yaptıkları için yani bir emir verip te su getir, bana şunu yap, bana bunu yap hiç kimse demiyormuş. Özel durumundan dolayı anne baba daha hassas davranıyor herhalde ama okulda öyle davranmadık burada devamlı düz duvara tırmana çocuk şu anda sakin’’

Öğretmenlerin tamamı (%100) çalışırken sınıf ortamında öğretimini yaptığımız becerilerin ve kavramların günlük yaşamda işlevsel olarak kullanımına yönelik ne tür çalışmalar yapıyorsunuz sorusuna; öğretilen kavram ve becerilerin pekiştirilerek aktarım yapmasının sağlanmak için farklı ortamlarda uygulatarak, farklı malzemelerle bol tekrarlarla ailenin de katılımını sağlayarak yapmaya çalışıyorum. (evde gözlemlene şansım olmuyor, aileler ev ziyareti kabul etmiyor) cevabını vermiştir.

Bu cevaba istinaden şu sözleri sarf etmişlerdir; Nuriye öğretmen,’’ Bizdeki çocukların çok eksiklikleri var mesela el yıkama, tuvaletten çıktığı zaman ellerini yıkamıyor. Biz öğretiyoruz ailelerine de ödevler vererek yaptırımını istiyoruz sürekliliğini sağlıyoruz. Öğrencilere toplum içinde el yıkamanın gerekliliğini anlatıyoruz’’, Didem öğretmen, ’’ ...sonrada takip ediyoruz yapıp yapamadığını aileye soruyoruz evde bunu nasıl yapıyor devam ediyor mu? diye o şekilde’’

Aynur öğretmen de,’’ Kavram bilgisinde aileyle iletişim kuruyorum o gün öğrettiklerimi tatlı, ekşi gibi bunlarla ilgili uygulamalı çalış, burada bizim materyallerimiz yok’’

Nesir öğretmen, ’’ Anneyle konuşma veya sabah kahvaltısını yaparken, yaptıktan sonra el yüz diş nasıl yıkanır bunu biz yapıyoruz sürekli yaptırıyoruz bi sefer yaptırdı ta tamam anladı demiyoruz yıl boyunca 2 yıl 3yıl bu devamlı tekrarlıyoruz. Bunlara bir şey öğretmek katı buzu sıcak bir yere bıraktığın da eriyip bitmesi gibi sık tekrar yapmak gerekiyor’’

Aysun öğretmen, ” Sınıfa geldikleri zaman yaptıkları davranışlardan kontrol ediyorum. Mesela ceketini askıya asıyor mu? Önünü açıp kapatıyor mu? Kendi kendine giyiniyor mu? İlk geldiğinde çantasını yerlere atıyordu, ceketini yerlere atıyordu. Tuvalet eğitimlerinde mesela ellerini yıkayıp ta mı geliyor? Gözlemliyoruz. Sık sık tekrar da ettiriyoruz”

Emine öğretmen ”Okul dışındaki ortamlarını bilmiyorum, ailelerle iletişim kuruyoruz fakat ev ziyareti yapamıyoruz, en fazla bir kez”

Ercan öğretmen, ” Okul dışında onları pek gözlemleyemiyoruz daha doğrusu kazdırdıklarımıza şahit olamıyoruz. Sadece bir kere veli ziyareti yapıyoruz o arada da gözleme şansımız olmuyor, sadece ailelerden veriyi alıyoruz. Okulda gözlemleyebiliyoruz”

Çizelgedeki cevaplarına genel olarak bakacak olursak öğretmenlerin beceri ve kavramları öğrencinin seviyesine uygun yöntemler belirleyerek öğrettikleri ve genellemeleri için okulun ve sınıfın fiziki şartlarından faydalanarak uygulattıkları sık sık tekrar ettirdikleri fakat genelleme konusunda çoğu öğretmenin ev ziyaretleri yapamadıklarını velilerin eve kabul etmediklerini veya evde kısıtlı zamanda öğrenciyi değerlendirme şanslarının olmadığından bahsetmektedirler.

4.9. Zihin engelli çocukların eğitiminde en çok sorun yaşadığımız beceri, kavram ve davranışlar nelerdir?

Katılımcı öğretmenlere zihin engelli çocukların eğitiminde en çok sorun yaşadığımız beceri, kavram ve davranışlar nelerdir sorusu sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplara bakıldığında en çok akademik beceri ve edinilmiş yanlış davranışları değiştirmede zorlandıkları tespit edilmiştir. Çizelge 4.12’de katılımcı öğretmenlerin sorun yaşadıkları beceri, kavram ve davranışlar gösterilmiştir.

Çizelge 4.12: Öğretmenlerin “Zihin engelli çocukların eğitiminde en çok sorun yaşadığınız beceri, kavram ve davranışlar nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar

YANITLAR (Birden fazla şık işaretlenebilir)	KATILIMCILAR															
	Ayşe	Merve	nuriye	Mevlüt	Didem	Aynur	Ali	Nesir	Filiz	Aysun	Büşra	Sebahat	Emine	Irem	Ercan	Nesime
Olumlu davranışları kazandırmada zorlanıyorum	√															√
Edinilmiş yanlış davranışları değiştirmede zorlanıyorum	√	√	√					√					√			
Bireysel farklılıktan dolayı konuşma becerisi kazandırmada zorlanıyorum.							√									
Zaman alıyor ama zorlanmıyorum				√		√						√				
Akademik beceri kazandırmada zorlanıyorum.		√			√				√	√			√			√
Takıntılı davranışları ortadan kaldırmada zorlanıyorum.		√			√						√					
Öz becerileri kazandırmada zorlanıyorum								√	√	√						
Beceri öğretiminde zorlanıyorum(kalem tutmak, çizgi çizmek, makas tutmak v.b.)									√					√	√	
Soyut kavramların öğretiminde çok zorlanıyorum																√
Dikkatlerini toplamakta çok zorlanıyorum																√

Çizelge 4.12’i incelediğimizde öğretmenlerin verdikleri cevapları görmekteyiz. 16 öğretmenin 2’sinin olumlu davranış kazandırma da, 5’inin edinilmiş yanlış davranışları değiştirme de, 1’isinin konuşma becerisi kazandırma da, 3 ünün zaman aldığını fakat zorlanmadığını, 6’sının akademik beceri kazandırma da zorlandığı, 3’ünün takıntılı davranışları ortadan kaldırma da, 3’ünün öz bakım becerisi kazandırma da, 3’ünün kalem ve makas tutma, çizgi çizme gibi beceri davranışları kazandırma da, 1’sinin soyut kavram öğretiminde, 1’isinin de dikkatlerini toplama da zorlandığını görülmektedir.

Bu konuda Nesime öğretmen eğitimin de en çok sorun yaşadığı beceri, kavram ve davranışı şöyle ifade etmiştir: “ Akademik eğitimde dikkatleri dağınık, çabuk bıkmak, hemen atma, sürekli değişik isteme sebebiyle zorlanıyorum. Birde sayıları fazla, oyun ve çalışma gibi fiziki alanların yetersizliği de zorluyor. Soyut kavramları öğrenmede çok zorlanıyorlar”

Çizelge 4.12’ye göre öğretmenlerin zihin engelli öğrencilerin eğitimin de en çok sorunu akademik beceri kazandırmada zorlandıklarını belirtmişlerdir. Bu konuda Merve, Didem, Aysun, Emine ve Nesime öğretmen düşüncelerini şöyle ifade etmişlerdir:

Merve öğretmen, ” ...öğrenme güçlüğü okumada çok fazla matematiğe daha yatkın oluyorlar, ama harfleri tanımada güçlük çekiyorlar. Çocukların bireysel farklılıkları da var biri e harfini tanırken diğeri sesi bile çıkaramıyor. Evet hepsi zihinsel engelli orta-ağır olarak geçiyor raporlarında ama hepsi aynı seviyede değil. Bazılarının ekstra destek alması lazım tamam rehabilitasyona gidiyorlar ama yetersiz kalıyor oda diye düşünüyorum”

Didem öğretmen, ” Zihinsel engellilerde akademik olarak çok zorlanıyoruz”

Aysun öğretmen, ” biraz sesleri çıkarma da zorlanıyorum. Devamlı ses çıkarıyorum, dil hareketleri yaptırıyorum dil geliştirme çalışmaları yaptırıyorum”

Emine öğretmen, ” Genelde akademik çalışmalarda zorluk oluyor bir gün önce öğrendiklerini unutuyorlar”

Nesime öğretmen, ” Akademik eğitimde dikkatleri dağınık, çabuk bıkmaya, hemen atma, sürekli değişik isteme sebebiyle zorlanıyorum”

Öğretmenlerin öğrencilerinin eğitimde en çok yaşadıkları zorluklardan birinin de cevaplara göre edinilmiş yanlış davranışları değiştirmek olduğu görülmektedir. Ayşe, Nuriye ve Emine öğretmen bu konuyu şu şekilde ifade etmişlerdir.

Ayşe öğretmen, ” yanlış davranışları değiştirirken sürekli tekrar etmek zorunda kalıyoruz orta ve ağır olduğu için hafifte bu kadar olmuyor ama sürekli şunu yapma diyebiliyoruz yani gün içerisinde 20 kere 30 kere diyebiliyoruz. Olumlu davranışları kazandırmada zorlanıyoruz”

Nuriye öğretmen, ” Beceri kazandırıyoruz ama edinilmiş kötü davranışları düzeltmek çok zor oluyor. Örneği el hareketleri ve küfür eden öğrencimiz var sürekli bunun üzerinde durmamıza rağmen ancak düzeltmek mümkün oldu. Kötü davranışlarında baş edemeyip idareye gitmek zorunda kalıyoruz, veliyi çağırıyoruz rehber öğretmenle birlikte konuşuyoruz çocukla yine de zor oluyor “

Emine öğretmen, ” Fakat küfür gibi edinilmiş kötü davranışları değiştirmekte zorlanıyorum”

Ayşe, Nuriye ve Emine öğretmenin ifadelerinden de gördüğümüz kadarıyla bu çocukların çevresinden okul öncesi veya sonrası edindiği küfür ve el hareketleri gibi istenmeyen davranışları yok edip yerine doğru davranışları edindirmede öğretmenler oldukça zorlanmaktadır. Bu sorunu aşmada ailenin de desteğine büyük ölçüde ihtiyaç vardır. Ailede evde aynı titizlikle öğrenciyi yönlendirmelidir.

Mevlüt, Aynur ve Sebahat öğretmen zaman aldığını fakat zorlanmadıklarını belirten cevabı vermiş, Aynur öğretmen şu sözleriyle ifade etmiştir: *“Sorun yaşamıyorum, hepsini bir arada öğretiyorum geç olsa da”* Mevlüt öğretmen ise, *“ Bunlarda bi kere kavram bilgisi tabi ki algılama bayağı bir zor oluyor. Mesela neler? Akademik beceriler okuma- yazma ve matematik zor fakat görsel sanatlarda çok ilgililer resimli nesnelere, müzikle ,oyunlarla onların ilgi alanlarını keşfediyoruz. Öğrencinin performansına göre plan dahilinde de bu çalışmalarını yapacağım deyip o yolla davranış kazandırmaya çalışıyorum belki birinci yılda başarılı olamıyorum ama2. 3. Yılda da devam edecek belki ama çünkü bu öğrencilerin öğrenmeleri çok zaman alıyor. Bazı öğrenciler konuşamıyor siz ona konuşmadan harf öğretemezsiniz ki önce sesleri taklit ederek çıkarmasını sağlıyoruz sözcük kurabilince komutlarla şu işi yap diyorsunuz zamanla öğretiyorum.*

4.10. Kullandığınız öğretim yöntemleri zihin engelli çocukların eğitiminde etkili oluyor mu?

Katılımcı öğretmenlere kullandığınız öğretim yöntemleri zihin engelli çocukların eğitiminde etkili oluyor mu sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin verdikleri cevaplara bakıldığında çoğunluğunun kullandığı yöntem ve tekniğin etkili olduğunu görülmüştür. Öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplar Çizelge 4.13'te sıralanmıştır.

Çizelge 4.13: Öğretmenlerin ‘‘Kullandığınız öğretim yöntemleri zihin engelli çocukların eğitiminde etkili oluyor mu?’’ Sorusuna Verdikleri Cevaplar

YANITLAR (Birden fazla şık işaretlenebilir)	KATILIMCILAR															
	Ayşe	Merve	nuriye	Mevlüt	Didem	Aynur	Ali	Nesir	Filiz	Aysun	Büşra	Sebahat	Emine	Irem	Ercan	Nesime
Etkili oluyor	√			√		√	√	√	√	√		√	√		√	
Yeterli değil daha fazlası olabilir		√														
Her zaman olmuyor, bazen etkili bazen etkisiz.			√		√											
Görseller zenginleştirilmiş yöntemler etkili oluyor.																√
Yöntemlerimiz etkili oluyor fakat imkanlarımız yetersiz											√					
Materyalimiz varsa çocukta ilgiliyse etkili oluyor														√		

Çizelge 4.13’te öğretmenlerin kullandıkları yöntem ve tekniklerin etkililiğiyle ilgili verdikleri cevaplar sıralanmıştır. Çizelge 4.13’te görüldüğü gibi 16 öğretmenin 10’u kullandığım yöntem etkili oluyor cevabını verdiği, 1’inin yeterli değil daha fazlası olabilir, 2’sinin bazen etkili bazen etkisiz cevabını verdiği, 1’inin de görsellerle zenginleştirilmiş yöntemlerin etkili olduğunu, 1’inin yöntemlerimiz etkili fakat imkanlarımız yetersiz olduğu, 1’i de materyalimiz varsa, çocukta ilgiliyse etkili oluyor cevabını vermiştir.

Kullandığımız öğretim yöntemleri zihin engelli çocukların eğitiminde etkili oluyor cevabını veren Ayşe, Mevlüt, Aynur, Ali, Nesir, Filiz, Aysun, Sebahat Emine ve Ercan öğretmen etkililiğini şu şekilde dile getirmişlerdir:

Ayşe öğretmen, ‘‘İllaki oluyor. Hani velilerden şu cevabı aldık defterlerine baktığımız zaman bu şekiller bu görsellikler çocuğumuzun daha iyi anlamasına sebep oldu teşekkür bile aldık yani. Çocuklarının farkındalar. Bize not yazıyorlar hocam çok güzel olmuş böyle daha iyi anlıyor işte Ahmet’tir, Mehmet’tir böyle daha iyi anlıyor çocuklarımız diye yanıt geliyor’’ Mevlüt öğretmen, ‘‘ Elbette oluyor. En etkilisi model olup, yaparak- yaşayarak öğretmek’’, Aynur öğretmen, ‘‘ Kesinlikle

oluyor'', Aysun öğretmen, *''Etkili oluyor. Mesela bazı harfleri rakamları öğrendiler.3 diyor ''a'' yı gösteriyor ''e'' yi gösteriyor ''*

Nuriye ve Didem öğretmen kullandıkları yöntemlerin bazen etkili bazen de etkisiz olduğunu şu şekilde dile getirmişlerdir: Didem öğretmen, *'' Çoğunlukla oluyor aslında yani hani iyi düzeyde olan, onlar düzey düzey oldukları için faydalı oluyor''*, Nuriye öğretmen, *'' İyi işte her zaman değil ama genellikle sonuç alıyoruz''*

İrem öğretmen, *''Evet. Sonuçta bir şeyi ne kadar ifade ederseniz karşı taraf anlamadı ama bir materyalle ne bileyim görselleri göstermenizle o çocuk algılayabiliyor, unutmayabiliyor. Ama bunlarda şu var mesela bir kere değil iki kere değil bunlar almıyorlar sık sık tekrar etmek gerekiyor. Öğrettiğiniz uçup gidiyor. Materyaliniz varsa çocukta ilgiliyse etkili oluyor''* şeklinde cevap vermiştir.

Büşra öğretmen, *''Bence zihinsel engellilerde daha çok yazı yazması matematik öğrenmesi önemli ama onları daha çok hayata kazandırılması önemli. O yüzden yaşamsal beceriler kazandırmaya uygun ortam sunulması önemli. Yöntemlerimiz etkili fakat imkanlar yetersiz ''* sözleriyle yöntemlerini destekleyecek imkanların yetersizliğini dile getirmiştir.

Nesime öğretmen de: *'' Kullandığımız yöntemler daha çok görsellerle zenginleştirimler etkili oluyor. Aşırı tekrarda etkili oluyor''* sözleriyle cevaplamıştır.

Genel bir şekilde verilen cevaplara bakıldığında ve tablo incelendiğinde öğretmenlerin kullandıkları yöntemlerin etkili olduğunu bu yöntemlerin yanında materyal ve uygun ortama ihtiyaç duydukları görülmektedir.

4.11. Zihin engelli çocukların eğitiminde kullandığınız yöntemler dışında bu alanla ilgili kitaplarda ya da yurt dışında yapılan araştırmalarda yer alan öğretim yöntemleri hakkında bilgi edinmek ister misiniz?

Öğretmenlerin verdikleri cevaplar Çizelge 4.14'te yer almaktadır.

Çizelge 4.14: Öğretmenlerin “Zihin engelli çocukların eğitiminde kullandığınız yöntemler dışında bu alanla ilgili kitaplarda ya da yurt dışında yapılan araştırmalarda yer alan öğretim yöntemler/teknikleri hakkında bilgi edinmek ister misiniz?”

Sorusuna Verdikleri Cevaplar

YANITLAR (Birden fazla şık işaretlenebilir)	KATILIMCILAR															
	Ayşe	Merve	nuriye	Mevlüt	Didem	Aynur	Ali	Nesir	Filiz	Aysun	Büşra	Sebahat	Emine	İrem	Ercan	Nesime
Kitaplara bakıyoruz,takip ediyoruz yok bu konuda.	√						√									
Bilgi edinmek isterim.(internetten daha kolay olur bizim için.)		√		√	√	√		√		√				√	√	√
Takip ediyorum(Internetten, çeşitli kitaplardan T.V programlarından v.b.)			√						√				√			
Kitaplardan ziyade yöntemlerin örneklerle gösterilmesini isterim.											√	√				

Çizelge 4.14’te görüldüğü gibi öğretmenlerin 12’sinin bilgi edinmek istediğini, 2’sinin kitaplara baktıklarını, takip ettiklerini bu konuda sıkıntılarının olmadığını, 3 ünün internet ve ilgili TV programlarında gelişmeleri takip ettiklerini, 2’sininde kitaplardan ziyade yeni ve farklı öğretim yöntemlerinin örneklerle karşılıklı konuşma şeklinde yüz yüze anlatılmasını istediklerini belirtmişlerdir.

Öğretmenler kullandıkları yöntemler dışındaki yayınlardan ve yurt dışında yapılmış olan bilimsel araştırmalarda yer alan eğitim öğretim yöntemleri/teknikleri hakkında bilgi edinmek istediğini belirten Merve, Mevlüt, Didem, Aynur, Nesir, Aysun, İrem, Ercan ve Nesime öğretmen istediklerini şu şekilde dile getirmişlerdir.

Merve öğretmen, “ Bilgi edinmek isterim çok çok iyi olur” Mevlüt öğretmen, “ Elbette isterim”, Didem öğretmen, “ Tabi ki olsa iyi olur “, Nesir öğretmen, “ Mutlaka isterim”, İrem öğretmen, “ Tabi ki isterim. Bu sene buraya geldikten sonra özel eğitime biraz daha ağırlık vermeyi düşünüyorum açıkçası. Ben buradan ayrılıp Fetiye’ye yerleşiyorum orada da ücretli olarak rehabilitasyon merkezinde engelli çocuklarla çalışmak istiyorum. Evet; sağlıklı çocuklarla çalışmak zevkli ama bunları tercih ediyorum”

Kitaplardan bakıyoruz, takip ediyoruz bir sıkıntımız yok bu konuda cevabını veren Ayşe ve Ali öğretmen bunu şu şekilde ifade etmişlerdir: Ayşe öğretmen, “Kitap elimizden geldiğince bu tarzda kitaplara bakıyoruz ama bi yurt dışı filan isteriz ama

bir sıkıntımızda yok öyle kitaplarımız da var'', Ali öğretmen, *'' Var bende. Ben de yurt dışından gelen hocaların söylediklerini not alıyorum. Ayrıca hocalarda notlar dağıttılar''*

Bu konuyla ilgili yeni farklı ve yeni gelişmeleri internet ve tv den takip ettiğini belirten Nuriye öğretmen, *''Ben zaten katıldım Marmara Üniversitesindeki yurt dışından gelen profesörlerdi ilgileniyorum''* sözleriyle ifade ederken, Filiz öğretmen, *'' İsteriz tabi tv den izliyoruz seminerlere katılmaya çalışıyoruz''*, Emine öğretmen, *'' Ben tv de bir program var yabancı bir tv programı ilgimi çekiyor bakalım onlar neler yapıyor ama ben onların neler yaptıklarını görünce hayret içinde kalıyorum hiç taviz vermiyorlar, hiç bu çocuğun kolu acıyacak bacağı acıyacak öğrenmesi gerekiyorsa taviz vermeksizin eğitiyorlar. Örneği bir yerden atlatacaksınız biz düşer falan diye endişeleniyoruz düşerse veliye ne deriz, oradaki okullarda onun nasıl sorumluluğunu alıyorlar. Demek ki eğitim programlarında o var öyle yapacakları söyleniyor öyle yapıyorlar veliler farkında öğretmene güveniyor kendiliğinden bir şey uygulamıyor diyorlar tepki göstermiyorlar. Biz onların yaptıklarını yapsak bu okulu kafamıza yıkarlar''* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

Büşra öğretmen, *'' Açıkçası ben pek kitap okumayı sevmiyorum ben karşılıklı soru sorabileceğim karşımda seminer mail yoluyla olur şu an teknoloji çok ilerledi, teknolojiyi kullanarak çok farklı şekilde olabilir anında cevap verilebilecek bir şekilde şeyler olabilir ''*

Sebahat öğretmen, *'' Kitaptan ziyade görerek yaşayarak bir şeyler öğrenmek isterim ben kendi adıma. Bu durumda böyle davranmalıyız şeklinde olsun kitap gibi değil ''*

Çizelgede yer alan cevaplardan görülüyor ki öğretmenlerin % 32 sinin (5 öğretmen) uyguladıkları eğitim yöntemleri dışında farklı eğitim yöntem/tekniklerini ya takip ediyorlar kitap, internet ve tv programlarından diğer % 68'lik (11 öğretmen)kısım ise bu yöntemlere uygulamalı görerek veya ulaşımı kolay kaynaklardan erişmeyi istiyorlar. Öğretmenlerin yeniliğe açık ve duyarlı oldukları algılanıyor.

4.12. Sınıfınızdaki zihin engelli çocuklarla çalışırken ne tür destek hizmetlerinden yararlanmak istersiniz?

Katılımcı öğretmenlerin verdikleri cevaplar Çizelge 4.15’te sıralanmıştır.

Çizelge 4.15: Öğretmenlerin ‘‘Sınıfınızdaki zihin engelli çocuklarla çalışırken ne tür destek hizmetlerinden yararlanmak istersiniz?’’ Sorusuna Verdikleri Cevaplar

KATILIMCILAR	YANITLAR (Birden fazla şık işaretlenebilir)															
	Ayşe	Merve	Nuriye	Mevlüt	Didem	Aynur	Ali	Nesir	Filiz	Aysun	Büşra	Sebahat	Emine	İrem	Ercan	Nesime
Hizmet içi eğitim şeklinde verilmesini isterim	√				√									√	√	
Okuldaki rehber öğretmenlerinde çocukları sık sık ziyaret edip gözlemlmelerini ve değerlendirmelerini isterim.		√														
Okullardaki özel eğitim sınıflarının daha uygun ve geliş güzel olmayan sınıflardan seçilerek verilmesini isterim.		√														
Her tür destek hizmetlere katılıyorum zaten.,isterim			√							√						
Ücretli öğretmenlere, çalışacakları çocukların özellikleri ve eğitimleri konulu hizmet içi eğitim verilmesi zorunlu olmalı.				√												
İhtiyacım yok.							√	√								
Seminer çalışmalarına katılmak isterim.						√			√							√
Danışman olsun isterim.						√			√			√	√			√
Materyallerin temininde destek olunmasını isterim					√						√					
Ailelere bilgilendirici seminerler düzenlenmesini istiyorum												√				
Okullarda revir ve hemşireler bulunsun.													√			

Çizelge 4.15’e bakıldığında zihin engelli çocuklarla çalışma konusunda Ayşe, Didem, İrem ve Ercan öğretmenin hizmet içi eğitim almak istediklerini belirttikleri görülmektedir. İrem öğretmen, ‘‘ Hizmet içi eğitim almak isterim. Çocukların yapabilecekleri sosyal faaliyetler ve diğer etkinlikler olsun’’, Ercan öğretmen, ‘‘Hizmet içi eğitim olsun, daha yararlı olur’’ sözleriyle ifade etmişlerdir.

Merve öğretmen, ‘‘ Bilmiyorum her okulda aynı bu okulda rehber öğretmenin daha ilgili olması lazım. Öğretmenin kendi plan programı nasıl bilmiyorum ama daha çok gelip gidip biz nasıl kontrol edip süreci takip ediyorsak oda bizim gibi etmeli ya da birbirimizle iletişim halinde olmalıyız, hani gelip gidemiyorsa bile yazılı iletişim veya arayabilir İlave etmek istediğiniz bir şey var mı? Okulda zihinsel engelli öğrencilere geliş güzel boş herhangi bir sınıf verilmemeli, genellikle toplama

oluyorlar araç gereçler uygun değil masalar öğretmen masası sınıfın yeri gelişigüzel. Ana sınıflarına nasıl özen gösteriliyorsa bu çocuklar engelli daha da özenli olmalı, gerekli materyaller yok tuvaletler uygunsuz’’ sözleriyle rehber öğretmenin yardımına ihtiyaç duyduğunu sınıflarının ve araç gereçlerinin yetersizliğinden bu konuda daha titiz olunmasını istediğini belirtmiştir.

Nuriye ve Aysun öğretmen her tür destek hizmetlerine katıldıklarını ve istediklerini belirtmişlerdir.

Mevlüt öğretmen, *“ Aslında başlangıçta bu öğretmenlere ücretli çalışacaklarsa bu çocuklarla ilgili bilgilendirilmeliler. Bu çocuklar nedirler nasıl eğitim yapılmalı bunlara normal sınıf öğretmenlikleri gibi olaya bakmamak gerekiyor bu çocukların çok alt grupları var mutlaka öğretmenlerin yöntem ve teknikler konusunda bilgilendirilmeliler ”* sözleriyle ücretli olarak zihin engelliler sınıf öğretmenliği yapacak adayların, göreve başlamadan önce çalışacağı zihin engelli çocukların özellikleri bu çocukların eğitiminde uygulayabileceği eğitim yöntemleri ile ilgili bilgi sahibi olacakları seminer ve hizmet içi eğitiminin gerekliliğini ve önemini vurgulamıştır.

Ali ve Nesir öğretmen çoğuna katıldıklarını artık ihtiyaç duymadıklarını belirtmişler.

Aynur öğretmen, *“Öğretmenlere yönelik aslında seminerler yapılması lazım. Öğretmenlere moral verilmesi lazım”*, Filiz öğretmen, *“ Seminer isteriz, ”* şeklinde seminer istediklerini ifade etmişlerdir.

Aynur, Filiz, Sebahat, Emine ve Nesime öğretmen soruyu bir danışman olmasını isterim cevabını vermişlerdir. Sebahat öğretmen düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: *“ Kitap okuyoruz ama herkes ayrı davranıyor mu ki acaba yazan kişi ben böyle davranıyorum der bir başkası farklı davranır. Bireysel farklılıklar karşısında nasıl tepki göstermeliyiz gibi bir seminer görmek isterdim. Bize gerçekten bir danışman gerekiyordu belki bu şekilde daha verimli davranırdık”*

Didem öğretmen, *“... materyal yardımı çok iyi olur”* , Büşra öğretmen, *“Öncelikle bizlere materyal temininde destek olmalı okulun tüm çalışanlarının bizim farkımızda olmalı ona göre davranmalı. Böyle bir destek bekliyorum”* şeklinde konuşarak

materyal ihtiyaçlarının olduğunu karşılanması konusunda yardım istediklerini vurguyla belirtmişlerdir.

Sebahat ğretmen, ‘*Ailelere de eğitim verilsin farkındalık kazandırılsın çünkü onlarla iletişim kuramıyoruz bilinçli değiller*’ sözleriyle ailelere bilgilendirici seminerler verilmesi isteğinde bulunmuştur.

Emine ğretmen okullarda hemşire ve revirin bulunmasını ve gerekliliğini belirtmek için ‘*Okullarda hemşire olsun. Ben ğretmen okulu mezunuyum 38 yıl önce o şartlarda yokluklar içinde hemşirelerimiz vardı, revir vardı günümüz de neden bunlar yok*’ sözlerini kullanmıştır.

5. TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1.Tartışma

Zihin engelli çocuklarla çalışan ücretli zihin engelliler sınıf öğretmenlerinin yaşadıkları sorunlar hakkında bilgi edinebilmek için 16 gönüllü katılımcı öğretmenle yürütülen bu araştırma sonunda ulaşılan sonuçlar şunlardır:

Zihin engelliler sınıf öğretmenliği alanından mezun olan kadrolu öğretmenlerin sayısının yetersizliği sebebiyle ihtiyacı karşılamak için çoğunlukla emekli olmuş sınıf öğretmenlerinin veya ön lisans çocuk gelişimi bölümü mezunlarının (özel eğitim dersi almış olduklarından) başvuruları sonucunda İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri tarafından ders ücreti karşılığında görevlendirildikleri tespit edilmiştir. Bu sistemin yasal dayanağını 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 89. maddesi oluşturuyor. Söz konusu maddede, “Tüm yaygın eğitim yapan eğitim ve öğretim kurumlarının yanında üniversite, Askeri Akademiler dahil tüm Akademilerde öğretmen ihtiyacı durumunda öğretmenlere, öğretim üyelerine veya diğer memurlara ve ya açıktan atanacaklara ücret ile ek ders görevi verilebilir.” ifadesi yer almaktadır. Bazı bölgelerdeki öğretmen açığının fazlalığı nedeniyle lisans mezunu ücretli öğretmenler tarafından kapatılmadığı için bu açık ön lisan mezunu ücretli öğretmenler tarafından kapatılabiliyor. Normal koşullarda ön lisans mezunları ücretli öğretmenlik yapamazlar. Ücretli görevlendirilecek öğretmen seçiminde öncelik sırasına göre; eğitim fakültesi mezunları, emekli öğretmenler, diğer lisans mezunları ve ön lisans mezunları yer almaktadır.

Öğretmenlerin sınıflarında zihin engelli çocukların beraberinde zihin engellilik özelliğinin yanında down sendromu, otistik ve hiperaktiflik durumları olan öğrencilerinin de bulunduğunu belirttikleri görülmüştür. Zihinsel yetersizliğin biyolojik nedenleri söz konusu olduğunda, down sendromu en bilinen, en yaygın ve üzerinde en fazla araştırma yapılan, zihin yönünden yetersiz olarak tanılanan tüm bireylerin yaklaşık %5-6’ı sını down sendromlular oluşturmaktadır(Eripek, 2012).

Otistik Çocuklar 1999-2000 Eğitim Programına göre otizimli çocuklar için ayrı okullar açılması kararlaştırılmıştır. Zihinsel engelli öğrencilerle Otizimli öğrenciler farklı okullarda eğitim almaya başlamışlardır. Daha Sonraki düzenlemelerle zihinsel engelliler eğitim uygulama okulu otistik çocuklar eğitim merkezi birleştirilerek özel eğitim uygulama merkezlerine dönüştürüldü ve her iki gruptaki öğrencilere bu kurumlarda eğitim vermeye başlanmıştır. MADDE 40 – (Değişik 21.7.2012/28360 R.G.) (1) Zihin engelli öğrencilerle otizimli öğrencilere her kademedeki özel eğitim kurumları ve resmi okullar açılır. Bunun yanında bu bireyler birlikte her tür ve kademedeki kaynaştırma yoluyla eğitimlerini sürdürebileceklerdir. Yani her iki grup da bu tek okulda bir arada eğitim alacaklardır. Bazı durumlarda zihinsel yetersizliğin beraberinde ikinci bir tanı olarak davranış bozuklukları yer alabilmektedir(Smith, Patton ve Kim, 2006).

Zihinsel engellilik normal zeka düzeyindeki akranlarına göre önemli derecede zihinsel geriliğin yanında uyumsal davranışlarda da yeterlilik göstermeme durumudur. Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan çocuklar öğrenme güçlüğü çektikleri için özel eğitim programları uygulanması gerekebilir. Kalabalık sınıflarda dikkatlerinin dağılması nedeniyle(Şahin,2010) bireysel eğitim desteği verilmelidir, olumsuz davranışlarının düzeltilmesi için davranışçı tedavi teknikleri uygulanabilir.

Öğretmenlerin çoğunluğunun zihin engellilerin eğitimine yönelik herhangi bir ders almadıkları emekli sınıf öğretmenlerinin öğrencilikleri döneminde engellilere yönelik herhangi bir dersin bulunmadığı, çocuk gelişimi bölümünden mezun olan öğretmenlerin özel eğitim adı altında tüm özür gruplarını kapsayan bir ders aldıkları tespit edilmiştir.

Zihin engelli öğrencilerin en belirgin davranışsal özelliklerine ilişkin verilen cevaplarda öğretmenlerin çoğunluğunun kendine, çevresine, arkadaşlarına zarar verme, saldırganlık gibi davranış problemlerinin olduklarını belirtmişlerdir. Bu bağlamda Çiftci-Tekinarslan (2013) Zihin yetersizliği olan öğrencilerin arkadaş edinme ve sosyal ilişkilerde güçlük yaşamalarının nedenlerinin başında uygun olmayan davranışları sergilemelerinin geldiğini ve kendilerini yaralama ve ısırma gibi davranışsal problemlerinin olabileceğini vurgulamıştır.

Öğretmenlerin bir kısmı da yürümede zorlanma yardımı ihtiyacı duyma, görme bozukluğu gibi fiziksel yetersizliğinin yanında konuşma ve dil bozukluğu, kendi iç dünyasında yaşama, iletişim kuramama, oyun becerisinde sınırlılık gibi sosyal etkileşimde sorunlarının olduğunu belirtmiştir. Zihinsel yetersizliği olan bireyler de fiziksel, motor, ortopedik, görsel, işitsel bozuklukların yanında sağlık problemleri, kasılmalar, duyuşsal bozukluklar, down sendromlularında kalp ve solunum hastalıkları görülebilir(Eratay,2010).

Öğretmenlerin, dikkatlerini sürdürmemeye ve söyleneni anlamakta zorlanma, çabuk unutma, komutlara dönüt vermeme gibi öğrenmede yetersizliğinin de üzerinde durdukları görülmüştür. 1963 yılında Zeaman ve House tarafından yapılmış, çalışma sonucunda dikkat yetersizliklerinin zihin engeli ile doğrudan ilişkili olduğu açıklamaları oldukça kabul görmüştür(akt.Sucuoğlu,2013).

Dil gelişimindeki problemleri, söylenenleri anlama ve kendini ifade etme becerilerinde sınırlılık, konuşmayı başlatabilme, verilen yönergeyi takip edememe ve yönerge vermede zorlanma, diyalogu sürdürmemeye, bir hikayeyi anlatamama şeklinde özetlenebilir(Çiftci-Tekinarslan,2013).

Bazı öğretmenlerin görüşlerine göre de zihin engelli çocukların en belirgin davranışsal özelliğinin yetersiz yargı ve akıl yürütememe, kendilerini tehlikelerden habersiz oldukları için koruyamama, elini sürekli sallama gibi takıntılı davranışlar ve çabuk alınma ağlama gibi duyuşsal açıdan hassas oldukları belirlenmiştir. Heward zihin engelli bireylerin bilişsel ve öğrenme özellikleri zayıf bellek, yavaş öğrenme, öğrendiklerini genelleme güçlüğü ve motivasyonlarının azlığından söz etmiştir(akt. Eratay, 2010).

Öğretmenlerin çoğunluğu sınıf ortamını düzenlerken işledikleri konulara ilişkin, renkli görseller dikkatlerini çekecek işitsel ve hareketli uyarılar kullandıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenler öğrencilerin öğrenmelerini kolaylaştırmak için ilgi çekici, öğrenmeyi destekleyici ve farklı duyuşlara hitap eden materyaller hazırlamalıdır(Kargın, 2013). Öğretmenlerin bir kısmının öğrencilerini birbirlerinden uzak oturarak gözlem altında tutup sınıfın düzenini sağladığını, bazı öğretmenlerin öğrencilerini U düzeninde oturup birbirleriyle etkileşimini sağladığını ve bire bir eğitim verdiği, iki öğretmenin sınıfta öğrencilerinin kendilerini rahat hissedecekleri

köşeler oluşturarak okula gelme isteklerini artırdıkları tespit edilmiştir. Öğrencilerin oturma biçimini en iyi öğrendiği şekilde belirleyerek planlanmalı(Sucuoğlu ve Kargın, 2006).

Öğretmenlerin ikisinin sınıfın temiz ve duvarların sade olmasına dikkatlerini dağıtacak şeylerin olmamasına özen gösterdikleri, daha önce ki bölümlerde belirtildiği gibi zihin engelli bireylerin dikkatleri kısa süreli ve çabuk dağılır bu nedenle eğitim ortamlarında öğretimi yapılan konunun dışındaki uyaranlar olumsuz etkileyecek ve ulaşılmak istenen başarıya engel olacağından sınıf ortamı daha sade ve dikkat dağıtmayacak şekilde düzenlenmelidir. İki öğretmenin de sınıf düzenini sağlamak için ceza verdiğini belirlenmiştir.

Öğretmenlerin altısının çocukların özelliklerine göre sınıfın fiziki şartlarının düzenlenmesi gerektiğini, materyallerinin ve imkanlarının yetersizliğinden yakındıkları tespit edilmiştir. Oysa özel eğitim hizmetleri yönetmeliği gereği öğrencinin ihtiyacına göre eğitim materyalleri hazırlamak öğretmenin görevidir ifadesi mevcuttur. Okul müdürlerinin sınıfların okul içindeki yerini belirlerken yönetmelik gereği, öğrencilerin yetersizlik türü dikkate almalarını ve yetersizlik türlerine uygun araç-gereç ve eğitim materyalleri bulundurmaları gerekmektedir.

Bir öğretmen sınıfın düzenini bozan öğrencilerinin annelerini sınıfta tutarak yardım aldığı birinin de sınıfta kendilerine zarar verecek kesici aletler bulundurmadığını belirttiği tespit edilmiştir.

Zihin engelli çocukların eğitimine yönelik öğretmenlerin tamamının öğretimini yapacağı konuya, beceriye ve çocuğun özelliğine göre doğrudan öğretim, film izleterek, fiziksel yardım, model olma ve yanlışsız öğretim yöntemleri gibi farklı öğretim yöntemleri uyguladığı, bazılarının da bunun yanında davranış değiştirmede sık sık tekrar etme, ödül-ceza ve pekiştireçler kullandığı belirlenmiştir. Tekin-İftar ve Kırcaali-İftar (2004), öğretmenleri destekler biçimde zihin yetersizliği olan bireylere okuma becerisi öğretiminde doğrudan öğretim ve yanlışsız öğretim benimsendiğini ve yanlışsız öğretim yöntemlerinde, sabit bekleme süreli öğretim, artan bekleme süreli, davranış öncesi ipucu ve sınamayla öğretim, silikleştirmeyele öğretim, aşamalı yardımla öğretim, ipucunu artırarak veya azaltarak öğretim ve eş zamanlı ipucu öğretim modeli yer almaktadır, ifadesinde bulunmuşlardır. Uygun olmayan

davranışların ortadan kaldırılmasında pek çok yöntem vardır. Bunların içinde ayrımlı pekiştirme, sönme, hoşâ giden uyararı çekme ve hoşâ giden uyararı verme yer almaktadır(Kırcaali-İftar ve Tekin, 1997).

Tüm öğretmenlerin günlük yaşam becerilerini ve kavramları öğrencinin ihtiyacına göre belirleyip akran yardımı, model olarak, fiziksel yardımla, direk uygulatma yöntemleriyle öğrettiklerini belirtmişlerdir. Her öğretimde olduğu gibi sosyal beceri öğretiminde de hangi yaklaşımın benimseneceğine, öğretim yapılacak bireylerin özelliklerine ve gelişim düzeylerine bağılı olarak karar verilmektedir(Sucuoğlu, Çiftci, 2001).

Öğretmenlerin çoğunluğu öğrettikleri becerileri ya da kavramları da pekiştirmeyi evde gözleme şanslarının olmadığını ancak farklı ortamlarda bulundurularak, bol tekrar yaptırarak, farklı malzemelerden yararlanarak, sorumluluk vererek ve ailenin katılımıyla yapmaya çalıştıkları belirlenmiştir. Kaner (2013) ailenin çocuğun eğitim sürecine katılımının yararını şu sözlerle ifade etmiştir; anne-babalar çocuklarını en iyi tanıyan onlara her dönemlerinde bilgi ve beceri kazandıran doğal öğretmenleridir, çocuklarının okulda öğrendiklerini diğer ortamlara da genellemelerinde araçlardır, ailenin katılımı çocuğun başarısını, akademik ve sosyal davranışlarını güçlendirerek topluma uyumunu olumlu olarak etkilemektedir.

Öğretmenlerin en çok akademik beceri kazandırmada zorlandıklarını daha sonra edinilmiş yanlış davranışları düzeltmede zorlandıkları bunların yanında olumlu davranış kazandırmada, konuşma becerisi, soyut kavramların öğretiminde ve dikkatlerini toplamada zorlandıklarını belirttikleri görülürken üç öğretmenin zaman aldığını fakat öğretmekte sıkıntı çekmediklerini belirttikleri görülmüştür. Sucuoğlu ve Kargın(2006) ise zihin engelli öğrencilerin akranları gibi öğrenebilir ve öğrenmeye devam edebilirler, akranlarından farkları öğrenme hızlarının yavaş olmasıdır. Öğretmenler bu öğrencilerin hiç öğrenemeyecekleri kaygısını yaşamamalıdır, Soyut kavramları öğrenmeleri oldukça güç ve zor olacaktır, öğrendiklerini genellemede sorun yaşayacak, öğrendiklerini başka ortamlara transfer edebilmesi için yardıma ihtiyaç duyacaktır, bu öğrenciler yeteneklerine güvenmeyip başkalarını da taklit etmeye çalışmamaktadırlar tüm bunlar göz önünde bulundurularak uygun öğretim yöntemleriyle hedeflenen becerilerin öğretimi yapılabilir.

Öğretmenlerin çoğunluğunun zihin engelli çocukların eğitiminde kullandığı öğretim yöntemlerinin etkili olduğunu, ikisinin kullandığım yöntem bazen etkili bazen etkisiz oluyor dediğini, birini etkisiz olduğunu birinin görsellerin kullanıldığı yöntem etkili dediği ve bir öğretmenin yöntemlerim etkili fakat imkanların yetersizliğini dile getirdiği görülmüştür.

Öğretmenlerin çoğunluğunun zihin engelli çocukların eğitim yöntemleriyle ilgili yayınlardan veya yurt dışında yapılmış olan bilimsel araştırmalarda yer alan farklı öğretim yöntemleri hakkında bilgi edinmek istediklerinin ve bunun mümkünse kolaylıkla ulaşabilecekleri internet kanalıyla yapılmasını istedikleri bir kısmının da zaten bu tür kitaplara sahip olduğunu veya çeşitli televizyon kanallarından takip ettiklerini belirttikleri iki öğretmenin bu yöntemleri bilir kişilerin uygulamalı göstererek anlatmalarının faydalı olacağına inandıklarını bu şekilde öğrenmek istediklerini belirttikleri görülmüştür.

Ücretli olarak çalışma yılı bir yılın üzerinde olan öğretmenlerin çoğunluğunu zihin engelli çocukların eğitimine yönelik birçok seminer ve hizmet içi eğitimi aldıklarını belirtirken ilk kez yapanların almadıkları fakat almak istediklerini ve bu görevi ileriki yıllarda da yapmak istediklerini belirtmişlerdir. Seminer veya hizmet içi eğitim alan öğretmenlerin zihin engelli çocukların özelliklerini ve eğitimlerinde ne tür yöntemler kullanabileceklerini nelere ihtiyaçlarının olduğunu anlamada, bu konuda kendilerini yeterli duruma getirebilmek için çaba gösterdikleri görülmektedir. Seminer ve hizmet içi eğitimin bu göreve ücretli atanacak öğretmenlere göreve başlatılmadan önce kesinlikle verilmesi gerektiğine inana öğretmen fikirleri bulunmakla beraber rehber ve danışmana ihtiyaç duyduklarını ailelere seminerler verilerek bilgilendirilmesinin gerekliliği, materyal temininde sıkıntılarının olduğu ve okullardaki sınıfların uygun yerlerde ve yeteri büyüklükte olmadığını bu konularda desteğe ihtiyaç duyduklarını vurgulayan öğretmenlerde olmuştur. Öğretmenlerden biri 30 yıl önce okullarda revir varken günümüzde neden olmadığını revirin okulda ihtiyaç olduğunu olmasını istediğini belirten sözleri yer almaktadır.

5.2. Öneriler

Araştırmada elde edilen yukarıdaki sonuçlardan yola çıkarak ücretli zihin engelliler sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunları ortadan kaldırmak için bazı önerilerde

bulunulabilir bu önerilerin bir kısmı öğretmenler tarafından da ifade edilmiştir. Bu öneriler şunlardır:

Zihin engelli çocukların eğitim gördükleri sınıfların fiziki olarak bu çocuklar için uygun masa sandalye ve materyallerle düzenlenmesi daha uygun olacaktır.

Zihin engelli çocuklarla çalışacak ücretli zihin engelliler sınıf öğretmenlerine göreve başlamadan önce bu çocukların özellikleri ve eğitimine ilişkin hizmet içi eğitimi almalarının zorunlu olması onlar için yararlı olacaktır.

Öğrenci velilerine bilinçlendirilmesi ve işbirliği yapması açısından seminerler verilebilir.

Zihin engelli öğrencilerin sosyalleşmeleri için okullar da normal öğrencilerin gruplarına katılabilecekleri eğlenceli oyunlar ve yarışmalar düzenlenebilir.

Ücretli zihin engelliler sınıf öğretmenlerinin başarıları ödüllendirilebilir.

Öğretmenlerin ev ziyaretleri yaparak evlerde öğrencileri gözlemlemeleri zorunlu kılınabilir.

Aileleri buluşturacak ortak etkinlikler düzenlenebilir.

Ücretli zihin engelliler sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunların çözümünde danışaabilecekleri danışmanlar belirlenmelidir.

KAYNAKLAR

AKÇAMETE, G.; *Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının Geliştirilmesi BEP*, Çev. H. G. Şenel, E. Tekin, Ankara, Anı Yayıncılık, 2002.

Bakanlar Kurulu Kararı: 26/08/2005-2005/9345, Resmi Gazete:10/09/2005-2005/25932

BÜYÜKÖZTÜRK, Ş., ÇAKMAK, E.K., AKGÜN, Ö.E.; KARADENİZ, Ş.; DEMİREL, F.; *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara, Pegem Akademi yay, 2008.

CAVKAYTAR, A.; “Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuklar ve Özel Eğitim”, *Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim*, Ed. H.Diken, İ., I.Ünite, Ankara, Pegem Akademi, 8. Baskı, 2013.

CULATTA, R. A. and TOMPKINS, J. R.; *Fundamentals of Special Education*. Upper Saddle River & New Jersey: *Merrill of Prentice Hall*, 1999.

ÇİFTÇİ-TEKİNARSLAN, İ.; “Zihin Yetersizliği Olan Öğrenciler”, *Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim*, Ed. H.Diken, İ., 6.Ünite, Ankara, Pegem Akademi, 8.Baskı, 2013.

EKİZ, D.; *Eğitimde Araştırma Yöntem ve Metotlarına Giriş*, Ankara, Anı Yayıncılık, 2003.

ERATAY, E.; “Zihin Yetersizliği Olan Çocuklar Ve Eğitimleri”, *Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim*, Ed. Baykoç, N., Ankara, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, 2010.

ERBAŞ, D., KIRCAALİ-İFTAR, G., VE TEKİN-İFTAR, E.; *İşlevsel değerlendirme: Davranış sorunlarıyla başa çıkma ve uygun davranışlar kazandırma süreci*, Ankara, Kök Yayıncılık, 3. Baskı, 2008.

ERİPEK S.; *Zihinsel Engelli Çocuklar*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2. Baskı, 1996.

ERİPEK, S.; *Zeka Geriliği*, Ankara, Kök Yayıncılık, 2005.

ERİPEK, S.; “Zeka Geriliği Olan Çocuklar”, *Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş*. Ed. A, Ataman, Ankara, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, 2003.

ERİPEK, S.; “Zihinsel Engelli Çocukların Tanımı”, *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Eskişehir, Cilt 6, Sayı 2, 1996.

ERİPEK, S.; *Zihin Engelliler*, Eskişehir Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi mesleki eğitim yay., ünite 4, 1997.

ERİPEK, S.; *Zihin Yetersizliği Olan Bireyler ve Eğitimleri*, Ankara, Eğiten Kitap, 2012.

ERSOY Ö., AVCI N.; *Özel Eğitimi Olan Çocuklar ve Eğitimleri*, Ya-Pa Yayın Pazarlama San. Tic. A.Ş. İstanbul, 2000.

FRIEND, M.; *Special education. Comtemporary perspectives for school professionals*, Boston, Pearson Education, 2006.

GÜRGÜR, H.; “Kaynaştırma uygulamasının yapıldığı ilköğretim sınıfında işbirliği ile öğretim yaklaşımının incelenmesi”, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2008.

- KANBAŞ, E.;** “*hidrosefali tanım belirtiler nedenler ve tedavi*” 2008
- KANER, S.;** “Aile katılımı ve işbirliği”, *Zihin Engelliler ve Eğitimleri*. Ed. B. Sucuoğlu, Ankara, Kök Yayıncılık, 4.baskı, 2013, s. 352-399.
- KAPLAN, P.;** *Pathways for exceptional childem; School, home and culture*, Minneapolis/St.Paul. New York: West Publishing Company,1996.
- KARASAR, N.;** *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara, Nobel yayıncılık, 12. Baskı, 2004.
- KARGIN, T.;** “Kaynaştırma Eğitimi”, *Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim*, Ed. Baykoç, N., Ankara, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, 2013.
- KIRCAALİ -İFTAR, G.;** “Değerlendirme”, *Zihin Engelliler ve Eğitimleri*, Ed. B. Sucuoğlu, , Ankara, Kök Yayıncılık, 4. Baskı, 2013.
- KIRCAALİ –İFTAR, G.;** “Değerlendirme”, *Zihin Engelliler ve Eğitimleri*, Ed. B. Sucuoğlu, Ankara, Kök Yayıncılık, 2009.
- KIRCAALİ-İFTAR, G., TEKİN, E.;** *Tek Denekli Araştırma Yöntemleri*, Ankara, Türk Psikologlar Derneği Yayınları, 1997.
- KUŞ, E.;** *Nicel-Nitel Araştırma Teknikleri*, Ankara, Anı yayıncılık, 2.Baskı, 2007.
- MEB.,** Mesleki Eğitim Ve Öğretim Sisteminin Sisteminin Güçlendirme Projesinin(MEGEP) Ders Notları, Çocuk Gelişimi Ve Eğitimi Zihinsel Engelliler, Ankara, 2007.
- ÖZSOY Y., ÖZYÜREK M., ERİPEK S.;** *Özel Eğitime Giriş*, Ankara, Karatepe Yayınları,1989.
- SERDAROĞLU A.;** “*Çocuklarda Mikrocefali ve Nedenleri*” 2015
- SMİTH, M.B., J. R. PATTON VE S.H. KİM.;** *Mental Retardation: An Introduction to Intellectual Disabilities*, Upper Saddle River,NJ, Merrill/Prentice Hall, 7. Baskı, 2006.
- SUCUOĞLU, B.;** “Zihin Engeli Tanımları Sınıflandırma ve Yaygınlık”, *Zihin Engelliler ve Eğitimleri*, Ed. B. Sucuoğlu, Ankara: Kök Yayıncılık, 4.baskı, 2013.
- SUCUOĞLU, B.** ‘Zihin Engelli Bireylerin Özellikleri Yaygınlık’, *Zihin Engelliler ve Eğitimleri*, Ed. B. Sucuoğlu, Ankara, Kök Yayıncılık, 4.baskı, 2013.
- SUCUOĞLU, B. VE ÇİFTCİ, İ.;** “Yapamıyor mu? Yapmıyor mu?”, *Zihinsel engelli çocuklar için sosyal beceri öğretimi*, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2001.
- SUCUOĞLU, B. VE KARGIN, T.;** *İlköğretimde kaynaştırma uygulamaları: Yaklaşımlar, yöntemler, teknikler*, İstanbul, Morpa Kültür Yayınları, 2006.
- SUCUOĞLU, B. VE KARGIN, T.;** *İlköğretimde kaynaştırma uygulamaları: Yaklaşımlar, yöntemler, teknikler*. İstanbul, Morpa Kültür Yayınları, 2008.
- ŞAHİN, S.;** “Öğrenme Güçlüğü Olan Çocuklar ve Eğitimleri”, *Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim*, Ed. Baykoç, N., Ankara, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, 2010.
- TEKİN-İFTAR, E. VE KIRCAALİ-İFTAR, G.;** *Özel eğitimde yanlışsız öğretim yöntemleri*, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2004.

TEKİN-İFTAR, E.; ‘‘Zihin Engelinin Nedenleri’’, *Zihin Engelliler ve Eğitimleri*, Ed. B. Sucuoğlu, Ankara, Kök Yayıncılık, 4.baskı, 2013.

TÜKÜN, A., KARABULUT, H. TUNÇMAN, G., ILGIN, H., TOYDEMİR, R., BAYRAK, P., BöKESoy, I.; ‘‘Martin- Bell Fenotipi Gösteren Hastalarda Frajil x Bulguları’’, *Ankara tıp mecmuası*(The Journal Of The Faculty Of Medicine)Cilt 48, 1995, s.529-536.

TÜRNÜKLÜ, A.; ‘‘Eğitimbilim Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Bir Araştırma Tekniği: Görüşme’’, 2000.

UCMAN, H.; ‘‘Meb’in ğretmen İstihdam Biçimleri’’, Ankara, şubat 2006.

YILDIRIM, A., şİMşEK, H.; *Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara, Seçkin Yayınevi, 1999.

YILDIRIM, A., şİMşEK, H.; *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma yöntemleri*, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 5.Baskı, 2005.

YILDIRIM, A., şİMşEK, H.; *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma yöntemleri*, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 8.Baskı, 2011.

YILDIRIM, D.; ‘‘gebelik ve kızamık’’,2007.

YUKAY YAYCI, M.; ‘‘Down Sendromlu (Mongoloid) ocukların Gelişimleri ve zellikleri’’, *Farklı Gelişen ocuklar*, Ed. A. Kulaksızoğlu, İstanbul, Epsilon Yayınları, 1. Baskı, 2003.

kanunlar

01/05/2005 tarihli 5378 sayılı zrller ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 31/05/2006 tarihli 26184 sayılı resmi gazete s.3

573 numaralı özel eğitim kanunu 06/06/1997 tarihli 23011. Resmi Gazete

Milli Eğitim Bakanlığı, zel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği Taslağı 2014

Milli Eğitim Bakanlığı, zel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 31/05/2006 tarihli 26184 sayılı Resmi Gazete.

DİE; Türkiye zrller alışması – 2002.

İnternet kaynakça

<http://www.yaşadıkca.com/görme-engelliler-tbmmye-78 b.t.02/08/2014>)

www.hemensaglik.com/...zehirlenmesi/toksoplazma-enfeksiyonu).

www.zekatesti.gen.tr/leiter-uluslar-arasi-performans-testi bt.17/07/2014).

www.kimpsikoloji.com/...test/zeka-testleri/kohs-kupleri-zeka-olcegi bt.17/08/2014).

(<http://www.eyh.gov.tr/tr/8427/Stanford-Binet-Zeka-Testinin-5-Versiyonunun-SB5-Turk-Toplumu-Uzerinde-Gecerlik-ve-Guvenirlik-Calismasi bt. 12/08/2014>).

www.e-zeka.net/2011/10/zihinsel-engelliler/ bt. 02/08/2014

EKLER

EK 1

GÖRÜŞME FORMU

ÖĞRETMEN KİMLİK BİLGİLERİ

Kişisel ve Mesleki Bilgiler

Mezun olduğunuz Fakülte:

Mezun olduğunuz bölüm:

Çalıştığınız Kurum:

Sınıfınız:

Mesleki deneyim yılınız:

ARAŞTIRMA SORULARI

- 1. Sınıfınızda kaç öğrenciniz var ve özellikleri nelerdir?**
- 2. Sınıfınızda zihin engelli çocuklar dışında başka özür gruplarından öğrencileriniz var mı?**
- 3. Öğreniminiz süresince zihinsel engelli çocukların eğitimine yönelik ne tür dersler aldınız ve aldığınız dersler hangi özür grubuna yönelikti?**

4. Zihin engelli çocukların eğitimine yönelik seminer ya da hizmet içi eğitim aldınız mı ve aldığınız hizmet içi eğitimde ne tür konular vardı?
5. Sizce zihin engelli çocukların en belirgin davranışsal özellikleri nelerdir?
6. Zihin engelli çocuklara yönelik sınıf ortamınızda ne tür düzenlemeler yapıyorsunuz?
7. Zihin engelli çocuklarla sınıfta yaptığınız öğretim etkinliklerinde ne tür öğretim yöntemleri kullanıyorsunuz?
8. Zihin engelli çocuklarla çalışırken sınıf ortamında öğretimini yaptığınız becerilerin ve kavramların günlük yaşamda işlevsel olarak kullanımına yönelik ne tür çalışmalar yapıyorsunuz?
9. Zihin engelli çocukların eğitiminde en çok sorun yaşadığınız beceri, kavram ve davranışlar nelerdir?
10. Kullandığınız öğretim yöntemleri zihin engelli çocukların eğitiminde etkili oluyor mu?
11. Zihin engelli çocukların eğitiminde kullandığınız yöntemler dışında bu alanla ilgili kitaplarda ya da yurt dışında yapılan araştırmalarda yer alan öğretim yöntem/teknikleri hakkında bilgi edinmek ister misiniz?
12. Sınıfınızdaki zihin engelli çocuklarla çalışırken ne tür destek hizmetlerden yararlanmak istersiniz?

EK 2

GÖRÜŞME KLAVUZU

Adım Selda Kızılkaya, bir devlet okulunda sınıf öğretmeniyim, Aydın Üniversitesinde Eğitim Yönetimi ve Denetimi programında yüksek lisans yapıyorum ve bu araştırmayla elde ettiğim verileri tezimi yazmak amacıyla kullanacağım, yapacağım çalışmayla ilgili size kısaca bilgi vermek istiyorum.

Zihin engelli çocuklarla çalışan ücretli zihin engelliler sınıf öğretmenlerinin sorunları ve çözümüne yönelik yaptıkları çalışmaları belirlemek amacıyla hazırlanan görüşme soruların tamamı tarafımdan sorulacaktır, anlaşılmayan kısımları belirttiğiniz takdirde tarafımdan tekrarı yapılacaktır.

Görüşme sırasında, teyp kullanarak ses kaydı yapmak istiyorum. Sorulara vereceğiniz cevapların uygun ses tonuyla, samimi ve anlaşılır olmasını rica ediyorum.

EK 3

ARAŞTIRMANIN YAPILDIĞI KURUMLAR

1. Alsancak İlkokulu
2. Abdulkadir Uztürk İlkokulu
3. Deniz Köşkler İlkokulu
4. Mareşal Fevzi Çakmak İlkokulu
5. Vali Rıdvan Yenişen İlkokulu
6. Avcılar Zihin Engelliler Eğitim Uygulama ve İş Okulu

EK 4

SÖZLEŞME

Kıymetli Öğretmenim,

Öncelikle görüşme için bana zaman ayırdığınız için teşekkür ediyorum.

Yapmış olduğum araştırma zihin engelli öğrencilerle çalışan ücretli zihin engelli sınıf öğretmenlerinin; bu çocuklarla çalışırken yaşadıkları, sorunlara ve çözümüne yönelik yaptıkları çalışmalara ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla yürütülmektedir. Sizin için uygun olan yer ve saatte bu amaç doğrultusunda bireysel olarak görüşme yapmak istiyorum.

Görüşmemiz sırasında not almada güçlükler olabileceği düşüncesiyle tarafımdan teyple ses kaydı yapılacaktır. Yapacağım ses kaydını iki araştırmacı dışında hiç kimse dinlemeyecektir, teyp kayıtlarında yer alan düşünceleriniz araştırmamda, bilimsel veri olarak kullanılacak ve söyledikleriniz kod isimlerinizle grup verisine dönüştürüldükten sonra silinecektir. Bu bilgilerden dolayı size hiçbir şekilde rahatsızlık verilmeyeceğine söz veriyorum.

Yapmış olduğum bu açıklamalar sonunda, yapacağım çalışmaya gönüllü olarak katıldığınızı ve araştırmacı olarak benim de verdiğim sözleri tutacağımı belirten bu sözleşmeyi imzalamanızı rica ediyorum.

Katılımcı

EK 5**GÖRÜŞME TAKVİMİ**

Katılımcı	Görüşmenin yapıldığı yer	Görüşmenin tarihi	Görüşme saatleri
Ayşe	Avcılar Deniz Köşkleri İlkokulu	21.May.14	10:30-10:42
Merve	Avcılar Deniz Köşkleri İlkokulu	21.May.14	11:00-11:12
Nuriye	Vali Rıdvan Yenişen İlkokulu	23.May.14	12:20-12:37
Mevlüt	Avcılar Alsancak İlkokulu	20.May.14	13:30-13:50
Didem	Avcılar Alsancak İlkokulu	20.May.14	14:05-14:12
Aynur	Vali Rıdvan Yenişen İlkokulu	26.May.14	13:10-13:27
Ali	Vali Rıdvan Yenişen İlkokulu	26.May.14	12:40-12:55
Nesir	Mareşal Fevzi Çakmak İlkokulu	03.Haz.14	10:30-10:47
Filiz	Mareşal Fevzi Çakmak İlkokulu	03.Haz.14	11:05-11:15
Aysun	Mareşal Fevzi Çakmak İlkokulu	06.Haz.14	13:00-13:10
Büşra	Abdulkadir Uztürk İlkokulu	28.May.14	12:40-12:54
Sebahat	Abdulkadir Uztürk İlkokulu	28.May.14	13:10_31:20
Emine	Avcılar Zihin Engelliler Eğitim Uygulama ve İş Okulu	10.Haz.14	11:20-11:45
İrem	Avcılar Zihin Engelliler Eğitim Uygulama ve İş Okulu	12.Haz.14	14:00-14:15
Ercan	Avcılar Zihin Engelliler Eğitim Uygulama ve İş Okulu	12.Haz.14	14:30-14:40
Nesime	Vali Rıdvan Yenişen İlkokulu	23.May.14	10:30-10:50

EK 6

GÖRÜŞME KODLAMA ANAHTARI

Soru 1. “Öğreniminiz süresince zihin engelli çocukların eğitimine yönelik ne tür dersler aldınız, aldığınız dersler hangi özür grubuna yönelikti?”

a) Lise ve üniversite eğitimimde tüm özür gruplarının eğitimini kapsayan “ özel eğitim” dersi aldım.

b) Üniversite eğitimimde tüm özür gruplarının eğitimini kapsayan “ özel eğitim” dersi aldım.

c) Zihin engelli çocukların eğitimine yönelik ders almadım.

(Birden fazla şık işaretlenebilir)

Soru 2. “Zihin engelli çocukların eğitimine yönelik seminer ya da hizmet içi eğitim aldınız mı ve aldığınız hizmet içi eğitimde ne tür konular vardı?”

a) Seminer ya da hizmet içi eğitim almadım.

b) Hizmet içi eğitim ya da seminerlerin tamamına katıldım.

c) Seminere katıldım.

(Birden fazla şık işaretlenebilir.)

Soru 3. “Sizce zihin engelli çocukların en belirgin davranışsal özellikleri nelerdir?”

a) Bilinçsiz hareket etme(yetersiz yargı ve akıl yürütme, tehlikelerden haberdar olmama, kendini koruyamama v.b.).

b) Öğrenmede yetersizlik (söyleneni anlamama, çabuk unutma, komutlara dönüt vermeme.)

c) Sosyal etkileşimde sorunlar yaşaması(oyun becerilerinde sınırlılık, iletişim becerilerinde sınırlılık, kendi iç dünyalarını yaşama v.b.)

d) Fiziksel ve motor becerilerinde yetersizlik (yardıma ihtiyaç uymaları, yürüme bozukluğu, görme bozukluğu, kalem tutamama v.b.)

(Birden fazla şık işaretlenebilir)

Soru 4. Zihin engelli çocuklara yönelik sınıf ortamınızda ne tür düzenlemeler yapıyorsunuz?

a) Öğrencilerimi birbirlerinden uzak oturtup gözlem altında tutarak sınıf düzenini sağlıyorum.

b) Yaşamsal becerileri teorik olarak öğretiyoruz fakat yetersizliklerden pratik olarak destekleyemiyorum.

c) Sınıf düzenini bozanlara ceza veriyorum.

d) Sınıflar küçük, materyallerimiz yetersiz pek bir şey yapamıyoruz.

e) Sınıf ortamında kendilerine zarar verecek kesici delici aletler bulundurmuyorum.

(Birden fazla şık işaretlenebilir)

Soru 5.“Zihin engelli çocuklarla sınıfta yaptığınız öğretim etkinliklerinde ne tür öğretim yöntemleri kullanıyorsunuz?”

a) Öğretimini yapacağım konuya, beceriye ve çocuğun özelliğine göre farklı öğretim yöntemleri uyguluyorum.(doğrudan öğretim, film izleterek, model olma ve yanlışsız öğretim yöntemleri gibi).

b) Davranış değiştirme yöntemlerini kullanıyorum(pekiştirme, sık sık tekrar, ödül-ceza v.b.)

(Birden fazla şık işaretlenebilir)

Soru 6.“ Zihin engelli çocuklarla çalışırken sınıf ortamında öğretimini yaptığınız becerilerin ve kavramların günlük yaşamda işlevsel olarak kullanımına yönelik ne tür çalışmalar yapıyorsunuz?”

a) Günlük yaşam becerilerini ve kavramları öğrencinin ihtiyacına göre belirleyip akran yardımı, model olarak, fiziksel yardımla, direk uygulamaya yöntemleriyle öğretiyorum.

b) Öğrenilen becerilerde ya da kavramlarda pekiştirmeyi, aktarımı yapmayı, farklı ortamlarda, farklı malzemelerle, bol tekrarlarla, sorumluluk vererek ve ailenin katılımıyla yapmaya çalışıyorum. (evde gözlemlene şansım olmuyor, aileler ev ziyareti kabul etmiyor.)

(Birden fazla şık işaretlenebilir)

Soru 7. Zihin engelli çocukların eğitiminde en çok sorun yaşadığınız beceri, kavram ve davranışlar nelerdir?

- a) Olumlu davranışları kazandırmada zorlanıyorum.
- b) Edinilmiş yanlış davranışları değiştirmede zorlanıyorum.
- c) Bireysel farklılıktan dolayı konuşma becerisi kazandırmada zorlanıyorum.
- d) Zaman alıyor ama zorlanmıyorum.
- e) Akademik beceri kazandırmada zorlanıyorum.
- f) Takıntılı davranışları ortadan kaldırmada zorlanıyorum.
- g) Öz becerileri kazandırmada zorlanıyorum.
- h) Beceri öğretiminde zorlanıyorum(kalem tutmak, çizgi çizmek, makas tutmak v.b.)
- i) Soyut kavramların öğretiminde çok zorlanıyorum.
- j) Dikkatlerini toplamakta çok zorlanıyorum.

(Birden fazla şık işaretlenebilir).

Soru 8. “Kullandığınız öğretim yöntemleri Zihin engelli çocukların eğitiminde etkili oluyor mu?”

- a) Etkili oluyor.
- b) Yeterli değil daha fazlası olabilir.
- c) Her zaman olmuyor, bazen etkili bazen etkisiz.
- d) Görsellerle zenginleştirilmiş yöntemler etkili oluyor.
- e) Yöntemlerimiz etkili oluyor fakat imkanlarımız yetersiz.
- f) Materyalimiz varsa çocukta ilgiliyse etkili oluyor.

(Birden fazla şık işaretlenebilir)

Soru 9.“ Zihin engelli çocukların eğitiminde kullandığınız yöntemler dışında bu alanla ilgili kitaplarda ya da yurt dışında yapılan araştırmalarda yer alan öğretim yöntem/teknikleri hakkında bilgi edinmek ister misiniz?”

- a) Kitaplara bakıyoruz, takip ediyoruz yok bu konuda.
- b) Bilgi edinmek isterim.(internetten daha kolay olur bizim için.)
- c) Takip ediyorum(internetten, çeşitli kitaplardan T.V programlarından vb.)
- d) Kitaplardan ziyade yöntemlerin örneklerle gösterilmesini isterim.

(Birden fazla şık işaretlenebilir)

Soru 10.“Sınıfınızdaki zihin engelli çocuklarla çalışırken ne tür destek hizmetlerden yararlanmak istersiniz?”

- a) Hizmet içi eğitim şeklinde verilmesini isterim.
- b) Okuldaki rehber öğretmenlerinde çocukları sık sık ziyaret edip gözlemlmelerini ve değerlendirmelerini isterim.
- c) Okullardaki özel eğitim sınıflarının daha uygun ve gelişi güzel olmayan sınıflardan seçilerek verilmesini isterim.
- d) Her tür destek hizmetlere katılıyorum zaten, isterim.

- e) Ücretli öğretmenlere, çalışacakları çocukların özellikleri ve eğitimleri konulu hizmet içi eğitim verilmesi zorunlu olmalı.
- f) İhtiyacım yok.
- g) Seminer çalışmalarına katılmak isterim.
- h) Danışman olsun isterim.
- i) Materyallerin temininde destek olunmasını isterim.
- j) Ailelere bilgilendirici seminerler düzenlenmesini istiyorum.
- k) Okullarda revir ve hemşireler bulunsun.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Sayı:B.30.2.AYD.0.41.00.00/0 20-1761

07.10.2015

Konu: ANKET

Sayın Selda KIZILKAYA

Enstitümüz Y1312.290019 numaralı Eğitim Yönetimi ve Denetimi Ana Bilim Dalı Eğitim Yönetimi ve Denetimi Tezli Yüksek Lisans programı öğrencilerinden Selda KIZILKAYA' nın "ZİHİNSEL ENGELLİ ÇOCUKLARDA ÇALIŞAN ÜCRETLİ ÖĞRETMENLERİN YAŞADIKLARI SORUNLAR" adlı tez çalışması gereği "Görüşme Formu" ve "Zihinsel Engelli Çocuklarla Çalışan Ücretli Zihin Engelliler Sınıf Öğretmenlerinin Yaşadıkları Sorunları Belirleme Anketi" ile ilgili anketi 28.09.2015 tarih ve 2015/11 İstanbul Aydın Üniversitesi Etik Komisyon Kararı ile etik olarak uygun olduğuna karar verilmiştir.

Bilgilerinize rica ederim.

Prof. Dr. Zafer ETLÜ
Enstitü Müdürü

ÖZGEÇMİŞ

Adı-Soyadı :Selda KIZILKAYA

Doğum Tarihi ve Yeri : 25.03.1971 - Adıyaman

E-posta : arifiyelimurat@hotmail.com

ÖĞRENİM DURUMU:

Lisans: 1995, Karadeniz Teknik Üniversitesi Orman Endüstri Mühendisliği bölümü
Pedagojik formasyon belgesi:1996, Yıldız Teknik Üniversitesi

MESLEKİ DENEYİM:

1997-2002 Eyüp Ergenekon İlköğretim Okulu- İstanbul
2002-2003 Eyüp İslambey İlköğretim Okulu -İstanbul
2003-Avcılar Alsancak İlkokulu -İstanbul